

JOHAN LUDVIG RUNEBERGS

SAMLADE SKRIFTER.

Sjette Bandet.

STOCKHOLM,
F. & G. BEIJER'S FÖRLAG.

109
1869.

UPSALA, 1869.
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
ED. BERLING.

Utgifvarens förord.

Då den sjette, och åtminstone tills vidare sista, delen af Johan Ludvig Runebergs Samlade Skrifter öfverlemnas åt den svenska allmänheten, måste undertecknad, som fått sig anförtrodt det hedrande uppdraget att utgifva denna del, med några upplysande ord beledsaga dess framträdande. Den innehåller, utom familjemålningen "Kan ej", som redan är känd i vårt land, samt ett par mindre tillägg till föregående afdelningar, hufvudsakligen esthetiska och litterära uppsatser, förskrifvande sig till det mesta från den tid, då författaren såsom utgifvare af "Helsingfors' Morgonblad" (1832—37) deltog i den offentliga tankeutvexlingen och inlade sin röst i den stora vittra striden, som vid den tiden var i det närmaste utkampad och därför kunde gifva anledning till ett någorlunda oveldigt domslut, isynnerhet ifrån en man, hvilken, fjerran från stridsplatsen, med ett äkta poetiskt snille förenade den tänkande kritikerns skarpsinne samt en kärnfrisk naturs sunda och oförvillade åskådning. Emellertid hafva dessa viktiga bidrag till den svenska vitterhetens historia legat dolda i den nämnda tidningens årgångar, otillgängliga för de fleste af våra landsmän, af hvilka dock mången torde vara begärlig att höra, hvad en så fulländad poetisk konstnär som Johan Ludvig Runeberg yttrat om ett och annat faktum i vår litterära utveckling. Det var denna hänsyn, som ledde utgifvaren, då han, vid ett oförgätligt besök i den nu mera kroppsligen brutne, men andligen friske skaldens hem, af honom begärde och delvis äfven fick tillåtelse att af de esthetiska och litterära

uppsatserna i Morgonbladet bilda en fyllnadsdel till de fem redan utkomna af hans Samlade Skrifter. Det är också från denna synpunkt, eller såsom historiska tidsbilder och bidrag till ett viktigt skiftes vittra konterfej, som utgifvaren — och han talar härvid i författarens namn — anser, att dessa uppsatser böra betraktas.

De utgöra i afseende på innehållet flere särskilda grupper, ehuru här sammanförda inom en afdelning och ordnade i det närmaste så, som de efter tidsföljden förekomma i Morgonbladet. Dels äro de allmänt esthetiska, visande författarens ställning till några af de esthetiska hufvudfrågorna, hvarvid den uppmärksamme läsaren torde finna ett och annat, som profetiskt gått tiden i förväg; dels äro de recensioner och omdömen om litterära fakta och personer, ådagaläggande den då unge skaldens fördomsfria uppfattning af sina samtida på denna sidan om Östersjön; dels äro de satiriserande och ironiska framställningar af dessa samtidas svaga sidor, med en aristophanisk ton i löjet, som röjer nära släktskap med skaldens äfven i öfrigt antikt plastiska sinne, och torde dessa för de fleste utgöra en ny eller icke mycket bekant sida af hans begåfning. Sist komma härtill äfven tvenne genmälen, hvilka dock, såsom belysande ett par af författarens egna viktigare arbeten, närmast äro att räkna till den litterära gruppen.

Slutligen är utgifvaren pligtig tillkännagifva, att han erhållit förf:s uttryckliga tillåtelse till publicering endast för fyra af de här meddelade uppsatserna, nemligen de tre första samt den, som har till titel: "En blick på Sveriges nu gällande litteratur". För de öfriga har författaren öfverlemnadt valet åt utgifvarens "grannlagenhet och välvilja att befrämja hans intresse". Det må vara tillräckligt att anmärka, att till dessa fyra tillagts, utom ett par allmänt esthetiska uppsatser, endast sådana litterära, som hafva af-

seende på vårt eget land, hvarvid särskildt de meddelade fem recensionerna bifogats såsom led i den kedja, hvilken slutar med nyss nämnda uppsats om litteraturen, och såsom inneslutande hvar för sig, äfven de minsta, förträffliga tillämpningar af skönhetslärans sanningar. Att den för detta urval af författaren fastställda grundsatsen, "att hellre fälla än fria", blifvit af utgifvaren i någon mon iakttagen, torde inses deraf, att, utom annat, flere litterära uppsatser blifvit på goda grunder uteslutna, likasom författaren själf af lätt insedda, personliga grannlagenhetsskäl förkastat en afhandling om "Sveriges Anor", hvilken dock måhända utgör höjdpunkten af hans kritiska verksamhet.

De flesta uppsatserna äro aftryckta ur Helsingfors' Morgonblad; endast genmålet om "Kung Fjalar", som är hemtadt ur "Joukahainen, Ströskrift, utgifven af Österbottiska afdelningen II", och genmålet i afseende på "Den gamle trädgårdsmästarens bref", som först förekom i Borgå Tidning 1838, men aftrycktes samma år i Helsingfors' Morgonblad, der de ursprungliga brefven och det af dem föranledda svaret varit synliga, härleda sig från annat håll. De få uteslutningar, som gjorts i texten, mestadels bestående af längre aftryck ur recenserade arbeten, hafva öfverallt angifvits genom vederbörliga tecken.

Och sålunda öfverlemnas härmed denna del af den åldrige skaldens ungdomsskrifter, tillkomna samtidigt med hans yppersta lyriska dikter, åt hans sångmös många vänner i Sverige, till hvilka han från sitt aflägsna hem sänder en varm och hjertlig helsning.

Upsala i December 1869.

C. R. NYBLÖM.

Innehåll:

Kan ej. Familjemålning Sid. 1.

Tillägg till Idyll och Epigramm:

Tårarne „ 101.

Eros förvandling „ „

Tillägg till Små berättelser:

Fästningsfångarne „ 102.

Esthetiska och litterära uppsatser:

Några ord om Svenska Akademiens valspråk: Snille och Smak „ 113.

Projekt till en poetisk förening „ 121.

Försök till en natural-historisk beskrifning öfver den poetiska örnen „ 136.

Recensionier:

1. Freja, poetisk kalender för år 1833, af C. Dahlgren „ 156.

2. Snapphanarne, gammalt nytt om Skåne från sjuttonde seklet, af O. K. „ 199.

3. Främlingen från Norden. Berättelse af R—a . . „ 211.

4. Andelunden vid Kassin. Svenskt original af Fröken R*** „ 218.

5. Samlade dikter af Euphrosyne. Första delen . . „ 221.

En blick på Sveriges nu gällande litteratur „ 245.

Törnrosens bok „ 268.

Några ord om methoden att upplösa bunden stil „ 286.

En anmärkning om kostnärens förhållande till naturen . „ 292.

Om parodien „ 295.

Några ord om poemet "Fjalar" och Saimas kritik öfver detsamma „ 309.

Till författaren af "Svar till den gamle trädgårdsmästaren" „ 342.

KAN E J.

FAMILJEMÅLNING I TVÅ AKTER.

PERSONAL

NOV 18

AMERICAN TV/ARTS

PERSONERNA:

v. DANN, rik egendomsherre på landet.

JULIA, hans brorsdotter.

AXEL FRANK, ung målare.

FRU BINGEN, hushållsfru hos v. Dann.

TRYGG, gammal trotjenare.

En SLÄTMÅLARE, i arbete hos v. Dann.

Den eller de Svenske Teater-föreståndare, som önska
uppföra detta arbete, böra, jemlikt Kongl. Förordningen af
den 20 Juli 1855, derom träffa öfverenskommelse med för-
läggaren, som å författarens vägnar är berättigad att härom
uppgöra aftal.

FÖRSTA AKTEN.

(Theatern föreställer herr v. Danns förmak, en stor, rikt möblerad sal.)

FÖRSTA SCENEN.

V. DANN

(kastande ett bref på sitt bord).

V. DANN.

"Omöjligt, kan ej, går ej an"! Till slut
Skall man dock mer än menska vara,
För att i längden härda ut
Med denna hjälplöst platta menskoskara.
Omöjligt i hvart bref, hvart svar man får,
Omöjligt hvart man kommer, hvart man går.
Jag rest kring verlden, och jag fann ej
En lösen mer försliten än — jag kan ej;
Man nött på den i sekler, och ändå
Skall den väl än i sekler nötas på.

(Med vekhet.)

Jag kan ej, kan ej — bittra, kalla,
Förfrusna ord! Jag mins hur stel er galla
På detta hjerta föll en gång. Nåväl,

Jag har er hatat sen af all min själ.
 För er skull flydde jag från hemmets stränder,
 Min barndoms lugna dal;
 Förlefde långa år i fjerran länder
 Med minnen och med qual;
 Fick kraft, fick vilja dock af mina strider,
 Blef man, bröt hinder, grånade omsider
 Och hemkom ändtligt pröfvad, trumpen, tvär,
 Halft menskohatare, helt miljonär.
 Nu är jag här, har bott här länge redan,
 Har önsksningar, har medel, vill och kan;
 Men pass! Allt samma bleka: går ej an,
 Det spökar kring mig här i ny som nedan.

(Tar brevet åter.)

Han kan ej komma, skrifver han,
 Han slutar just en tafla. Nå, än sedan?
 Den kunde lemnas utan slut, minsann,
 Och sved det, ville jag betala svedan.
 En målare, en ung artist! —
 Jag skickar vagn och hästar hela milen
 Att hemta honom, kommer han? Jo visst!
 Han slutar just en tafla: Amors list,
 Och måste ändra riktningen på pilen,
 Han kan ej nu, med mera i den stilen.
 Man kan ej se förutan syn,
 Ej väcka döda, ej på himlens fästen

Så stjernor, rycka andra ned ur skyn;
 Det kan man icke, men för resten
 Åt fanders med hvad man ej kan,
 Med allt omöjligt, allt: det går ej an!
 Man måste svälja is för att fördra det.

ANDRA SCENEN.

HERR v. DANN. JULIA.

JULIA.

Här är jag onkel, hur vill onkel ha det,
 Tvär eller rolig, osnäll eller snäll?

DANN.

Du skall bli målad här i dag, mamsell;
 Ditt skick? Nå väl, hur du vill ta det.

JULIA.

Bli målad, skall jag målas?

DANN.

Ja minsann!

JULIA.

Omöjligt, onkel, nej, det går ej an,
 Jag kan ej — — —

DANN

(stiger upp med häftighet och håller sig för öronen).

Kan ej! Jo, du kan, kan målas,
 Kan smörjas, svärtas, tjäras, ja, bestrålas
 Med alla färger, som man finner till.

JULIA

(smekande).

Ja snälla onkel, visst, om ni det vill.
 Dock fruktar jag, det kunde vara
 För onkel sjelf ej utan fara
 Att ha mig tjärad. —

DANN.

Hvad befalls?

Du hotar?

JULIA.

Nej, jag tänker bara,
 Om jag, som ej är varsam alls,
 Kom i exstas och som en liten mara
 Slog armarna så här kring onkels hals.

DANN.

Bort, stygga unge, du kan spara
 Ditt smek, tills jag får tid dermed,
 Jag vill ej smekas nu, då jag är vred.

JULIA.

Vred? Nej, hur kan —? Ack svara ofördröjligt,
På hvem? Hvarför?

DANN.

Du vet det bäst:
På hela världen och på dig som mest,
För ert fördömda kan ej och omöjligt.

JULIA.

Men, bästa onkel, medgaf icke jag
På stunden nyss, att jag kan målas?

DANN.

Ja, sen du sagt omöjligt, slag på slag.

JULIA.

Jag medgaf ju, att jag kan tjäras, tvålas,
Hvad allt det hette, efter ert behag.

DANN

(stryker henne lätt på kinden).

Väl, du kan allt, allt, allt, blott icke tålas.

JULIA.

Men skall jag målas? Hvarför? Säg mig det!

DANN.

Jag kunde svara: därför, rätt och slätt,
Att jag det vill. —

JULIA.

Ja, men besinna,
Jag kan ha vilja mot, fast jag är qvinna.

DANN.

Just därför vill jag ge dig skäl.

(För henne framför en spegel.)

Se på den bilden der, hvad ser du väl?
En liten häxa, vanskapt, vederstygglig?

JULIA.

Åh fy! En sårad flicka, stött, men hygglig.

DANN.

Må vara. Desto mera blott
Blir jag i mitt beslut orygglig.
Märk, med det lilla skönhetsmått,
Du rakt mot din förskyllan fått,
Skall snart du af en friarflock begäras;
Och hvad blir då min lott?

JULIA.

Att ständigt med besök besväras.
Ha, nu förstår jag planen! Kort,
Att hålla denna myggsvärm bort,
Skall utan nåd er arma Julia tjäras.

DANN.

Tyst, låt mig sluta, håll din näpna mund,

Om du kan vara allvarsam en stund.

(Rörd.)

Mitt goda barn, du vet ej hur allena
 Din stackars onkel lefvat all sin tid,
 Hur ensam han måst kämpa ut sin strid,
 Mot andras hårda hjertan sitt förstena.
 Bland främlingar, i obekanta spår,
 Han vandrat från sin ungdoms första år,
 Af ingen egen följd i lifvets skiften.
 Först nu, nu, när jag nalkas griften,
 Jag fått — —

JULIA

(omfamnande honom med innerlighet).

En vän som ej ifrån er går,
 En egen, som kan läsa skriften,
 Som i ert klara öga står
 Och talar med så tydlig mening
 Om en ovansklig, inre vår,
 Om huru vekt ert hjerta slår,
 I trots af all predikan om förstening.

DANN.

En vän, en egen! Ja, en vän,
 Den vet jag, att i dig jag ständigt finner,
 En egen ock så länge än
 Min broders blod i dina ådror rinner;

Men märk! en vän, en egen, snart ej qvar,
 Der onkel åldras ensam och förtegen,
 Nej svärmande i verlden, Gud vet hvar,
 Med än en bättre vän, en mera egen.

JULIA.

Hvem, jag? Det sker ej, nej, vid Gud, det kan —

DANN.

Hör upp med ditt fördömda kan ej, flicka!

JULIA.

Vill onkel tvinga mig att ta en man?

DANN.

Nej, men det sker likväl till punkt och pricka.

JULIA.

Det kan ej. Rår jag ej om min person?

DANN.

Vasserra jo, tills du fått blicka
 I ögat på en man af ton,
 En ung löjtnant, en grefve, en baron,
 Som har för dig ett hjerta, — och en ficka
 Precis som gjord för min miljon.
 En sådan kommer snart, som efterskrifven,
 Och, barn, hur går det då?
 Jo, då får onkel sitta öfvergifven

Och endast minnas, i sin vrå,
 Att han en egen haft kring sig också.
 Just därför skyndar jag att fånga
 En lägenhet (de bjuda sig ej många
 I denna bygd, så gömd, så vild),
 Att få dig målad, för att engång skild
 Från dig se saknans stunder mindre långa,
 Då jag har kvar — åtminstone din bild.

JULIA.

Min onkel, ack hur kan jag vedergälla
 Er godhet?

(Vill fatta hans hand.)

DANN

(döljande sin rörelse).

Bort, jag vill ej nu bli störd!

JULIA.

Ni rörs ren af att blott er föreställa,
 Att jag kan bli ifrån er förd.

DANN.

Hvad prat! Hvem säger dig att jag är rörd.

JULIA.

Det hörs ju på er stämman, onkel snälla.

DANN.

Vid himlen, har jag då kring världen rest,

Och hårdnat under kamp mot nöd och smärta,
 Mött oron öfverallt, men lugnet glest,
 För att bli rörd af att en snärta
 Kan möjligtvis bli ryckt ifrån mitt hjerta?
 Min stämma, att den ljuder litet hest
 Och darrar litet, kommer allt af åren:
 Sjelf fågeln piper klart ju blott om våren.
 Det ges en sjukdom, barn, för menskors röst,
 En oundviklig, — kalla den för höst.
 Se der förklaringen, bort med all annan!

TREDJE SCENEN.

HERR v. DANN. JULIA. EN SLÄTMÅLARE.

(Målaren, med burk och penslar, klädd i ett skinnförkläde
 öfversmordt med färger, stannar bugande vid dörren.)

JULIA
 (för sig).

Ó Gud, min buse, målarn, det är han!
 Men hvad har onkel fått i pannan?

(Högt.)

Ogörligt, onkel, nej, det går ej an!

MÅLAREN.

Omöjligt, nådig herre, nej, jag kan
 Ej stryka två hvarf med den ena kannan,
 Det här är kvar blott — —

DANN

(häftigt uppbragt till målaren).

Ur min åsyn, man!

Fördömda "kan ej", bort, fördröj ej tiden,
Gå ner till gamle Trygg, han gör liqviden.

MÅLAREN.

Får jag då ej arbeta mer?

DANN.

Jo, men hos mig ej längre. Packa er!

MÅLAREN.

Ack, nådig herre, aldrig har jag velat

Förtörna er, förlåt mig nu, jag ber,

Hvad jag af oförstånd har felat.

Fördrif mig ej ifrån er gård,

I staden är man jemnt i knipor.

Jag har så många i min vård,

Mor sjuk och barn, en rad som orgelpipor.

JULIA.

Ack goda, goda onkel, var ej hård!

DANN.

Kan ej, ogör- omöjligt om hvartannat,

Och idel nej, nej! Det är förbannadt.

JULIA.

Hur är det rimligt att ni vredgas än?

Ni skrämt tillräckligt ren, kom nu med trösten
 Och gör den stackars mannen glad igen.
 Ni kan ju krossa folk med blotta rösten;
 Lägg några mjuka, goda ord i den,
 Låt den bli litet hes, låt den få hösten.

DANN
 (lugnare).

Man kan ej se förutan syn,
 Ej väcka döda, ej på himlens fästen
 Så stjernor, rycka andra ned ur skyn,
 Det kan man icke, men för resten . . .

JULIA.

Kan man ha hjerta under västen
 Och låta bli att rynka ögonbryn.

DANN.

Välan, mitt barn, tack för protesten.

(Till målaren.)

Min vän, kom ej med ert: jag kan ej, mer.

(Räcker honom några guldstycken.)

Se här! Min vagn far snart till staden,
 Beställ ut färg, så kan ni, som ni ser.

MÅLAREN.

Förmycket!

DANN.

Öfverskottet tillhör er.

MÅLAREN.

Allt detta guld?

JULIA.

Det går nog åt för raden.

MÅLAREN.

Hur kan jag tacka nog? —

DANN.

Se så, gå ner

Och stryk hvad ni har öfrigt af er röra.

Sen ni det gjort, så kom igen

Hit upp till mig att efterhöra.

Jag har ett mellanarbet än,

Som lämpar sig för er att göra.

(Målaren går.)

FJERDE SCENEN.

v. DANN. JULIA.

JULIA.

Men, onkel, skall jag målas af den der?

Hvad har ni satt er nu i sinnet?

Jag kunde ju knappt stanna honom när,

Jag har en fasa ren för blotta skinnet.

DANN

(skrattande).

Du galna fjolla, hvem begär

Att för en smörjburk du skall sitta här?

JULIA.

Ja, kan han måla mig ur minnet,
Så tusen gånger gerna då,
Han kan då få förtjenst för sina små.

DANN.

Hvad prat! En herrlig bild vill du mig lemna
På detta sätt till huggnad, när du far.

JULIA.

Hur skall jag ana till hvad ni kan ämna?
Det bästa, onkel, är att jag blir kvar
Och spelar sjelf min bild i alla dar — —

DANN.

Och får, om du blir tjärad, strax dig hämna.
Men allvar, flicka, jag har hört
Att lyckan nyss har till vår grannstad fört
En verklig målare.

JULIA

(intresserad).

Ack, är det möjligt?

DANN.

Ja, det är möjligt, liksom sannt och visst,
Som att det är förgjordt, fördömdt, för löjligt
Med dina möjligheter först och sist.

JULIA.

Men bästa onkel, verkligt en artist?

DANN.

Just en artist och en berömd tillika.

JULIA.

Hit skulle komma en med sådant gry!

Det kan jag aldrig tro.

DANN.

Det gör mig lika.

JULIA.

Man kan — — hur? Utan nål ej sy;

Hur säger onkel? Ej på himlens fästen

Så stjernor, rycka döda ned ur sky — —

DANN

(förifrad).

Men man kan komma till en stad, en by,

En gård, ett torp, till världens alla nästen

Berömd och oberömd, med penseln, lästen,

Med allt. Men vill du gäcka mig? Åh fy!

JULIA.

Förlåt mig, onkel, saken är så ny,

Så oerhörd. En konstnär här på orten!

Från hvilket håll i världen kommer han?

Från Rom, Paris, kanske från höga Porten?

En Turk till målare, ja det går an;

Man kunde sitta för en sådan man.

DANN.

Mamselln är skämtsam.

JULIA

(lifligt).

Nej, förklara

Er närmare. Hur skall jag det förstå,
Att någon kan en konstnär vara,
Och vara här i denna gömda vrå?
En konstnär, onkel, trifies bara
Bland idealer, lita ni derpå.
Han vill beundra, njuta, tjusas, fara
Till länder blott, der konstens tempel stå.
Han vill — —

DANN.

Nej, hvilken eld!

JULIA

(för sig).

Jag arma fjolla,
Hvad jag var nära att förråda mig.

DANN.

Hann Stockholm under din pensionstid vålla
Så varm artistbeundran, säg, hos dig?
Har någon artig konstnär bigtat sig?

JULIA

(stött och förlägen).

Min Gud, behöfver man väl kunna trolla,

För att ur tusen böcker fatta opp
 En konstnärs önsknings, hans mål, hans hopp,
 Det lif, som spänner i hans själ dess strängar?

DANN.

Förträffligt! Allt det der är sannt
 Och genom sjelfva stilens många slängar
 Tillika ganska grannt.
 Ett enda synes dig dock obekant,
 Det enda, du, att han behöfver pengar.

JULIA

(med en suck).

Ack, pengar!

DANN.

Pengar, pengar, kära du!
 Af dem har målarn, som vi satt i fråga,
 Behof, som alla andra, till sin plåga.
 Han kommit till sin hemort nu
 Från Sverge, der han bildat sin förmåga —

JULIA

(lifligt).

Hur, onkel? Hvem? Hvad heter han?

DANN

(utan afbrott).

Men der han, ung ännu, har svårt att våga
 En täflan med så mången äldre man,
 Som vill ha pengar och som måla kan.

JULIA.

Men är det då ej möjligt att få veta
Hans namn? (För sig.) Ack, det är Axel, ingen ann!

DANN.

Han heter Axel — Axel — nej minsann
Jag mins hans tillnamn, nå det kan förtreta.

JULIA.

Frank.

DANN.

Frank, så hette han, just så.
Det fägnar mig, du tycks ju honom känna.
Då allt omkringgår, var det kanske denna,
Som lärde dig att en artist förstå.

JULIA

(kort).

Hur så?

DANN.

Blott säg mig hurdan är han, flicka?

JULIA

(i sin förra stämning).

Jag kan försäkra er, en man af ton,
Fast ingen löjtnant, grefve och baron,
Som har för mig ett hjerta, och en ficka
Precis som gjord för er miljon;
Han lärde rita blott i vår pension.

Ja, ja, min onkel må visst blicka
Så mycket onkel vill på min person.

DANN.

Du är förstämnd, jag tänkte skicka
Och tvinga honom hit ännu i dag;
Men det är bäst att vänta, märker jag.

JULIA.

För min skull inte; gör som er behagar,
Jag står till tjänst i dag och alla dagar;
Men onkel är så avvig nu, så tvär.

DANN.

Visst icke; det är du som avvig är.

JULIA
(för sig).

Hur tanke tanke i mitt hufvud jagar!
O himmel, Axel, Axel är då här!

DANN.

Säg öppet om det vill accommodera
Prinsessan att bli målad nu?

JULIA.

Af hjertat gerna, jag har sagt det ju,
Allenast onkel icke vill studera
Så misstänksamt min minsta min alltjemt.

DANN.

Du yrar, vet du ej att tåla skämt?

JULIA.

Ja, blott deri ej ligger något mera.

Ni gaf mig ögon, som sånär mig skrämt.

DANN.

Hvem, jag? Bekänn det, att på allt du hittar.

JULIA.

Ja onkel är förskräcklig, när han tittar.

DANN.

Du sett i syne nu, det är bestämdt.

JULIA.

Det syns en misstro hos er då, som smittar.

DANN.

Åh tyst! Jag rymmer unnan rätt och slätt,

Jag tar min tillflykt till mitt kabinett

Och skrifver några ord, med lätthet funna,

Som torde få herr "kan ej" till att kunna.

Han måste komma.

(Går in i sitt kabinett och läser till dörren.)

FEMTE SCENEN.

JULIA

(ensam).

JULIA.

O, så är mitt sätt!

Jag kunnat dock den goda gubben unna
 Att se på mig. Hvad var för ondt i det?
 Jag vore färdig att af ledsnad gråta.

(Niger utanför den slutna dörren och säger helt för sig
 med sammanknäpta händer.)

Min goda, goda onkel måst förlåta!

(Lägger handen på sitt hjerta.)

Jag hade här en liten hemlighet,
 Som jag på intet vilkor ville låta
 Min onkel se, deraf kom min förtret;
 Men jag blir genast god, som onkel vet.

(Går bort från dörren åter.)

Men hvarför skulle han mig just betrakta
 Den stund jag hade svårast att mig vakta,
 I öfverraskningens minut minsann,
 Då pulsen bultade, då kinden brann,
 Då tusen tankar flögo kring i pannan,
 I hjertat sorg och glädje om hvarannan!
 Ja sorg i all min fröjd!
 Ty att få råkas åter, hvilken höjd
 Af glädje, och ändå hvad smärta,
 Att han skall nödgas, detta stolta hjerta,

För blott en lumpen penning offra opp
 Sitt mål, sin varma längtan och sitt hopp.
 Han tänkte få besöka konstens länder;
 Hur sade han? Först efter år af flit
 När jag ifrån Italien återvänder,
 Då vill jag hamna vid vår hembygds stränder,
 Då vill jag komma dit,
 Der du mig väntar, älskande och trogen.
 Ack, denna sällhet var för dig ej mogen,
 Min arma Axel! Nej, nu är du här,
 Begär ej glans och lagrar, men begär
 Blott porträtter hop en liten summa,
 För att kanske om några år,
 Med modet brutet och med viljan sår,
 Få fara ut i skygd af dessa dumma,
 Små, runda tolkar, dem en verld förstår
 Så ytterst artigt, fast de äro stumma.
 Men hvad, om jag till onkel går,
 Bekänner allt och säger: ack försumma
 Ej nu att göra hvad ni kan förmå
 För Axels lycka, den är min också.
 Ni är så rik, för hvem vill ni väl spara?
 Gif honom medel att kring verlden fara!
 Jag skulle icke fåfängt be, o nej!
 Det vet jag visst, men Axel vill det ej.
 Han har förbjudit mig att nämna

Ett ord om vår förlofning. Han vill lemna
 Sin konstnärsbana, har han bedt mig tro,
 Förr än han vill af någons gunst bero.
 Jag tror det ock; de voro inga tomma
 Förflugna ord, hans ord. Nej alltförväl
 Jag lärt mig känna ren hans stolta själ.
 Och nu och nu så skall han komma
 Och såsom förr i Sverge måla mig.
 Skall han väl tycka, att hon liknar sig,
 Och icke vissnat ren hans blomma?
 Ett år förflutit sen jag gick
 I min pension och sen vi skildes.

(Ser sig i spegeln.)

Bestämndt har jag sen dess fått mera skick;
 Men då var ögat som en liten vildes,
 Nu har den mulnat ren min blick,
 Dock nej, det var ju blott en tår, som spilldes.

(Dörren röres.)

O, den som blott en stund här vara fick
 Allena!

SJETTE SCENEN.

v. DANN (inträder med ett bref i handen). JULIA.

DANN.

Nu, låt se om det slår klick.

Nu tror jag han skall komma, snabb som ilen.

Den gunstig herrn höll på med Amors list,
 Så skref han nyss, nu tror jag fullt och visst
 Han låter guden sjelf få sköta pilen.
 Han satt som fjettrad vid paletten sist,
 Nu skall han sprängas lös,

(Skakar brefvet.)

Se här är kilen.

JULIA.

Men, bästa onkel, han är dock artist;
 Man måste fara varsamt med en sådan.

DANN.

Åh, du kan vara ganska trygg för vådan;
 Den kil jag brukar är ett löfte blott
 Att köpa taflan, som han målat sednast,
 Om färdig eller ej, allt lika godt.

JULIA.

Och så tror onkel, att han gör sig brådt?

DANN.

Jag loft betala hvad som helst, allenäst
 Han ej vill söla, utan kommer genast.

JULIA.

Jag fruktar, onkel valt det sämsta sätt
 Att skynda på hans ankomst.

DANN.

Hvarför det?

Skall ej ett sådant anbud honom locka?

JULIA.

Han kommer föga, om han tror er pocka.

DANN.

Hur pocka? Han förstår ju lätt,
Att gubben offrar på en nyck, min docka.

JULIA.

Men aldrig säljer han sig åt er klocka.

DANN.

Tyst då, för tusan, engång. Jag är mätt
På alla dessa upptåg, svårigheter,
Omöjligheter med och utan vett,
Allt hvad er legion af inkast heter.
Han måste komma; Gud ske lof, jag har
Här i min närhet en, som mig ej plågar
Med motstånd, skrupler, inpass, galna svar,
En man, min bästa skatt sen fordna dar,
Som följt mig, följer mig, hvarhelst jag tågar,
Ej ställer is emot mig, när jag lågar,
Och hejdar med ett nej hvart steg jag tar.

(Ringer.)

Gif akt min Julia, du skall se en karl,

Som vill, som kan, som hugger i, som vågar
Och som förstår att svara, som jag frågar.

(Gamle Trygg inträder och stannar aktningsfullt vid dörren.)

SJUNDE SCENEN.

v. DANN. JULIA. TRYGG.

DANN.

Du måste åter intill staden, Trygg!

TRYGG.

Skall ske.

DANN.

Om den ej kroknat ren din rygg.

TRYGG.

Allt annat.

DANN.

Tag min vagn för andra gången.

TRYGG.

Den fick ett fel i ons på tistelstången.

JULIA
(skälmskt).

Förträffligt.

DANN
(harmset).

Så, på tvären här också!

TRYGG.

Men det är lika allt, det går ändå.

DANN

(föfnöjdt till Julia).

Du hör! (Till Trygg.) Låt bota vagnen då på stunden.

TRYGG.

Vår smed har rymt till krogen ren, den hunden.

JULIA.

Aha!

DANN.

Fördömdt!

TRYGG.

Men smedjan, den står qvar;
Jag har skött slägga förr i mina dar.

DANN

(till Julia).

Gif akt!

(Till Trygg.)

Får du din vagn som du vill ha den,
Så spänn i blinken för och far till staden.

TRYGG.

Med samma par som sist?

DANN.

Ja, orka de?

TRYGG.

Om två ej orka, herre, tar jag tre.

DANN
(till Julia).

Hvad menar du?

(Till Trygg.)

Tag, om du vill, fast fyra,
Blott det går fort.

TRYGG.

Blir något att bestyra?

DANN.

Ja, du skall skaffa målarn hit.

JULIA

(i det hon fixerar Trygg, för sig).

Han skrufvar läppen, ha, det var en bit,
Som tycktes smaka gubben smått af syra.

TRYGG.

Skall karln i vagnen, strax jag kommer dit?

DANN.

Ja det förstås; minuterna ä' dyra.

TRYGG.

Då får jag bruka all min flit,
Ty junkern gaf mig ren en artig hyra
För det jag var en smula envis sist.

JULIA
(föfnöjdt).

Märk, bästa onkel, märk, han är artist,
Han kommer, när han vill, men ej på dagen.

DANN.

Men han skall komma nu, och det är visst,
Jag vore annars på min Trygg bedragen.

TRYGG.

Får jag, ifall han tredskas, ta'n i kragen?

JULIA.

För Guds skull, onkel! Nej.

DANN
(med stor belåtenhet till Julia).

Bekänn blott nu,
Den der gör inga svårigheter, du.

(Till Trygg, i det han räcker honom brevet.)

Se här, gif detta fram! Om han ej jäfvar
Allt hvad i verlden nämns reson,
Kan fröken vara lugn för hans person,
Och du få slippa bruka dina näfvar.
Men nu är konsten den att vara snar.
Hur länge kan det räcka, förrn du ställer
I ordning allt och far
Och är tillbaka åter? Kanske par,
Tre, fyra timmar, hur?

TRYGG.

Å, stickor heller,
Det går väl af med en, ifall det gäller.

DANN.

Men passa på att du ej kör omkull.

TRYGG.

Jag får väl akta mig för vagnens skull.

DANN

(till Julia, med belåtenhet).

Förstår du hvad en man, som denne, väger?

JULIA.

Ja, gudbevars, jag ser att onkel äger
I honom en, som säger ja till allt.

DANN.

Och är i stånd att göra som han säger.

(Dann och Julia närma sig förscenen under samtalet, och
Trygg blir kvar vid fonddörren, så att han icke hör dem.)

JULIA.

Kanhända till och med, om ni befallt
Omöjligheter?

DANN.

Tror du honom vara
Nog galn att lofva allt?

JULIA.

Ja fresta bara,

Bjud det befängdaste.

DANN.

Så får jag nej.

JULIA.

Vill onkel hålla vad? Ni får det ej.

DANN.

Du skall få lära känna karln i blinken.

Trygg!

(Båda närma sig honom åter.)

TRYGG.

Herre!

DANN.

Du har märkt, strax bortom byn

Så stiger vägen rakt mot himlens bryn.

TRYGG.

Ja väl.

DANN.

Så snart du hunnit högsta brinken,

Så tar du middagssolen ned ur skyn.

TRYGG.

Jag må försöka på, på Guds försyn.

JULIA

(klappande händerna).

Gudomligt! Präktigt!

DANN.

Han begrep ej vinken.

JULIA

(skälmskt till Trygg).

Ack Trygg, ni vet hur mån jag är om hyn,
 Tänk därför nu bland skyarna deroppe
 På mig en smula, tag mig i ert hägn
 Och hemta mig en liten flaska regn!
 Jag sätter värde på hvarenda droppe,
 Ty vattnet här är så förskräckligt hårdt.

TRYGG

(förtrytsamt).

En flaska regn? Att ta den med blir svårt,
 Den kunde gå i kras och släcka solen.

DANN.

Aha, min fröken, knäpp på den fiolen!
 Han kan ge svar på fråga, som du ser.

TRYGG

(till Dann).

Jag är ej van att säga nej åt er,
 Tål också skämt af er, men ej af alla.

DANN

(ironiskt till Julia).

Har fröken något mera att befalla?

JULIA
(vänligt).

Ja, att ej Trygg får vara ledsen mer.

TRYGG.

Tack för den rösten! Trygg är hastigt slagen:
Godt ord af er, och allt är godt igen.

JULIA
(gladt och vänligt).

Men hvem bad onkel skryta hela dagen
Med er fullkomlighet, min vän?
Och hvem bad er, hvad som var värre än,
Be att få fatta en artist i kragen?

DANN
(till Trygg).

Se så, gå ställ din vagn i skick, var flink.

TRYGG.

Allt skall bli färdigt, herre, i en blink.

(Går.)

ÅTTONDE SCENEN.

v. DANN. JULIA.

JULIA
(för sig).

O Gud, nu far den gamla björnen
Med uppdrag, sådant onkel nyss det gaf —
Det blir bestämdt spektakel af.

Ack, konstens väg är full af törnen!
 Skall Axel kommenderas som en slaf?
 Hvad är att göra?

DANN.

Barn, du tänker
 Helt visst på målarn nu och din kostym.

JULIA

(allt ännu för sig).

Han kommer aldrig, om man kränker
 Hans hederskänsla.

DANN.

Din barett med plym,
 Hvad tror du, fäst med en rubin som blänker?

JULIA

(som förut).

Han är för stolt dertill.

DANN.

Om sen du stänker
 En rad af stora perlor kring din hals?

JULIA

(uppvaknande).

Hvad säger bästa onkel, hvad befalls?

DANN.

Kors, hvad uppmärksamhet åt mig du skänker —
 Jag tror, min själ, att du ej hört mig alls.

JULIA.

Förlåt jag har så mycket att besinna.

DANN.

Det tror jag nog, det är ej svårt att finna;
Men hvad?

JULIA.

Jag glömde — nu är väl för sent? —
Att ge åt Trygg ett uppdrag som jag ment.

DANN.

Att hemta någonting från skyn kanhända?

JULIA.

Nej blott från staden.

DANN.

Det blir ganska lätt.

När han blir färdig, skall jag honom sända
Hit upp till dig, så kan du gifva det.
Det gäller visst din toilett.

Låt honom endast snart få återvända,
Sjelf går jag nu och ställer allt på rätt.

NIONDE SCENEN.

JULIA

ensam.

JULIA.

Det hjälper ej, jag måste gå imellan,
Om Axel någonsin skall komma hit.

Min Gud, att skicka Trygg som härold dit
 Med pock och trug, nej, värre såg man sällan.
 Men hvad bör göras? Vänta, några ord
 Med blyerts blott, — jag säger icke rader,
 Jag tecknar dem i hast vid detta bord —
 De skola verka mer än myriader
 Af onkels, jag är viss derom.

(Sätter sig, tar ett blad ur sin plånbok, skrifver och förseglar hastigt en liten biljett, den hon visar i sin hand i det hon uppstiger från bordet.)

Se här! Det blef ej långt; allenast
 Halfannan rad: kom, blif ej ledsen, kom,
 Och, goda Axel, kom för min skull genast! —
 Ja, han skall komma, jag är viss på det.
 O att jag finge honom lika lätt
 Att bjuda till att onkels tycke vinna!
 Ett ord af mig sen till, det hjälpte ock.
 Ack, onkels barm är ej af sten och stock,
 Han skulle göra allt, det kan jag finna,
 Och Axel slippa längta, tråna, brinna
 Och se från öde trakter bort mot dem,
 Der lagern gror, der konsten har sitt hem,
 Fast ej hans lilla arma älskarinna.
 Hvad, om jag skrefve? Dock jag kan ej hinna.
 Det fins så mycket att ge akt uppå
 I onkels lynne, om man önskar få
 Ett insteg i hans varma hjerta. — Inga

Omständigheter får man göra då,
 Man måste kalla alla hinder ringa,
 Man måste hoppas allt och allt förmå,
 Stå färdig när som helst att sönderslå
 Sin panna mot hvar mur, att den betvinga,
 Omöjligheten sjelf till lydnad bringa,
 Som envåldsherre genom verlden gå,
 Befalla, kämpa, trotsa, icke tinga,
 Kort sagdt, af lagar hylla endast två:
 Att aldrig bli en slaf af några öden
 Och förr, än säga "kan ej", tåla döden.

(Kort paus.)

Om Axel visste att bete sig så!
 Väl kunde han med lätthet dertill öfvas,
 Om tiden endast medgaf att jag skref.
 Han har i lynnet allt som kan behöfvas
 För en despot. — Dock, Trygg må bli mitt bref.
 Åt honom vill jag blott i uppdrag gifva,
 Att noga onkels sinnelag beskrifva
 Och bedja Axel vara på sin vakt,
 Och villigt efter gubbens sätt sig lämpa. — —

(Besinnar sig.)

O, du min vishet, hvad du fint ger akt!
 Just detta vore att med all min makt
 Få Axels stolthet väckt att börja kämpa
 Och göra tvärt emot hvad man har sagt.

På detta sätt just skulle han bli bragt
Till lust att hyckla all slags brist och krämpa
Och gnälla onkel ond rätt efter takt.

Nej annorlunda skall det göras. —

Tyst, det är Trygg, det är hans steg, som höras, —

Min plan är färdig. Axel, nu

Skall du få se, att du kan föras,

Ja, som en liten docka, bästa du.

Förlåt, men onkels hjerta måste röras,

Och det är blott ditt väl, som afses, ju.

(Dörren röres.)

Men först skall Trygg bli mjuk. —

TIONDE SCENEN.

JULIA. TRYGG (inkommande något häftigt).

TRYGG.

Nu fröken!

JULIA

(låtsande förtrytelse).

Hu!

Är det väl menskligt, att man så skall störas?

Om ni vill skrämma mig på detta sätt,

Så klagar jag för onkel, vet ni det?

TRYGG

(förundrad).

Jag skrämt?

JULIA.

Just ni.

TRYGG.

Hur har jag kunnat skrämma?

JULIA

(något obeslutsamt först, men snart med mycken bestämdhet).

Jo, med er grymma hast och med er stämma.

TRYGG.

Att hasta hör ej just min ålder till.

JULIA.

Nå, med er uppsyn då, om ni så vill.

TRYGG

(förargad).

Den har ni sett hvarenda dag här hemma.

JULIA.

Se så, nu gäser det igen ert blod,

Men jag förlåter jag, om ni förlåter.

Det är så klen ibland mitt tålamod,

Men blir ni god igen, om jag blir god?

TRYGG

(för sig).

En evig skiftning fram och åter,

Och gamle Trygg får lof att skifta med.

Hon har en engels makt, fast hon är led.

JULIA

(för sig).

Man måste skrufva pipan, tills den låter.

(Högt.)

Ni mumlar bara. Ja, visst är ni vred?

Ni vill kanhända, att jag gråter

Och tigger er om fred?

TRYGG.

För Guds skull, fröken, skynda, tiden lider!

Var viss, att gamle Trygg gör allt för er.

JULIA.

Se den försäkran slutar våra strider.

Här är ett bref, som ni åt målarn ger.

Är det för tungt?

TRYGG.

Gud signe er, ni ler!

JULIA.

Mins att ni lemnar det i målarns händer,

Ej visar det för kunder och för fränder,

För onkel och hvar menska, som ni ser.

TRYGG.

Behöfs ej varning. — Hvad skall göras mer?

JULIA.

Ack, gamle Trygg, när ni tillbaka vänder

Och har er reskamrat på tumanhand,

Så stäng då ej er tunga bakom tand
Och var ej trumpen som ni brukar vara.

TRYGG.

Om han vill fråga något, skall jag svara.

JULIA.

Ja, men ni måste göra mer, ett grand,
Ni får på edra ord ej spara,
Ni måste, som af egen drift, förklara
För honom hvad han har att akta på,
Ifall han vill er herres ynnest vinna.
Gif honom vinkar om att eftersinna
Hvad vinst han kunde hafva af att få
En miljonär till gynnare. —

TRYGG.

Rätt så!

JULIA.

Men blanda mig ej in, ty jag är qvinna. —
Säg honom hur han bör tillvägagå:
Se ödmjuk ut, från början allt till slutet,
Och klaga, klaga, klaga oafbrutet.

TRYGG.

Det bär till fanders.

JULIA.

Tyst, och hör mig då!

Ni måste låta honom tydligt märka,
 Att tårar mest uppå er herre verka,
 Att onkel gerna ställer hårdt mot hårdt,
 Men hjälper den, som finner allting svårt;
 Att intet gör hans hjerta mera böjligt
 Än orden: kan ej, går ej an, omöjligt;
 Bed honom därför blott se ömklig ut
 Och sucka: kan ej, kan ej, hvar minut.

TRYGG.

Det blir spektakel af — —

JULIA.

Se der! Jag finner,
 Att ni är ledsen än, jag märker grannt
 Att gammal harm inom er brinner — —

TRYGG.

Mitt gråa hufvud vill jag ge i pant — —

JULIA.

På hvad? På att af er jag intet vinner?

TRYGG.

På att hvad fröken menar ej är sannt.

JULIA.

Men hvarför vägra då att hjälpa?

TRYGG.

Det blef ej hjälpa, fröken, det blef stjelpa.

JULIA.]

Att göra som jag ber?

TRYGG.

Ja, kommer han

På detta sätt, blir målarn körd på porten,

Han tål ej någon ynkerygg, herr Dann.

JULIA.

Jag önskar målarn drefs från hela orten.

TRYGG.

Så? Är det så bevändt, då går det an.

JULIA.

Jag har alls ingen lust att målas,

Kanske, som man mig hotar, tjäras, tvålas,

Gud vet allt hvad, en främling till behag.

TRYGG.

Han skall bli tvålad sjelf, försäkrar jag.

JULIA.

Är det då afgjordt, kan jag derpå lita?

TRYGG.

Var säker. Trygg förstår sig ej på krita;

Hvad han har lofvat löser han kontant.

JULIA.

Farväl då, gamle kund, ni är galant.

ELFTE SCENEN.

JULIA

ensam.

JULIA.

Det är som om jag vore i pensionen:

Allt samma skälmeri i hemmet än!

Jag tålte aldrig rätt ens der den tonen,

Och sjunger här likväl den om igen.

Fy, jag är stygg, men för mitt hjertas vän.

O Axel, om jag hoppades dig råka
Så glad, så modig nu, som förr du var,
Då skulle jag visst ej mitt hufvud bråka
Med konstner från min korta klädnings dar;
Men då fanns glädje, nu är sorg blott kvar.

Jag måste frukta att ditt mod är brutet,
Då konstens land du mot vår öken bytt;
Jag måste frukta, att för det beslutet
Ditt sköna hopp om glans och lycka flytt. —
Jag velat lifva opp din kraft på nytt.

Ja, den skall vakna, när man vill dig böja
Och vågar ödmjukhet dig föreslå;

Mot fruktad kränkning skall din själ sig höja,
 Och hög och ädel skall bland oss du stå,
 Och onkel tjasas, när han ser dig så.

Och jag skall än få se ditt öga ljunga
 Af harm, af trots, af stolthet, fritt och klart,
 Och höra dessa ord ifrån din tunga,
 Som få af hvarje puls i hjertat fart.
 O, det blir himmelskt! Dyre, kom, kom snart!

ANDRA AKTEN.

(Samma rum som i förra akten.)

FÖRSTA SCENEN.

JULIA. FRANK.

(Frank sitter vid ett bord i öfra ändan af salen och håller på att spika duk på ramen till det blifvande porträttet.

Julia står nära till och ser på.)

JULIA.

Du var förstämd helt visst, när nyss du kom,
Låt bli att neka det, bekänn det bara.

FRANK.

Tyst, Julia, tala icke mer derom.

JULIA.

Hur vill jag annars väl förklara

Den kalla, obekanta blick du gaf

Till svar på min?

FRANK.

Den vet jag ej utaf.

Kall kunde den ej gerna vara,

Då hjertat brann.

JULIA.

Jo pytt!

FRANK.

Jo ganska sant.

Kanhända bar den sken af obekant,
 Den måste så ju för den platta skara,
 Som omgaf oss på hvarje kant.

JULIA.

Derute ja, men sen derinne
 I farstun? Har det fallit ur ditt minne
 Hur onkel gick tillbaka litet grand
 För att om vagn och hästar ordinera?
 Då stodo vi vid öfre trappans rand
 Ett tjog sekunder visst, om icke flera,
 På tumanhand.

FRANK.

Och om vi stått der tio tjog, hvad mera?

JULIA.

Det torde kanske föga intressera,
 Kanhända skall du tillochmed bli stött;
 Du vet dock sjelf, hur kyligt den blef mött,
 Den varma kyss, jag då till välkomst skänkte.

FRANK.

Visst möjligt, när hvar stund jag tänkte

Om han vänt om och såg oss kyssas — han,
Den gamle grå toppridarn, herr von Dann.

JULIA.

Min Gud! Hur kallar du min onkel?

FRANK.

Vådan

Tar jag på mig, var lugn i hvarje fall.
Toppridare så kallar jag en sådan,
Som fordrar att man krypa skall
För honom, eller hans miljon i lådan.

JULIA.

Har onkel fordrat detta!

FRANK.

Han väl ej,

Men hvad som är detsamma, hans lakej.
Det skedde visst på principalns inrådan.

(Kort paus.)

Men nu, min Julia, är man honom qvitt,
Nu höra vi hans steg i trappan redan,
Ifall han kommer . . .

JULIA.

Nå, än sedan?

FRANK.

Nu få vi kyssas fritt.

(Ställer bort ramen och stiger upp.)

JULIA
(afvisande).

Du har ditt arbete, var god och sitt!

FRANK
(stött).

Så! Har du hunnit lära dig den tonen

Af söta onkel ren och af miljonen?

Men jag, jag lyder pipan ej . . .

(Omfamnar och vill kyssa henne.)

JULIA
(skjutande honom tillbaka).

Nej pass!

Jag tycker ej om kyssar a la glace.

FRANK.

Men, Julia, säg hur vill jag väl förklara

En sådan ändring, kan den verklig vara?

En kyss!

JULIA.

Nej, nu är jag i min tur kall,

Fast ej som du det var, i alla fall.

FRANK
(förtrytsamt).

Ha, for jag för att nå en fröjd som denna

Till detta vargaland, en svag minut,

Med äfventyr att surna här till slut?

Jag var förgjord, det måste jag bekänna.

JULIA.

En vacker början! Surna vid en hand,
 Som engång var hos dig så högt i tycket,
 Och kalla detta land ett vargaland,
 Ditt eget hemland! Nej, det är för mycket.
 Vill du ej surna, väl, så sätt dig ned,
 Arbeta, måla, lemna mig i fred.
 Du skall få ämnen nog, blott du mig lyder.
 Se så, palett i hand, att börja med!
 Begynn, herr målare, gör först etyder,
 Här har du straxt en flicka, som är vred.
 Jag blir modell.

FRANK

(försjunken i sig sjelf).

Farväl då, fröjd och lycka
 I denna länge, länge drömda hamn!
 Farväl, mitt glada hopp, att här få trycka
 Min största skatt på jorden i min famn!
 Min sällhet var en skuggbild blott, ett namn.

JULIA

(bevekligt).

Men, Axel!

FRANK.

När jag for från Sverges stränder
 Och kände hur dess jord mig varit kär,
 Då tänkte jag: min hembygds ökenländer

Jag ger dock priset; Julias hem finns der.
Så kom jag hit. Ack, Julia fanns ej här.

JULIA.

Men, Axel, Axel!

FRANK.

Ingen man af heder
Vill bli behandlad så. Det är nog af.
Jag är ej den, som tål att tryckas neder,
Och minst af den, som jag mitt hjerta gaf:
Jag är en konstnär jag och ingen slaf.

JULIA.

Men, Axel, hör mig då!

FRANK.

Man djerfs begära,
Att jag skall dyrka den, som pengar har,
Man ber mig klaga, tigga; pass! nej svära
Det tänker jag åt judar en och hvar —
Jag packar mina penslar hop och far.

JULIA

(fattande hans händer).

Min goda, goda Axel, men besinna,
Att skrämma så din Julia! Att du kan!
Jag är ju ej artist, ej målarinna,
Ger du modeller, bjud dem åt en ann.
Hvad gagnar mig att se en vredgad man?

FRANK.

Att neka mig en kyss!

JULIA

(sträckande sin mun mot hans).

Se här, tag tvänne.

FRANK

(dragande sitt hufvud tillbaka).

Ej nu, en annan gång.

JULIA.

Nå, lika godt.

Låt mig få stryka rynkan ur ditt ännu,

Ett år har hunnit fly, sen jag det fått.

FRANK.

Tyst, jag hör steg!

JULIA

(lyssnande).

Nej det var vinden blott.

FRANK.

Så vill du verkligt än min Julia vara?

JULIA.

Hvems då i vida världen om ej din?

FRANK.

Nå väl!

(Omfamnar henne.)

JULIA.

Tyst, onkel hörs.

FRANK.

Å, ingen fara!

Det drog i trappan blott; nu är du min.

JULIA

(kysser honom lätt på pannan och sliter sig lös).

Släpp, dyre, älskade, han kommer in!

ANDRA SCENEN.

v. DANN. FRANK. JULIA.

DANN.

En vacker dag!

FRANK.

Förmycket sol, min herre.

DANN.

Just solen, tycker jag, ger den behag.

FRANK.

Ursäkta mig, så tycker icke jag.

DANN.

Den sortens smak förstår jag ej, dess värre!

FRANK.

En sal, som denna, tål ej mycken dag.

DANN.

Rätt ledsamt att den ej är er i lag,
De andra rummen äro alla smärre.

FRANK.

Då tar jag detta stora helst ändå.

DANN.

Der träffar ni min smak. Mig tycks, i små
Bli alla tankar små, liksom betryckta.

FRANK.

Så framt de icke födas ren förryckta,
Då svälla de i alla fall . .

DANN.

Får gå.

FRANK.

Men dagen här är afskyvärd.

DANN.

Hur så?

FRANK.

Man målar icke gerna i en lykta.

JULIA

(tyst till Frank).

Men, Axel, vill du tvinga mig att flykta?
Bemöt den goda gubben ej så kort.

FRANK

(tyst till Julia).

Bemötande mot anspråk, sort mot sort.

DANN.

Hvad mått och steg står då att taga?

Hur önskar ni? Kanhända går det an

På något sätt att ljuset här försvaga?

Ifall man kunde . . .

FRANK.

Kunde? Jo, man kan

Allt hvad man vill. (För sig.) Tror han jag tänker
klaga?

DANN.

Det kallar jag att tala som en man!

Man kan om blott man vill, det tror jag äfven.

FRANK

(tyst till Julia).

Hör hur han gör sig till, den gamla räfven.

JULIA

(tyst till Frank).

I himlens namn, var höflig, han är sann!

(För sig.)

Jag är olycklig; var det det jag vann?

Här har jag tyget som jag ställde väfven.

DANN.

Godt mod vid rodret har god hamn för stäfven.

Men nu, om nu jag visste, hur man bäst
Bör ställa till. Befall blott! Hela huset
Står till er tjenst.

FRANK.

Nå väl, ett tåcke, fäst
För hvarje fönster, tempererar ljuset;
Det kan min herre minnas till härnäst.

DANN.

Gå, Julia, genast du och skaffa tåcken.

FRANK.

Behöfs ej. Jag blir hemtam snart som gäst,
Jag vill gå sjelf och välja dem på flåcken.

DANN

(tyst till Julia).

Blir det ej karl af den, så rider necken.

FRANK.

Han fins dernere ju er ynkerygg,
Han, som mig körde hit?

DANN.

Hvem, gamle Trygg?

FRANK.

Han spelar gerna adjutant åt värden,
Han för mig till värdinnan . .

JULIA

(tyst till Frank).

Du är stygg.

FRANK.

Jag känner gunstig herrn, sen sista färden.

(Går.)

TREDJE SCENEN.

v. DANN. JULIA.

DANN.

Förunderligt! Jag är som skygg
 För denna arma yngling, jag den rike.
 I verlden har jag aldrig sett hans like,
 Så stolt, så fri, så öppen, så bestämd.

JULIA

(för sig).

Nå, Gud ske lof, så slipper jag bli skräm
 För hvad jag ställde till.

DANN.

Ett kungarike

Skall säkert icke räkna många slike.
 Mig har han fångat strax med första blick.

JULIA.

Men, bästa onkel, litet mera skick,
 Det kunde dock ej skada, vill man tycka:
 Han är för spotsk, som främmande ännu.

DANN.

För spotsk? Kantänka! Ja, han vill ej smycka
 Sitt språk med fraser, söt och honingsljuf.
 För spotsk? Min fröken, ja, så menar du.
 Jag vet, den som hos er vill göra lycka,
 Skall gå på tå, som om han gick med krycka,
 Skall buga, smila, tala som ur bok.

JULIA
 (för sig).

Ack, visa onkel, hvad du tror på tok!

DANN.

Men annat är att hufvudet förrycka
 På snärtor och få bifall af en klok.

JULIA.

Min bästa onkel!

DANN.

Hvad behagas?

JULIA.

Jag tror, att ni bedömt oss skeft ändå.

DANN.

Det vore kärt, dock tviflar jag derpå.

JULIA.

Det är en lott, som ständigt var de svagas,
 Att hållas af de starkare för små,

Små, andligt fadda, skapta blott att jagas
 Af deras nycker, ej att dem förstå.
 O det är kvinnans öde, men det dagas
 Engång, det törs man spå.
 Föröfrigt äro vi just som vi tagas,
 Eländiga, om man vill ha oss så;
 Bedrägliga, ifall man vill bedragas;
 Men trogna, sanna, hjertliga också.

DANN.

Nej, hvilken lära!

JULIA.

Vill ni den försmå?

Förlåt mig, onkel, läran är vår sagas.

DANN.

Jag tycker om dig, barn, håll ut, får gå.

JULIA.

Jag undrar föga dock, när jag betänker
 Hur litet onkel har fått göra rön,
 Att ni gör kvinnan orätt, att ni skänker
 Så ringa aktning åt vårt arma kön.
 Blott kärlek vinner kärlek, som sin lön;
 Ni har ej älskat. — Men förlåt, jag kränker
 Ert hjerta blott.

DANN.

Far fort! Det är min bön.

JULIA.

Ni sätt ert guld och skördat svek och ränker. —
Men hvad, i himlens namn? En droppe blänker
I onkels öga. O, hvad den är skön!

DANN.

Hvad nu? Ett litet solstyg, blott ej annat.
Du kikar då på allt, det är förbannadt.

JULIA.

Må vara då, ett solstyg ur er själ,
Som smälter litet is, jag ser det väl.

(Vekt.)

Ack, onkel, hvad har ni ej måst försaka
Af lifvets sanna lycka, hvilket schakt
Af verklig sällhet bröt ni? Se tillbaka
På dessa år, som ni tillryggalagt!
Hvad blef er vinst, den glädje ni fick smaka?
Jo, guldets glans och rikedomens makt,
Bekymmersamma lika att bevaka,
Som att förvärfva, har ni ofta sagt.
Men aldrig har en kvinlig hand sig lagt
Rätt mjukt i er, — ni har ej ägt en maka,
Ni lefvat, njutit, lidit blott för er.

DANN.

Låt bli att titta, flicka, tala mer.

JULIA.

Jag frågar, hvem på vida jorderingen

Er mött med värma, utan svek?
 Jo, en, här hemma en, ett barn i lek,
 En fågelunge, som nyss lyftat vingen,
 Som fladdrar kring er, och med skämt och smek
 Än retar er till harm, än gör er vek.

DANN.

Vek? Det är osant. Vek? Det gör mig ingen.
 Men är du ensam du? Än Trygg?

JULIA.

En ek,

En knotig ek, ett exemplar bland tingen.
 Och, om ni vill, vår hushållsfru, fru Bingen,
 En skrumpen varelse, en vidbränd stek
 På verldens glöd af mödor och bekymmer.
 Att ni ej lärt er af oss två
 Värdera qvinnan, kan man lätt förstå.
 Men jag försäkrar, att det skymmer
 För edra ögon nu ändå.

DANN.

Och om det skymde, hör jag dock. Håll på!

JULIA.

Jag sagt ren hvad jag har att säga,
 Mer än jag bort kanske;
 Jag vet, att mina ord ej mycket väga,
 Men sanna äro de.

Jag märkt så nu, som härförinnan,
Hur ringa aktning onkel bär för qvinnan,
Och därför . . .

DANN.

Har du velat ge
En liten läxa åt din onkel arma,
Som ägt två ögon att ert värde se,
Och dock ej lärt att älska, endast larma
Om er, om allt på jordens rund.

JULIA.

Ack misstyck ej!

DANN.

Nej, tack af hjertats grund
För dina ord, de öppna, varma.
Du är mig dubbelt kär i denna stund.
Hur vill jag fordra, att ditt öga,
Som sett af lifvet än så föga,
Skall genomskåda detta hårda skal,
Som är ett gammalt hjertas stela yta?
Men, vet du, skulle hälften af de qual,
Som bott derinom, en gång flyta
I dina ådror, sågs om några dar
Ej ens ett skal af dig, min flicka, kvar.

JULIA.

Hvad, onkel? Har ert hjerta klappat

Af andra qval, än öfver likars nöd?
 Hvad? Här ni spelt det spel om lif och död,
 Som kallas kärlek?

DANN.

Jag har spelt och tappat.

JULIA.

Och lefver dock!

DANN.

Om denna matta glöd,
 Som trettiårig aska fått begravva,
 Om denna gnista under stelnad lava
 Bör kallas lif.

JULIA.

O, tala icke så.

Nu vet jag hvarifrån den värma stammar,
 Som ständigt röjs hos er, ja, stundom flammar,
 Som ofta, ofta smälter er som vax.

DANN.

Om du ser spöken, flicka, går jag strax.

JULIA.

Men, goda onkel, hvarför neka
 Till dessa känslor, eldiga och veka,
 Som väckas dock så lätt uti er barm;
 Än skapa sällhet vidtomkring, än leka

Som barn bland oss i fröjd, i harm;
 Som aldrig skada någon, endast vålla
 Att man blir varm tillbaka, att man kan
 Så innerligt, så hjertligt af er hålla?

DANN.

Nu tyst! Du talar som en liten fjolla.
 Jag får ej äga känslor, jag en man!
 Mig får ej någon makt förtrolla.

JULIA.

Men onkel tåras ofta som en ann.

DANN.

Man har ett värde dock att upprätthålla;
 Man är en karaktär, en stel, välan,
 En menskohatare, men ingen nolla.

JULIA.

Men onkel tåras ofta dock.

DANN.

Se der;

Der är du med ditt tåras åter.
 Du vet dock att en man jag är,
 En man kan mulna blott, en qvinna gråter.

JULIA.

Men onkel likaså, om ni förlåter.

DANN.

Du är oslipplig, unge, säg mig när
 Du sett en verklig tår uti mitt öga,
 En tår, som fallit ned? Det tror jag föga.
 Min blick kan synas skum emellanåt,
 Den skymms af töcken då, men ej af gråt,
 Af töcken, som helt lätt deröfver simma.

JULIA.

Ack, huru ofta såg jag ej den våt,
 Så våt, min onkel, att den tycktes glimma.

DANN.

Du toka! Så gör äfven minsta dimma,
 När solen kastar litet sken ditåt.
 Nej hör mig nu, om du kan spara,
 En half minut, ditt sladder, att jag får
 En smula tid att mig försvara.
 Ett gammalt hjerta, huru stelt det slår,
 Har vår nångång, fast ej den varma, klara.
 Den mäktar dock utur den is, som år
 Inom oss hopat, lösa, ej en tår,
 Nej töcken, barn, en liten dimma bara.
 Hvem styr den dimmans vägar sen, hvem rår
 Derför att den vill helst i ögat vara?
 Men ögat mulnar, sjukas då — har vår.
 Se så är saken.

JULIA.

Onkel, sluta

Ej än, säg, när ni är så himmelskt god,
 Hur var den qvinna skapt, som hade mod
 Att se er kärlek och att den förskjuta?

DANN.

Jag var en fattig yngling, och jag stod
 I verlden ensam, utan stöd att luta
 Min blomning mot. Jag blommade likväl,
 Ty eld och kärlek bodde i min själ,
 Och kärlek, flicka, gafs mig fullt tillbaka.

JULIA.

Hur, blef då ej den älskade er maka?

DANN.

Jag sagt dig ju, att jag var fattig, jag.

JULIA.

Och hon den arma var tillräckligt svag
 Att ej för er ett lumpet guld försaka?

DANN.

Ej hon, men den, som skref för henne lag.
 Vi drömde blott om fröjd och lycka båda,
 Men unga drömma de, de gamla råda.
 Kort sagdt, hon gafs som offer åt en man,

Som, förrn jag fick en aning om min våda,
Med börd och skatter hennes fader vann.

JULIA.

Och ni?

DANN.

Jag?

JULIA.

Blef?

DANN.

Blef, sen mitt lif förbrann,
Den torra mumie, du nu kan skåda.

JULIA.

Nej, onkel, ljug ej så, det går ej an.

DANN
(upprörd).

Håll! Ur hvad djup i afgrunden, på jorden,
Fick du i dagen de fördömda orden:

Det går ej an? Just nu, i denna stund,

Hur kommo de, min Julia, i din mund?

Ja, det var de, som släckte min förhoppning,

Som bröto ned min lycka i dess knoppning,

Som jagade mig sjelf kring verldens rund;

För dem och "kan ej" har jag gått i grund.

JULIA.

I grund? O att ni talar så! Jag frågar:
 Är den en mumie, hvars inre lågar
 Af lif, som ert?

DANN.

Mitt barn du tycker så,
 För det jag skälfver för ett ord, som plågar.
 Lif? Om du sett mig lefva, sett mig då,
 När hopp och kärlek bodde än härinne!
 Ännu, sen många lustrer gjort sitt tåg, —
 Jag blygs att nämna det, — kan minsta minne
 Från dessa tider bryta upp en våg
 Ur vinterisen i mitt frusna sinne,
 Som när jag nyss den unge målar'n såg.

JULIA.

Såg honom? Onkel, säg, förtälj, förklara . . .

DANN.

Det var en blick, ett menskoöga bara,
 Jag såg, men detta öga, denna blick,
 Dess färg, dess djupa glans, dess hela skick,
 Såg jag i vida verlden blott hos tvänne,
 Hos honom, honom, flicka, och — hos henne.

FJERDE SCENEN.

v. DANN. JULIA. FRU BINGEN.

FRU BINGEN
(häftigt inträdande).

I himlens namn, kom hjälp mig, herr von Dann!
 Kom hjälp mig att mot målarn strida!
 Han kommer, båda komma, Trygg och han;
 Han fått den gamla dåren på sin sida.

DANN.

Var kort, min fru, så kort ni kan!

FRU BINGEN.

Visst kan det smärta en, visst kan det svida
 Uti ens hjerta, att en okänd man

DANN.

Tyst, gnäll ej så! Er röst är svår att lida.
 Säg lugnt hvad saken gäller.

FRU BINGEN.

Så minsan!

Jo, målarn han grasserar efter täcken.

DANN.

Hå! Är det derifrån den kommer skräcken?
 Gif honom dem, så slippen I hvarann.

FRU BINGEN.

Omöjligt, herre, nej det måste nekas.

Att hänga dem för fönstren ut att blekas!
Ack nej, det kan man ej, det går ej an.

DANN
(utom sig).

Ni är den värsta mara, någon fann.
Fort ur min åsyn med ert tjut och gnissel,
Förgjorda öronrasp och ögongissel!
Jag kan ej tåla . . .

JULIA
(trädande emellan med lyftadt finger).

Kan ej?

DANN
(slående sig öfverraskad för pannan).

Jag, en man!

Men jag vill visa, att jag kan fördraga.

(Går till fru Bingen med synbar kamp mot sin hetta.)

Min fru, min goda fru, vill ni ej taga

En liten hvila? Sätt er, lugna er,

Det gäller ju ett lappri, som ni ser.

(Tyst till Julia.)

Hvad menar du, säg, hör jag till de svaga?

JULIA
(tyst till v. Dann).

Ack, bästa onkel, blott ni kunde laga

Att ej er styrka såg så tillgjord ut.

DANN.

Tyst! Du kan reta mig du ock till slut.
Se efter än!

(Till fru Bingen, som satt sig, men vill stiga upp igen när han nalkas.)

Min bästa fru, sitt stilla!

Ni nämnde täcken nyss, var det ej så?
De kunna blekas, kunna fara illa?

FRU BINGEN.

Jag sköter ej ert hus, för att förspilla
Hvad i min ringa vård jag kunnat få.

DANN.

Ja, tack! Jag tackar er, jag måste gilla
Er omsorg så i detta, som i allt.

(Tyst till Julia.)

Hvad syns, fördrar jag nu?

JULIA

(tyst tillbaka).

Det är en villa,

Ni krusar bara, och ert krus är kallt.

DANN

(skakande på hufvudet och gående tillbaka till fru Bingen; efter en
kort paus lugnare).

Fru Bingen, vi bli båda gamla,
Och ålderdomen har just ej behag.

FRU BINGEN.

Man kan ej . . .

DANN

(uppbrusande åter).

Hur?

FRU BINGEN.

Förhindra sig att samla

År efter år, dag efter dag

Så länge man är till.

DANN

(lugnare).

Det medger jag.

Det kan man ej, men eljest kan man mycket,

Långt mer än ni och mången annan tror.

FRU BINGEN.

Att kunna tåla är dock hufvudstycket.

DANN

(för sig).

Det der var bra. Så sade ock min mor.

FRU BINGEN.

Isynnerhet, herr Dann, när man beror.

DANN.

Beror?

FRU BINGEN.

Ja, såsom jag och många andra,

Som haft vår bättre tid och sett den vandra.

Vi lefva sen på nåd.

DANN

(rörd).

Min bästa fru,

Gör mig ej sorg, vi missförstått hvarandra.

Ni lefver här på ingens nåder nu.

Att jag blef ond här nyss, det må ni klandra;

Men hur min vrede är, det vet ni ju,

Mitt hårda språk, det ber jag er förgäta,

Det är gudnås som lynnet är.

Ni vet att ålderdomen gör mig tvär,

Förarglig ofta, knarrig, snar att träta.

Dock vet jag att ert värde mäta,

Vet, hur omistlig ni är här,

Hur det stod till i gården er förutan.

JULIA

(tyst till v. Dann).

Nu ljuder åter rätta ton i lutan.

DANN

(tyst till Julia).

Tig unge, jag kom af mig, glömde rakt

Att visa hur jag har mitt sinne spakt.

FRU BINGEN.

Ack, goda herr von Dann, kanske att rutan

Gör solen mindre skarp.

DANN.

Hur menar ni?

FRU BINGEN.

Jag menar om jag ger hvad de begära?

DANN.

Hvad? Täcken?

FRU BINGEN.

Ja, det måste väl så bli.

DANN.

Det fägnar mig, det gör ni rätt uti.

FRU BINGEN.

Jag är så lätt förstämd, jag har fått bära
Så mången bitter sorg —

DANN.

Som gått förbi,

Jag hoppas det?

FRU BINGEN.

Ja himlen vare ära!

Dock undrar jag att jag så häftig var
Emot den unge målarn, fast så nära
Jag såg hans båda ögon.

DANN.

Hur?

FRU BINGEN.

Ett par,

Hvars likar jag ej sett sen unga dar,
Då jag dem såg hos engeln här, er kära.

DANN.

Ni mins dem, fast ni knappt dem såg, förrän
 Ni måste flytta från vår ort igen
 Och fick först, sen de slocknat, återvända?

FRU BINGEN.

Hvem glömmer dem, som engång såg dem tända?

DANN.

Och målarn? Hennes ögon likna hans?

FRU BINGEN.

I allt, gestalt, blick, trolskhet, färg och glans;
 Det är som om han ärft dem, så de blända.

JULIA

(till v. Dann).

Men om han vore hennes son, kanhända?

DANN.

Nej, nej, hans namn är icke hennes mans.

FEMTE SCENEN.

DE FÖRRA. FRANK. TRYGG (med några täcken).

FRANK.

Det var ett sökande förutan ända
 Att finna nycklarna. Se här vårt fynd!
 Gå nu och städa efter oss fru Bingen!

FRU BINGEN.

O jemmer, de ha hittat nyckelringen!

DANN

(leende till fru Bingen).

Nu är er rätta pröfvotid begynd.

FRU BINGEN.

Men hvem kan väl bli ond på honom? Ingen.

(I det hon går ut.)

Med bästa sidentäcket är dock synd.

SJETTE SCENEN.

DE FÖRRA (utom fru Bingen).

FRANK

(blickande efter den utgående).

Hon var ju mensklig nu, den gamla maran,

Derute höll hon ett förtvifladt larm.

DANN.

Ursäkta, herre, endast faran

För hennes täcken gjorde henne varm.

FRANK.

Varm? Kalla det ej värma, som var harm.

DANN.

Man måste tåla något af de gamla.

FRANK.

Rätt gerna, om de nöjas med att samla

En hop miljoner stilla och i fred,

Och låta bli att pocka, gnata, skramla

Och vända hela världen upp och ned.

DANN.

Det sista, herre, är de ungas sed.
Att tala öppet klär, men ej att svamla.

JULIA

(tyst till Frank).

Det slutas aldrig väl om han blir vred.

FRANK

(utan att akta på Julia, häftigt till v. Dann).

Att svamla? Hur? Hvad menar ni dermed?

DANN

(med hetta).

Jag menar jag — (Hejdar sig.) Nej, låt oss vänner vara;
Ni är för god att fråga, jag att svara.
Räck mig er hand.

FRANK.

Får gå, här är den, tag.

DANN.

Jag råkar snart i ifver.

FRANK.

Också jag.

JULIA

(för sig).

Nå, himlen vare tack, den slöts då striden.

DANN

(tyst till Julia).

Det blir en sann artist af den med tiden.

(Till Frank.)

Min unga vän, jag tror vi lätt fått krig.

FRANK.

Jag tror det ock; det feltes ganska föga.

DANN.

Jag brusar upp mot dem, som stöta mig.

FRANK.

Och jag mot dem, som vilja spela höga.

JULIA

(förstulet till Frank).

För min skull, Axel, hejda dig.

DANN.

Ert språk förstår jag ej; stor sak! Ert öga,
Det är en tolk, som talar till min själ,
Och gör att jag ej allt så noga väger.

FRANK.

Om så är fallet, har jag skäl
Att vara nöjd att detta arf jag äger.

DANN.

Ett arf? Hur sade ni? Af mor, af far?

FRANK.

Min bästa herr von Dann, det har
Så liten vigt för er att detta höra.
Min blicks legend hvad kan väl den er röra?

Jag kom att nämna den ett arf, det var
 Emedan förr jag hörde folk så göra
 Här i mitt hem, i mina barndoms dar.

DANN.

Jag häpnar.

FRANK.

Nu till arbets! Det skall lätta.

(Till Trygg.)

Se så, min gamle kund, vak upp, var snar,
 Se efter att ni får er tross till rätta
 För tre af fönstren, detta, detta, detta;
 Tag täcket!

TRYGG.

Hur skall jag det fästadt få?

FRANK

(visande på bordet).

Der har ni hammare och nubb, låt gå!

TRYGG.

Man kan ej spika genom täcket heller.

FRANK.

Vill ni stå här och pruta, när det gäller?

TRYGG.

Åhå!

DANN.

Man kan ej? Fy du! Spika på!

(Trygg fäster upp täckena.)

FRANK.

Vid detta fönster skall staffliet stå.

(Flyttar staffliet på sin plats och ställer upp ramen.)

Och här, min Jul . . . (Rättar sig) min fröken ställer
Jag stol för er, sitt ned!

DANN.

(tyst till Julia).

Dender är skapt att tämja små mamseller.

JULIA

(för sig).

Blott han ej ville tämja gubbar med.

FRANK

(till Julia, som satt sig, i det han fattar sitt kolstift och ställer sig
framför sin tafla).

Se så, tag nu en min, som när ni glädes
I djupa hjertat och till hälften ler.

DANN.

Herr Frank, kan jag få vara här tillstädes
Och se uppå? Sä g öppet ut, jag ber.

FRANK.

Den talar ständigt öppet, som ej rädes!

Blif qvar, tag plats, ifall det roar er.

(Till Julia.)

Ej hitåt. Se åt sidan litet mer.

DANN.

Ursäkta att jag frågar än. Är dräkten

Som den bör vara? Hon är hvardagsklädd,
Kanske för mycket enkelt, är jag rädd?

FRANK.

Skall fröken presenteras utom släkten,
Kanske på hofvet?

DANN.

Skämta ej, min vän;
Min Julias dräkt, er smak bestämmer den.
För min del ser jag helst om hon får vara
Så enkel, som hon rörs kring min person,
Ty blott för mig, mig gamle, målas hon.

FRANK.

Det gör mig nöje, och jag kan förklara
Att ni i detta tycke träffat ton.

DANN.

En hufvudsak är likhet, likhet bara:
Nås den, så vill jag ej på summor spara.

FRANK.

Herr Dann, ni tänker nu på er miljon!
Men vet och hör det, utan alla fraser,
Jag har mitt gifna pris och tar ej gracer.

DANN

(för sig).

Man kommer då ej ur en fläck med den.

JULIA

(tyst till v. Dann).

Håll ut min onkel, tröttna icke än.

FRANK.

Min fröken, passa på, gör ej grimacer!

(Till Trygg.)

Och ni, ni har ju slutat, gå er väg!

Hvem bjuder er stå qvar och gapa?

DANN.

Gå, Trygg! Är något otalt än, så säg.

TRYGG.

Nej, herre.

FRANK.

Marsch! Rör föttren, gamla apa.

(Trygg knyter handen och går brummande ut.)

SJUNDE SCENEN.

DE FÖRRA (utom Trygg).

DANN.

Min unge vän, om ni har tålmod,

Så låt mig tala fritt, det är min vana.

Jag känner er ej närmre, men kan ana,

Att ni med all talang dock ej är rik.

FRANK

(leende).

Nej, herre, jag är fattig, mängden lik.

DANN.

Och det finns törnen på artistens bana.

FRANK

(med en blick på Julia).

Men också rosor, blott man vet att spana.

DANN.

Jag tänkte, sen jag nu är en relik,
 En skugga blott af hvad jag var tillförne,
 Och måste vänta, hvarje dag, mitt slut,
 Få rödja undan för en vän ett törne,
 Få skapa någon liten fröjd förut.
 Jag äger skatter, mer än jag behöfver,
 Kan slösa en miljon, och dock ha öfver;
 Hvad gör jag väl med detta öfverflöd?
 I lifvet föga, mindre änn' som död.
 Jag har hört noga åt på alla kanter,
 Men har ej slägtingar, ej ens förvandter
 Att lemna mina rikedomar åt;
 Jo, en ändå, det lilla stycket,

(Pekar på Julia.)

Som här ni ser, knappt värd en enda plåt —
 Hon skall få allt, och det är dock för mycket.
 Ni finner nu hvarför jag nyss er gaf
 Den vink, det anbud, som ni böjde af.

FRANK.

Ett är mig dunkelt dock, jag kan ej finna
 Hvad jag har gjort för att er ynnest vinna.

DANN.

Visst ingenting, men allt förklarar sig
I dessa ord: ni intresserar mig.

FRANK.

Det är långt annat än jag djerfts förmoda.
Men har ni mer än nog för er person,
Så bjud åt någon annan af ert goda;
För min del var jag ständigt af den tron,
Att ingen man får vara nådehjon.

JULIA

(för sig).

O min beräkning! Ack den hårda pannan!

DANN

(tyst till Julia).

Blir han ej målare, blir ingen annan.

JULIA

(tyst till v. Dann).

Min goda onkel, gör ännu försök!

DANN

(tyst till Julia).

Må ske engång, men det går upp i rök.

(Till Frank.)

Ni är artist, jag vet att ni som andra . . .

FRANK

(afbrytande).

Nej, fröken, hvilken min! Säg, skär ni lök?

DANN.

Jag menar, unge vän, att ni tänkt vandra
 I konstens sköna spår Europa kring;
 Men utan medel gör man ingenting.

FRANK

(visande sitt kolstift).

Här är mitt medel.

DANN.

Bra, rätt bra, men verlden
 Tar penningar för allt, kan ni förstå.
 Ren sjelfva resan, herre, blotta färden,
 Vagn, hästar, allt blir dyrt, var viss derpå.

FRANK.

Har man ej råd att åka, kan man gå.

DANN.

Välan, ni går. Men vet ni hvad det kräfves
 För tålmod att gå, hur svår och lång
 Ni måste finna vägen mångengång,
 Hur värst af allt att tiden går förgäfves?
 Men låt oss anta, att ni nått ert mål:
 Ni tänker dröja der, ni vill studera.
 Godt, men ni är ej gjord af jern och stål,
 Ni vill ha husrum, kläder, mat, med mera,
 Det kostar; ni är utan mynt; säg, kan
 Ni tänka på att dröja qvar der längre?

FRANK.

Jo, jag kan svälta, herre, det går an;
 Man spänner endast bältet litet trängre.

JULIA

(tyst till v. Dann).

Han är artist.

DANN

(tyst till Julia).

Långt mer, han är en man.

FRANK.

Vill fröken hvila litet, så välan.

DANN.

Ni afslår då mitt anbud, ni föraktar
 Min ringa tjänst?

FRANK.

Jag nämnde mina skäl.

Jag får ej motta den, men jag betraktar

Mig som er godhets gäldenär likväl.

Och nu att hemta färg! Ett kort farväl!

(Går.)

ÅTTONDE SCENEN.

v. DANN. JULIA.

DANN

(betraktande teckningen).

I sanning, ja, en likhet, det är gifvet.

JULIA.

Ack, onkel, jag är ledsen, jag vill dö.

DANN.

Hvad nu? Derute finner du en sjö,
Gå, kasta dig i den, så slipps ju lifvet.

JULIA.

Ja, skämta! Jag är allvarsam.

DANN.

Hvad grubblar fröken på? Säg fram!

JULIA.

Jo på herr Frank, och på hur öfverdrifvet
Han bär sig åt mot er i allt.

DANN.

Den saken, flicka, kan du ta helt kallt.

JULIA.

Jag vet att han är fattig, ja, jag känner
Hur djupt bekymren på hans sinne tärt.
Han är så ensam, har ej släkt och vänner,
Han söker inga, aktar det ej värdt.

DANN.

Då liknar han ju mig, det är mig kärt.

JULIA.

Men hvarför vill han ej bespara

Sig alla sorger, säg mig det,
Då onkel bjuder hjälp?

DANN.

Jo, jag kan svara:
Det sker af stolthet, och han handlar rätt.

JULIA.

Och sen hans ton mot er, hans hela sätt . . .

DANN.

Det kunde något höfligare vara.

JULIA.

Ack, onkel, tröttna ej ändå, var huld,
Var vänlig allt ännu, följ blott ert hjerta,
Ni är så ömsint, ni är god som guld.

DANN

(täppande sina öron).

Heda! Du är förgjord, du yrar, snärta.

JULIA.

Det måste fram, jag säger det med smärta:
Han rår ej för sitt sätt, det är min skuld.

DANN.

Din skuld? Nej detta blir för galet.
Din skuld? Hvad är din mening med det talet?
Hans skick, hans sätt, hans språk, hvad rör det dig?

JULIA.

Hör endast, att jag får förklara mig.
Jag hade två förslag, och gjorde valet
Så dumt som möjligt.

DANN.

Gåtor allt ännu.

JULIA.

Jag kände förr herr Frank, jag sagt det ju,
Att han var fattig visste jag tillika,
Men stolt också, ja, mer än många rika.
Dock, det var då, när han sin framtid såg
I ljus ännu, i glans sin konstnärsbana.
Nu var han kommen hit. Jag måste ana,
Att han var bruten nu, till mod och håg.
Jag tyckte, onkel, att hans öde låg
I mina händer, tänkte på er vana
Att hjälpa alla, hvar ni någon fann,
Som trädde modigt fram och vann ert tycke.
Då grubblade jag fram mitt mästestycke...

DANN.

Och detta blef, ifall min tro är sann,
Helt visst för ditt geni ett kostligt smycke.

JULIA.

Ack, jag lät Trygg beskrifva herr von Dann
Som en magnat, som en komplett tyrann.

Hvars lif det var att kufva, att befalla,
Att fordra slafvisk ödmjukhet af alla.

DANN
(förvånad).

Jag borde svära. Hvad i alla dar
Var då din afsigt dermed?

JULIA.

Jo, att väcka

Hos Frank hans stolthet, om den döfvad var.

DANN.

Och den blef väckt?

JULIA.

Ja, om ni fordrar svar,

Men, ack, förmycket, att det kan förskräcka.

DANN.

Men nu, min fröken, sen ni redogjort

För denna plan, den älskliga, den täcka,

Säg, tycker du, du handlat som du bort?

Hur har du valt personer, tid och ort?

Jag säger: saken är den mest besatta,

Jag i min lefnad sport.

Att ta min Trygg till hjälp, för att förplatta

Min karakter inför en ung artist, — —

Hur du har kunnat röja sådan brist

På takt och hållning har jag svårt att fatta.

JULIA.

Min goda onkel, det var qvinnolist.

DANN.

Just rätta ordet. Ja jag måste skratta.
 Men märker du hvad du ställt till,
 Din qvinnoslughet hvad af den är blifvet?
 Jag har den unga mannen kär, jag vill
 På allt sätt hjälpa honom fram i lifvet;
 Jag visar vänlighet, gör anbud; — han,
 Han håller mig för en förklädd tyrann.
 Ta skänk af mig? Nej, hellre allt försaka.
 Han tror mig stolt, och han är stolt tillbaka.
 Hvad står att göra nu? Du har ju haft
 Hans öde, som du tyckt, i dina händer;
 Så styr det, visa nu din kraft!
 Jag ser ej råd, hur helst jag saken vänder;
 Jag vågar ju ej ens förklara mig,
 Af fruktan att för svårt blottställa dig.

JULIA.

Ack, onkel, att ni rör i dessa bränder,
 Som fräta i mitt hjerta nog förut!
 Låt mig få hemta mig, en kort minut.

(Besinnar sig en stund, med handen öfver ögonen.)

Ja det går an, ja på min ära
 Rätt träffadt, fast min hjerna rullar kring!
 Herr Frank bär än i dag en ring,
 Som jag i Sverge ren såg honom bära.
 Med denna gör han säkert ingenting.

Var vänlig nu, försök begära
 Att köpa den; bjud mångfallt värdet sen,
 Den har också en furstlig ädelsten.

DANN.

Man må försöka på...

(Lyssnar. Steg höres i trapporna.)

Tyst, han är nära.

NIONDE SCENEN.

DE FÖRRA. FRANK (bärande sitt färgskrin i ena handen, och med den andra fösande framför sig slätmålaren från förra akten).

FRANK.

Ni önskar dela med er, nå välan,
 Se här har jag en skråbror, herr von Dann!
 Han talar ständigt om betryck och knipor;
 En sten kan röras af hans nöd,
 Hans sjuka hustru och hans orgelpipor,
 Som gnälla hela dagen efter bröd.
 Gif honom något af ert öfverflöd!

DANN.

Herr Frank! Han var väl nyss häroppe
 Och fick sig redan då en skärf;
 Men säkert är det klent med hans förvärf,
 Och hvad jag gaf är kanske blott en droppe
 I hans behof. Nå väl, han skall få mer,
 Om ej för egen skuld, så dock för er.

(Till mannen.)

Gå nu och måla planket färdigt, herre,
 Bestäm sen priset hur ni vill;
 Tags det för högt i växt, är det ej värre,
 Än att jag lägger endast hälften till.
 Se så, stå här ej längre och förspill
 Er tid. Nu räntar hvad ni gör och gjorde.

SLÄTMÅLAREN.

Ack, nådig herre, jag är svårt deran,
 Jag saknar ord, omöjligt, nej jag kan,
 Jag kan ej, kan ej tacka som jag borde.

DANN

(skrapande sig häftigt i hufvudet).

Fort ut i frid, ni alla "kan ejs" smorde,
 Ni kung af hela riket "går ej an"!

(Slätmålarn skyndar ut.)

TIONDE SCENEN.

DE FÖRRA (utom Slätmålaren).

JULIA.

Men, gode onkel, hvarför vill ni skrämma
 Den arme mannen ständigt? Är det rätt?
 Ni tror er kunna allt, båd' svårt och lätt,
 Och kan ej ens er hetta hämma.
 Kan ej — ni sjelf, ni borde säga det,
 Rätt ofta, som man ser hvar dag här hemma.

DANN

(med stor gest).

Vill du ditt kan ej närmare bestämma?

Jag kan ej se förutan syn,

Det vet jag, ej på himlens fästen

Så stjernor, rycka andra ned ur skyn...

JULIA

(afbrytande).

Allt detta ej, men mycket till för resten.

DANN.

Tig, stygga unge! Du är svår som pesten.

Bestämm mig närmare hvad jag ej kan!

JULIA

(vekt men lifligt).

Ni kan ej se en varelse, som lider;

Ni kan ej afslå någon mensklig bön;

Är lindring möjlig, när ett hjerta svider,

Kan ni ej låta bli att göra rön.

Ni kan ej, ehvar helst en sträfvan röjes,

Som vill det ädla, men af tvång fördröjes,

Emotstå lusten att befrämja den;

Ni kan ej såra ovän eller vän.

Ni kan ej hindra blicken eller rösten

Att yppa hvad inom er föregår:

Er stämma darrar ofta och får hösten,

Ert gamla öga fuktas och har vår.

(Slår armarna kring hans hals.)

Ack, goda onkel, nu på nytt en tår!

DANN

(skjuter henne bort och stryker sig hastigt med handen öfver ögonen.

Till Frank, som under tiden gjort sin palett färdig).

Der ser ni, herre, en, som vet att skrufta
 Med knappt ett ord af sanning i sin mund,
 En riktig fågel, just en äkta dufva,
 Och henne har jag här kring mig hvar stund!

FRANK

(för sig, med synbar rörelse).

Den satans Trygg skall få sig bot för snufva.
 Att ljuga så! (Tecknande åt Julia.) Sitt, fröken, en sekund!

DANN.

Här kan ni finna hvad jag måste tåla
 Af denna flicka, ja, långt mer dertill:
 På detta vis är hon i stånd att måla
 Sin onkel svart och hvit, allt hur hon vill.
 Det här var ett sätt, vill ni höra flera?

JULIA.

Ren mun, min onkel, ej ett ord nu mera!

FRANK

(till Julia).

Men i er färg hvad vexelspel!
 Er kind har nu en glöd att den kan bränna.

DANN.

Herr Frank, jag ser en blixtrande juvel
 Uppå ert finger, låt mig fritt bekänna
 Att lust till diamanter är mitt fel.

FRANK.

Hvad sen?

DANN.

Jag menar om ni sålde denna?
Höj pris, om det på pris beror.

FRANK.

Dess pris, herr Dann, är högre än ni tror,
Den löses ej med guld i er låda;
Den är mig kär, näst mina ögon båda
Det enda arf, jag äger af min mor.
Betrakta den, se den är skön och stor.

(Sträcker sin hand nära under v. Dannels ögon.)

DANN.

(uppfarande från sin stol).

Ni heter icke Frank, ni söker dölja
Ert rätta namn?

FRANK.

Hur kan ni mena så?

DANN.

Jo denna ring är mig bevis derpå.

FRANK.

Min ring?

DANN.

Ja hör mig! Sen af ödets bölja
Jag drifvits vida världen kring,

Då sände jag den ring ni bär, er ring
Till en, en qvinna, som ej fick mig följa,
Ej dela mina skatter, men som var
Min barndomsvän, min brud i fordna dar.

FRANK.

Jag häpnar.

DANN.

Hördes då er mor ej nämna
Mitt namn nångång?

FRANK.

Nej aldrig; endast en,
En namnlös, henne kär för längesen,
Som, sen han tvungits att sin hembygd lemna,
Sändt henne denna ring från fjerran hamn. —
Blott hennes sista suck ljud som ert namn.

DANN.

O himmel! Hvad du velat ämna
Åt mig ännu. Kom, gosse, i min famn,
Kom, äg mitt allt, var som en son mig nära!
Men hvarför bytte du ditt namn?

FRANK.

Jag fann,
Jag tyckte mig för fattig att med ära
Mitt stolta, högtförnäma slägtnamn bära.

DANN.

Då, gosse, kan du ta det åter an;
Nu kan du hissa flaggor som i hamnen.

JULIA

(i det hon, aftorkande sina tårar, skälmskt undanskjuter v. Dann
och slår armarna kring Franks hals).

Skall jag ej också få min del af famnen?

DANN

(förvånad).

Hvad nu? Släpp oss! Det der är galenskap ju.
Hvad tänker du uppå, säg, yrar du?
Du är ju rakt ifrån förståndet, flicka.

JULIA

(med låtsad enfald).

Ack, aldrig vet jag att mig skicka
I onkels tycke som jag bör.
Gör jag ej rätt? Jag gör som onkel gör.

DANN.

Ja, hon har mist all sans, det kan ej klicka.
Jag är bestört. Förlåt, min son, förlåt!
Hon är som litet tokig mellanåt.

FRANK.

Nej, nu är tid att täckelset må falla.
(Till v. Dann.)

Min far, min far, om jag er så får kalla,
Er Julia gör ej första gången så;

Vi varit länge ense ren vi två.
 I Sverge ren blef aftaladt mellan båda,
 Fast vi haft skygghet för att det förråda.

DANN.

O himlens makter, jag välsignar er
 För det mig unnats denna dag få skåda.
 Det haglar på mig glädje mer och mer.

(Sluter båda i sin famn.)

JULIA.

Nu, onkel, har jag sluppit ur min våda:
 Jag narrats att ni är tyrann, och ni
 Att jag är tokig; — det kan qvittadt bli.

DANN.

Du tokas jemnt.

JULIA

(seende upp mot v. Dann).

Men hvad är det för glitter?

En tår, vid Gud, som i ert öga sitter
 Och faller ner och följs af en kamrat;
 Bekänn det bara, nu är onkel flat.

DANN

(stryker sig öfver ögonen).

En tår? Hvar tror du dig en sådan finna?

JULIA.

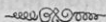
Nej blygs ej för den mer, låt den få rinna.

Ni är så skön i ålderdomens dag,
 När hjertat speglas i hvart anletsdrag,
 När ögats kyla smälter bort i tåren,
 När den är sjuk er blick, när den har våren.

DANN.

Håll munnen, unge, nu! Jag är en man,
 En hårdnad man; jag kan hvad menska kan;
 Men att stå här och se er fröjd och lycka,
 Och allt hvad jag har kärt i famnen trycka,
 Och qväfva minsta tår af glädje — nej!
 Det är omöjligt, barn, det kan jag ej.

(Ridån faller.)

Tillägg till
Idyll och Epigramm.

Tårarne.

Re'n öfver skogens toppar solen stigit
 Och spridt sin glöd i dalens dagg, der flickan
 Med glädjetårad blick sin älskling mottog.
 Han såg i hennes öga, log och talte:
 "Du gret i aftse, när jag gick; jag kommer
 Och ser dig gråta åter, goda flicka,
 Nämn mig en skilnad mellan dessa tårar."
 "En lika skilnad," sade sakta flickan,
 "Som mellan qvällens dagg och morgondaggen,
 Den ena lyser solen opp och skingrar,
 Den andra qvarblir mulen hela natten."

Eros förvandling.

Eros, stygga gosse, sade Pallas,
 För din lust att alla hjertan såra
 Borde du förvandlas till ett rofdjur,
 Till en gam med krökta klor och vingar,
 Att förgäfves jaga fogelskaran.
 Eros log och sade blott: försök det,
 Se'n till gam du Amor har förvandlat,
 Vilja alla foglar sönderrifvas.

Tillägg till Småberättelser.

Fästningsfångarne.

Vid en nordlig vik af Saimen ligger den lilla staden Nyslott, och nära derinvid, på andra sidan af ett smalt sund, en uråldrig fästning, med höga murar och några runda torn. I fredliga tider har denna fasta plats begagnats såsom fängelse för brottslingar, dubbelt sorglig för de olycklige, både genom sin egen dysterhet och sina omgifningars skönhet. Huru mången längtansfull blick måste icke, från dessa grafvar för lefvande, hafva sväfvat ut öfver Saimens solbelysta vågor, blott för att låta ett förvildadt eller brutet hjerta så mycket lifligare känna bitterheten af fängelsets qualm och bojans tyngd.

I ett af dessa torn, i ett rum, hvarest tolf till femton fångar sutto inspärrade, inträffade under en sommarqväll, just då den nedgående solen började kasta sina strålar in genom det trånga fönstret, ett förhållande, som på detta ställe var ovanligt. Allt sjelfsvåldigt sorl hade nemligen upphört för en stund. De fleste af invånarne i

den trånga cellen lyssnade uppmärksamt på en sjuttonårig yngling, som beskref sina öden, och hos de få öfrige, som ännu trängde sina bleka anleten mot gallren i det öppna fönstret och icke fängslats af berättelsen, återhöll aftonens skönhet och kanske sorgen, väckt af denna, hvarje utbrott af vildare sinnesrörelser.

Besynnerligt nog hade denna stillhet inträffat emot hvad man från början afsett.

Förhållandet var sådant: man hade ernat tillstålla en af de vanliga aftonlekarne, en juridisk ransakning, och i denna afsigt inför en gråhårig gubbe, som, fastsmidd vid väggen, för sin gravitetiska sittning, fått namn af Lagman, framfört den unge gossen. Processen fortgick. I början var allt yra och förhårdelse. Sjelfva ynglingen, ehuru nyss häktad, hade redan hunnit bli tillräckligt inöfvad i ställets ton, för att uppträda med behörigt iakttagande af det för tillfället skickliga. Men då han, på den värde domarens anmaning att uppriktigt bekänna allt, och sålunda göra sig värd lagens mildhet, försökt hopsmida en historie om sina äfventyr, hade han svikits af uppfinningsgåfvan, och småningom tagit sin tillflykt till verkligheten, för att ersätta det bristande

i dikten. Denna verklighet var dock för mycket sorglig. Återkallad i minnet, fångade den småningom ynglingens hela tanke, och af lek blef allvar. På sjelfva de vilda åhörarena verkade den förändring gossens väsende undergick, och de blefvo uppmärksamma. Kanske fanns någon bland dem, hvars hjerta för en stund veknade som hans.

"Och du var då tio år?" frågade domaren, vid en punkt i ynglingens berättelse.

"Jag var då tio år och vallade min morfaders kor på stranden gent emot Pungaharju ås."

"Fick gossen lära några dygder i läroåldern?" sporde vidare den gamle med löjlig viktighet, och väckte ännu en chor af skratt.

Men den unge svarade drömmande: "Jag lärde mig simma som en and, och då jag flöt öfver den klara sjön, lemnade jag kreaturen på stranden, sam till åsen och sprang der naken som ett vilddjur, under varma sommandagar i solskenet."

Den gamle såg ned på sina kedjor, såg upp på de svarta väggarna. Ett vansinnigt uttryck af smärta flög öfver det nyss så pompösa anletet, och hans tänder gnisslade ett ögonblick mot hvarandra. Bilden af den nakna gossen i sommarsolskenet på Pungaharju ås hade för mycket brän-

nande strålat in i listidsfångens hjerta. Och så sade han: "berätta, gosse, hur du sprang der vild."

Men denne följde redan sin egen föreställning och fortfor: "Då började den mörke att visa sig."

"Djefvulen," frågade en mängd röster, och nyfikna ögon föllo på berättaren.

"En sägen gick i byn," sade denne, "att den gamle metar-Johan ibland i solgången sett från fjerden en grå man på höjden af åsen. En stormig afton flöt metarens båt, tom och kullstjelpt, till stranden; då sades det, att den mörke mannen gjort detta verk. Men jag var en vild unge, hatade att lefva och fruktade intet. Två gånger sprang jag undan, då den mörke kom; men den tredje gången blef jag qvar och bidde honom."

"Och hvad gjorde han åt dig, då han fick tag på dig?"

"Han kysste min panna och gret. Så gjorde han först. Sedan såg han på mig, och frågade: har du förrådt mig redan och talat ut hvad du sett? Vet nådige herr Lagman, hur han såg ut, då han sade detta? Så var han till utseende som Saimavesi en blå höstnatt, då mörker och stjernor ligga i djupet, förskräcklig och mild."

"Aktning för rätten, gosse!" sade denne. "Stilla med blåa nätter och stjernor i Saimadjupet; sådana ord passa icke här."

"Men då jag sade honom," fortfor ynglingen, "att jag för ingen vågade yppa, att jag varit på åsen, for mörkret bort från djupet, och det blef dager. Denna gång voro vi länge tillsammans, och sedan träffades vi dageligen. Jag satt då på höjderna och såg öfver vattnen, och han satt nära invid och såg på mig, och hans öga var gladt och troget som en hunds. Stundom gaf han mig silfver, och lärde mig, att om nätterna taga mig häst och rida till staden. Dädan hemtade jag allehanda åt honom och mig. Så led sommarn framåt, och det blef en mörkare tid. En morgon, då jag steg opp, hörde jag gårdsfolket säga, att en man visat sig om natten med eld vid vår stuga, men släckt elden och skyndat bort, då hundarne börjat anfäktat honom. Min morfader var gammal och nästan blind; men han var nu vild af vrede öfver den obekante mannen med elden. Han kallade mig mordbrännarunge och sparkade mig ut ur stugan, till att börja min vallgång. Denna dag kom jag sent på åsen, emedan vattnet var kallt, och jag väntade tills solen var högt

uppe. Men då jag träffade den mörke, gingo vi långs vägen på kammen af åsen, tills milen började fyllas och den tog slut. Ibland stannade vi en stund och sågo, mellan björkarne vid vägen och öfver strandgranarnes toppar, ut mot fjärdarna. Och det var den mörkes nöje att se, huru jag med en kastad sten nådde långt ut i vattnet på båda sidor om oss. Men då vi hunno ändan af åsen, satte den mörke sig ned på marken och tog min hand och nödgade mig att sitta. Och då vi suttit en stund i tystnad, började hans ögon stråla, och han frågade och sade: "vet du barn, hur ett sinne är, som älskar?"

Men jag visste det icke, utan teg.

Då utsträckte han handen och förde den långsamt rundtomkring öfver de blanka sjöarne. Men han sade:

"Sådant är det."

Efter en stund for han fort: "Ve, ve, ett sådant har du ej sett! En gång låg du vid ett bröst, der du kunnat se det, men då var ditt öga skumt ännu. Ve öfver honom, som skilde dig från bröstet; hjälp mig, gosse, att förbanna honom." Och jag hjälpte och nämnde den, som jag var lärd att förbanna. Ve min fader, sade jag, rövaren,

mördaren, mordbrännaren! Då tog den mörke mannen mig öfver min nacke, och ville qväfva mig med sin hårda hand. "Bed för din fader, ropte han, mördaren, rövaren, mordbrännaren."

Jag blef skrämd, nådige herr Lagman, och ville rymma undan; men då reste han sig opp, tog mig på sin arm och tryckte mig hårdt till sitt bröst; men detta var icke i vrede, och så väl har jag aldrig varit till i verlden, som jag var då. När jag sålunda satt på hans arm, viste han åter med handen ut mot nejderna och sade: "mer än detta har man röfvat ifrån dig. Du har haft en moder, du som andra; hvar är hon? Då vinter blir, vissnar stranden och stelna sjöarna, men en moders sinne hade varit dig varmt in i döden." Jag började gråta. Det var första gången, som jag hörde en menniskas milda ord. Och den mörke fortfor: "Bröd har du fått i verlden, men icke kärlek; och hugg och hårda ord, men icke undervisning. Lärd har du blifvit att förbanna din fader och vörda den, som krossat din moders hjerta. Vill du hämnas?" Nådige herr Lagman, kan jag nu sluta?"

"Tröttnar du," sade den gamle med ett ödsligt leende, "så hvil, och jag vill hjälpa dig.

Samma qväll flydde hämnandeanden från Pungaharju ås, af fruktan att ertappas der. Samma natt hville han på fastalandets högsta kulle, och såg genom mörkret din morfars gård; och hans ögon tillslötos icke förr än han såg den gå upp i lågor."

"Och hvems verk var branden?" frågade ynglingen.

"Gården," sade den gamle, "tände en tio-årig gosse, som var en mordbrännares son".

"Ja, jag," sade yngligen lugnt. Det blef en lång tystnad.

"Så var den rike blifven en tiggare," fortfor domaren, "hur han kom undan elden vet ingen."

"En vet det," ropade den unge fången, "den, som glömde hämnden, då han såg hans hvita hår."

**ESTETISKA OCH LITTERÄRA
UPPSATSER.**

Några ord om Svenska Akademiens valspråk: Snille och Smak.

(1832.)

Då Svenska Akademien, vid dess stiftelse, antog detta valspråk, ville hon otvifvelaktigt dermed antyda sin hyllning af de tvenne förmögenheter, som, enligt hennes åsigt, ingingo i och utgjorde förmågan att producera skönhet i konst. Den parodiska tydning, det i en framtid skulle underkastas, förutsåg hon icke. Hade en enskild riktstat i sitt insegel orden: Snille och Smak, skulle väl föga någon varit nog grym, att hos honom se en annan mening dermed, än den nyss angifna; då åter en korporation med Svenska Akademiens ändamål och anspråk antog dem, kunde en skämtare med lätt samvete påbörda densamma arrogansen, att med dem hafva velat uttrycka ett: *est Deus in nobis*, eller att Akademien inom sig slöte och fullt uppfattat dessa konstskönhetens båda vilkor. Så länge den allmänna opinionen delade i allt Akademiens åsikter, och icke anade andra former för det sköna, än de, hvilka hon

framställde, hade detta valspråk, i hvilkendera bemärkelsen som helst det togs, ännu full helgd; men sedan en total revolution, åtminstone i skenbart afseende, tillvägabragts inom svenska vitterheten, och allmänheten begynt hysa begrepp om det sköna, hvilka tycktes i grund strida mot dem, som Akademien förfäktat och än framgent förfäktade, måste den svaga sidan i hennes lösen, utan allt skygd af hennes till rötterna skakade auktoritet, blottas för angrepp och bli ett föremål för så mycket skoningslösare vapen, som hon ännu fortfor att bära i skölden Snille och Smak, när dagens hjeltar längesedan lärt publiken att läsa ut dessa ord som platthet och alexandriner.

Att denna lösen blifvit anfäktad mer än, i hvad fall som helst, varit höfviskt, må blott nämnas. Ännu i dag gifvas många, hvilka, mer fattade af det litterära tumultets yra, än fattande det ädla ändamål, som väckte det och som efter segern säkert ogillade många af sina utfall, med ömkan anse hvar och en, i hvars ögon nämnde lösen icke bär samma stämpel af löjlighet, den för ett tiotal år sedan allmänt nog troddes bära.

Denna angriffliga sida af valspråket må dock med en antydning blott förbigås; det är också

icke den, som vi med denna uppsats åsyftat. Men att den uppfattning af konstnärs-förmågan och dess yttrings-sätt, som detta valspråk tyckes bevittna, är oriktig, vill man här söka ådagalägga.

"Snillet," säger Rosenstein i sitt företal till Fru Lenngrens Skrifter, "icke nöjdt med att hafva uppfunnit, underkastar sin uppfinning begreppet om det verkeligen sköna; och smaken, eller rättare sagdt förnuftet, leder utförandet både till sammansättning och stil." Denna åsigt af konstskönheten, genetiskt betraktad, var hans och var Akademiens. Ur den framsprang omisskänneligt valspråket. Konstnärs-förmågan var således, enligt den, i sin fulländning, bestående af och delad i två likmäktiga potenser, den ena den uppfinnande, oregelbundna, fantastiska, snillet, och den andra den ordnande, hejdande och styrande, smaken, eller med annat ord, förnuftet. Här af följde, att det kunde gifvas ett konstsnille utan smak, och än vidare, att ett konstverk kunde vara på en gång snillrikt och smaklöst.

Man har svårt att veta hvad egentligen med snille mentes, när det sålunda sattes utom förnuftet och ansågs såsom någonting sjelfverksamt åtminstone i bredd med detsamma. Det är dock

troligast, att dermed mentes känslan och fantasien. De skulle då utgöra den skapande förmågan hos konstnären, men dock så, att deras produktioner voro ännu oregelbundna, formlösa och nebulistiska, till dess de mottagit regler, form och betydelse af smaken, af förnuftet,

Här stöter man redan på en omöjlighet, hvilken dock som slutsats kan dragas ur en sådan åsigt, att nemligen tvenne personer då borde kunna, med inbördes bistånd, producera ett verkligt konststycke, med den procedur, att den enes ägande-förmåga skulle ersätta bristen hos den andre; att den ene, det blotta snillet, skulle oupphörligt uppfinna, den andre, den blotta smaken, antaga eller förkasta, med ett ord ordna. Ty onekeligen är det likgiltigt, om de båda egenskaperna äro förenade hos en, eller finnas spridda hos tvenne individer, då de antagas verka icke genom sin förenings totalkraft, utan hvardera för sig och successivt.

Ehuru man visserligen icke saknar exempel, att två eller fleres gemensamma bemödande frambragt goda konstverk, får man dock ej framdraga denna erfarenhet såsom motskäl mot hvad vi nyss anfört. De antagna skilda potenserna af totalför-

mågan hafva icke varit isolerad tillhöriga de särskilda personerna, utan funnits i förening hos hvar och en af dem i en viss mon och verkat i täflan, så att den ena odelade förmågan sökt öfverbjuda den andra, och i sin helhet kontrollerat och jemfört förtjensterna hos den enas eller andras förslager. Misstaget härrör deraf, att man föreställt sig såsom skildt opererande de båda potenser i menniskonaturen, hvilka blott i sinlig uppfattning synas skilda, och hvilkas obegripliga förening tvärtom, i sin verksamhet, ensam är mäktig att framtrolla i synlig skepelse föremål, som hos hvarje annan människa påkalla samma harmoniska förening af dess naturs alla enskildheter, för att kunna af henne till sitt väsende senteras, det vill säga, ensam är mäktig att dana konstverk.

Konstnärs-sinnet har häri en fullkomlig likhet med det religiösa sinnet. Icke är ett chaotiskt svärmeri utan begränsning af förnuftet religiöst, icke heller är ett dödt reflekterande af förnuftet öfver dogmer, och erkännande af deras förnuftsenslighet, religion. Ej en gång känner den människa en religiös hängifvenhet, som med förnuftet särskildt vill och måste kontrollera sina religiösa inbillnings-fosters sanning och skönhet.

Den verkligt religiösa känslan är på en gång sin egen tjusning och sin egen dogm, visande deri, att hon är en produkt af de båda förmögenheterna sinne och förnuft i deras enhet. Hvarje föreställning, som i något afseende skulle aberrera från det rätta, förkastar hon i en sådan stund sjelfmant, instinktligt, och de, i sinlig uppfattning, båda potenserna af hennes väsende beherrska i sin förening likasom med förökad kraft allt, hvad som till den enas eller andras område kan höra. Vi kalla ett sådant tillstånd inspirerad, ett tillstånd, som orätt blifvit ansedt oberoende af förnuftet, emedan man sett att det producerar resultater, som af förnuftet ensamt icke kunna, till hela deras innehåll, mätas. Alldeles lika förhåller det sig med konstsinnet, och likheten är så lätt öfverskådlig, att det vore öfverflödigt framställa den här i detaljer.

Konstsnillet är således icke någon smakens granskning underkastad, chaotiskt danande princip, utan det innefattar i sitt väsende smaken, så att denna utgör snillet's sjelfbeskrifna dogm: likasom konstsnillet aldrig kan röja sig utan såsom förening af de två elementer, af hvilka smak är det ena.

Man har anmärkt och kan andraga häremot, att flere författare finnas och funnits, som röja ett omisskänneligt snille, men derjemte en öfvervägande brist på smak. Detta förhållande måste så förklaras, att hvad som hos dem röjer snille, röjer på samma gång smak; men att de mera än andra se genom fingrarna med sin författare-åtrå, och producera partier utan att vara inspirerade. De äro då snillen i det snillrika af deras kompositioner; i det matta, excentriska och smaklösa äro de det visserligen icke, mer än någon annan, som kunde när som helst frambringa dylikt. Det finns ingen, som, ständigt och när han behagar, förmår uppstämman sig till religiös enthusiasm; så finns också ingen konstnär, för hvilken inspirationen när som helst stode till buds. Låter han då en tillöfvad färdighet i uttryck och behandling missleda sig att bjuda till att skapa konstverk, så måste han misslyckas i sina bemödanden, och synas helt olik sig i de stunder, då en verklig stämning leder honom. Hos mången konstnär är inspirationen, eller, om man så vill kalla den, det skönas åskådning, af en så flyktig natur, att den i hans arbeten visar sig blott i

spridda ljuspunkter, medan det öfriga bär stämpeln af medelmåtta och mörker.

Men af allt detta följer icke, att det snillrika der vore smaklöst, eller det smaklösa snillrikt.

Konstsnillet, i sin sanna och höga bemärkelse, blir således en skapande förmåga, i hvilken smaken ingår såsom ett kännemärke. Man ser äfven, att allt skapadt, det vill säga allt, som innehåller fenomenerna af lif, i motsats mot det, som man kunde kalla fabricerad, nödvändigt uttrycker en skönhet, och denna skönhet, harmoni, eller hvad man vill kalla den, måste väl alltid betinga smak hos dess danare.

Det vore således blott med ordet Snille uttryckt allt, hvad Akademien med sitt valspråk vill uttrycka. Ty oansedt någon kan röja smak i mer eller mindre mon, utan att derföre behöfva äga hvad man kallar snille; så är det dock afgjort icke Akademiens mening, att upptaga denna en sådans inskränkta egenskap bland föremålen för hennes hyllning.

Lämpligheten af ett sådant valspråk vill man i öfrigt lemna ogranskad.

Projekt till en poetisk förening.

(1832.)

I betraktande af det utmärkta bifall, hvarmed ett konstälskande publikum behagat möta de, under den berömde Homers inseende af en mängd grekiske skalder af rang, gemensamt utförda stora episka dikterna Iliaden och Odysseen, och uppmuntrad af den lysande framgång de nyare franska vaudeville-fabrikerna i utvidgad skala, i synnerhet firman Scribe & Comp. haft, genom föreningen af flere medarbetare, eller, att tala mera fabriksmässigt, genom använda maschinerier af flere oxars kraft, vågar jag i denna tid af nykterhets-, måttlighets- och kalender-föreningar föreslå en:

STOR POETISK FÖRENING

för författandet af en epopé i 24 sånger, hvar till värdsammelingen inbjudas alla nordens mäktiga skalder, små och stora, män, kvinnor och barn.

Nordiskt är vårt tidehvarf, nordiske vi sjelfve; hvad skulle väl vårt ämne bli annat än nordiskt? Eller brister oss en hjälte? Lefver han icke ännu i all sin anborna ära, den mångbeprisade, den

herrlige, den af en fåvitsk pygmé-flock till natt-mössa och thevatten dömde, gamle invaliden Nordens kraft? Sången, denna hjeltars lön och stora själars offer, låtom oss tömma den stark och flödande ur friska hjertan, försökom att göra den värdig vårt ämne, en hjelte, mot hvilken grekens Achilles är en skugga, hans Ulysses försvinner.

Det har kostat mig möda, (fritt, som nordboens vana är, må jag bekänna det) att finna en passande titel för verket. Med den jag valt, hoppas jag mina blifvande medarbetare skola vara nöjda: Nordens kraft, epopé i 24 sånger, af Söner i Örnskog: se der, hvad arbetet borde kallas. Den sköna, mäktiga bilden: Söner i Örnskog är icke min; den är lånad ur Svensk Bibliografi för detta år, hvarest den storsinnade boktiteln förekommer bland andra: Ungdoms Rimfrost af Sonen i Örnskog.

Och nu till en närmare specifikation af sångernas innehåll. Förmätet torde det icke anses, att för enhetens och planens skull jag ger utkastet till det hela. Måtte dock hvar och en särskildt, hvad detaljerna angår, i fullt mått begagna den frihet, skalden äger och alltid ägt, att skrifva hur han vill.

1 sången: Nordens kraft talar om forna tider.

2 sången: Nordens kraft ryster på sig.

3 sången: Nordens kraft diktar en sonnett.

4 sången: Nordens kraft upphöjer Bolivar.

5 sången: Nordens kraft sjunger om fosterlandskänslan.

6 sången: Nordens kraft smäller en fluga.

7 sången: Nordens kraft beundrar Victor Hugo.

8 sången: Nordens kraft går in i nykterhetsföreningen.

9 sången: Nordens kraft slår arrack i thevattnet.

10 sången: Nordens kraft sätter hatten på en sned.

11 sången: Nordens kraft berömmersig sjelf.

12 sången: Nordens kraft politiserar.

13 sången: Nordens kraft funderar på flyttningen af Napoleons stoft.

14 sången: Nordens kraft dricker bror-skål med en Örn.

15 sången: Nordens kraft anfäktar Stockholms-Posten.

16 sången: Nordens kraft kämpar med Nordanvinden.

17 sången: Nordens kraft har förkylt sig.

18 sången: Nordens kraft ger ut en poetisk kalender.

19 sången: Nordens kraft simmar i Götha kanal.

20 sången: Nordens kraft håller tal till poeterna.

21 sången: Nordens kraft drömmer om koleran.

22 sången: Nordens kraft sitter i karantän.

23 sången: Nordens kraft tar afsked.

24 sången: Nordens kraft hvilar på sina lagrar.

Sådan vore då den första uppräningen till detta gigantiska epos. Jag har sökt ge detsamma, så vidt min förmåga medgifvit, en början, en midt och ett slut, hvilka partier, som Heimdall säger, all skönhet äger och måste äga; att göra vidare, vore att intränga i mina medarbetares rättigheter, vore att kringskära den frihet, som för skalden, för den nordiske skalden, är allt.

All dikt är, som namnet säger, en osanning, och då man en gång ger sig att ljuga, så må man ljuga, så att det kännas; därför, mina bröder i Apollo, dikten ihop både himmel och jord, allenast gören det med kraft. Hvar och en må efter eget val taga till bearbetande den ena eller andra af sångerna. Skulle flere profstycken öfver samma ämne inkomma, så utväljes det bästa; den lejonmärg, som till äfventyrs kunde uppsamlas ur de öfriga, kan och skall på behöriga ställen blifva insmord.

För att ge ett ungefärligt begrepp om mina åsigter, hvad utförandet i detalj af hvarje sångs ämne beträffar, vill jag här utförligare behandla någon af dem, till exempel 6:te sången: Nordens kraft smäller en fluga.

Nordens kraft läser Hernani. Hans hår reser sig, hans ögon rulla. Boken darrar af hans kraft. En vidunderlig sång höres. Han bäfvar för detta förebud. Snart märker han en surrande fluga. Flugan beskrifves. Hon hotar att sätta sig på hans näsa. Han afvisar henne med eftertryck. Hon förnyar anfallet. Hans läsning afbrytes. Oden låter sammankalla ett råd af gudar i Vallhall. Inhemtar Brages utlåtande, om

Victor Hugo är en kraftskald. Brage bestyrker detta. Oden andrager, hvilken skada det är, att Nordens kraft skall hindras i njutningen af en så närande själaspis. Hermod nedsänkes att intala honom stridslust och förebåda seger. Nordens kraft har ej lämpligare vapen än sitt svärd. Hermod skaffar honom Thors hammare. Han väpnar sig. Segern är en stund oviss. Oden sänder ett järkeken att förskräcka flugan. Hon tar sin tillflykt till en vägg och sätter sig. Nordens kraft förföljer henne med lejonmod. Flugan faller för ett slag af hammaren, och hjelten sjunger en herrlig segersång.

Sålunda kunde denna sång behandlas. Med lätthet skall den inspirerade skalden kunna ge färg och lif åt de här blott dödt framkastade dragen. Öfverflödigt vore det utan tvifvel att anföra flere exempel. Geniet kokar bouillon på en trädsticka.

Men versmåttet? Skall det vara detsamma genom hela arbetet? Hvilket band på snillets flygt vore icke ett sådant stadgande! Jag kände en skald, som hade skrivit ett stycke till sin älskarinna. Början var i jamber; men de två sista stroferna ilade öfver till daktyler. Jag frågade honom om orsaken dertill. "Min exstas," var sva-

ret. Han råkade således mot slutet i exstas, och två fötter passade för honom ej mer, han måste begagna tre. Ja, jag vågar påstå, att skalden ofta vore mycket mer sig sjelf, om han brukade fyra. Hvem ville låta Thors viggas rida på spondeer eller jamber? Hafva icke de en sådan brådska, att daktylen knappast hinner trafva så qvickt, som de fordra? Derfor må versmåttet följa skalden, men ej skalden versmåttet; och så hafva alla våra bättre författare tänkt.

Många bidrag har man redan haft lyckan att få emottaga. Till undvikande af kollision må de hufvudsakligaste omnämnas:

Hela sången till fosterlandskänslan är i det närmaste fulländad.

Tio à tolf skalder af sann åder hafva anmält sig villiga att sjunga om Örnen.

Likaså många hafva erbjudit sig att förse verket med apostrofer till ekar och andra hårda trädslag.

Äfvenledes

Äro ock alla

Verser af detta

Versslag redan

Abonnerade.

Och må det till slut tillåtas mig, att såsom
profstycke anföra ett fragment af sextonde sången.
Nordens kraft kämpar med nordanvinden.

Emellertid ur sömnens dvala väckt,
På ejder-dun i svällande paulunen,
Satt Nordens Kraft ännu och uppslog lugn
Sitt öga mot en hjeltedag igen.
Af vunna strider, som hans strider många,
En rad i drömmen gått förbi hans öga,
Och hjeltedjerf från bordet vid sin säng
Han tog en spegel, att sitt mod betrakta.
Han tog, han såg, han satt och talte detta:
O jättebröst, som nordens fjällar högt,
Och såsom dessa fylldt af jernförtjusning,
Hur mången seger har ej kopparklädd
Ur dina djupa schakter sprungit redan,
Hur mången väntar ej att springa än!
Det är så kraftigt, men så kallt i norden;
Och luften känns af segerfanor sval*;
Jag måste stoppa täcket bättre om mig,
Se så! — o, skuldra, fast som en granit,
Som tallens arm med örnens näste ofvan!

* Se "Sveriges Anor."

Från Frejas mund är löjet kring min mund,
 Af Balder glansen på min höjda näsa,
 Af Thor är ögat och af Oden pannan,
 Och hårets rikdom som en flod af gull
 Från hjessan fölle, vore det ej saxadt.
 Så mod och fromhet i mitt väsen blandas,
 De skiljas ej, de äro ett och samma,
 Som lejonet är får och fåret lejon.
 Och derföre när krigets åska gnyr,
 Och striden kring ett blodigt slagfält stormar,
 Då är jag from; då blir mitt mod en fromhet;
 Men sitter friden lugn med gyllne ax
 I kransar knutna kring dess lätta spira,
 Då har jag mod, då blir min fromhet mod,
 Som lejonet blir får och fåret lejon. —
 Så talte kämpen, sträckte sina armar
 Mot taket upp och tömde, gudalik,
 Sitt öfvermått af kraft uti en gäspning;
 När dörren öppnades, och skön som Freja,
 Med kinden röd och ögat himmelsblått,
 En nordisk mö steg in och bar en skål,
 Med Mockas nektar fylld, i liljehanden.
 Och kämpen drack på fädrens vis derur
 En bräddad skål för nordens gamla ära;
 Men så till honom talte tjenarinnan:

"O, om ditt lif är kärt, om någon gång
 Den saft, som brusar genom dina ådror,
 Har livvets sötma i ditt hjerta tömt,
 Så lemna ej din säng af jern i dag,
 Och stick ej hjeltenäsan utom dörren!
 Se, hög, med himlens stjernor i sitt hår,
 Och drifvans hvita stjernor på sin skuldra,
 Går nordanvinden stormande derute
 Och ropar Nordens kraft till kamp i dag.
 Jag jätten såg; en fläkt utaf hans anda
 Slog vårens rosor bort ifrån min kind.
 Jag hörde honom; och en vinter flög
 Med hvarje ord, han sade, till mitt hjerta.
 Säg Nordens kraft, så röt han, att han kan
 I dag min styrka och sin egen pröfva. —
 Om sjufaldt skinnbeklädt ditt pansar vore
 Så gå ej ut." —

Med höfviskt lugna ord,
 Som hjelten egna, svarar gamle Kraft;
 "Du vet, Auka Thor min fader är.
 Då jag var yngling, att min styrka hårda,
 Han lät mig simma i ett kar af öl
 Hvar dag från solens uppgång till dess nedgång.
 Hvem vågar trotsa denna styrka nu,
 Af gudar buren och gudomligt härdad?

Med nit och ömhet svarar tjenarinnan:

"Du glömmmer bort, att, fruktande din kraft,
Som hotade att blifva gudars lik,
Allherrskarn Oden göt i ölet torka,
Och lät dig doppa tungan blott deri;
Och därför drogs din största styrka sen,
O hjeltedjerfve son af Thor, i tungan.
I annat allt är du en dödlig lik.
Så gå ej ut." —

Med höfviskt lugna ord,
Som hjelten egna, svarar gamle Nordens*:
"Och stode Fimbulvetter sjelf derute,
Jag måste ut. Gif min beväring hit!
Först mina fötters värn, lappstöflarne,
Ogenomträngliga för köldens pilar,
Mitt pansar sen, den goda vargskinns-pelsen,
(I Walhall klingar pelsens namn mer skönt)
Af pelsar är den ypperst dock i norden,
Och sist min hjälm, ett skönt bundtmakar-verk,
Med ull på ytan och med ull inunder.
Men då med köldens pil mig nordan hotar,
Vill jag med värmens trotsa honom. Gif
Mitt koger hit, af gudar kalladt koger,

* Nom. propr. som Lorents m. fl.

Flaskfoder nämnes det på menskors språk.
 Fritt må mot södern dvärga-låten fly;
 Den verkligt starka nordbo låter hemma.
 Så vill jag plocka stjernorna af himlen,
 Allt med min kraft, och trotsa verldar födda,
 Och verldar icke födda än. O Thor
 Och Oden, Asagudar, Frey och Balder
 Forsete, Tyr och Brage, Gaja, Hertha,
 Och Widar, Heimdall, Uller, Ali, Wali,
 Och Jupiter, Saturnus och Uranus
 Bistån mig! — — — — —

SON I ÖRNSKOG.

Insända bidrag till epopéen:

Nordens kraft.

N:o 1. Segersången öfver flugans fall.

Blod har flutit —

Fallen är flugan,

Som flög så fräckt

Mot Nordens näsa.

Hugstore hjelten.

Hämnande höjde

Hammarn och högg.

Blod har flutit —

Fallen är flugan.

Senan du styrke mig,

Hugo skald!

Vingade jätten

Vek för våldet,

Väntade ej.

Blod har flutit —

Fallen är flugan.

Löses dock lätt ej

Nornans lag.

Vordo i Vallhall

Guda gillen.

Seger mig gafs.

Blod har flutit —

Fallen är flugan.

God var din gåfva,

Asa Thor!

Hermod hin hastige

Måde, som härold,

Hammarn hemta.

Blod har flutit —

Fallen är flugan.
 Oden hin åldrige
 Tackar jag tecknet.
 Asar alla
 Fröjda sig fingo
 Åt flugans fall.

Blod har flutit —

Fallen är flugan;
 Lefva jag skall
 I skaldens sånger.
 Flugu-fällare,
 Brömse-bane
 Heta jag bör.

Blod har flutit —

Fallen är flugan.
 Skalder! I starke,
 Stigen mot skyn.
 Sjunga i skolen
 Segersånger;
 Striden var stor.

Blod har flutit —
 Fallen är flugan.
 Nordens hin nordiske
 Draken dräpte.
 Månde för Mjolner
 Trotsiga trollet
 Narstrand nå.

S* i Ö**g.

Försök till en natural-historisk beskrifning öfver den poetiska örnen.

(1832)

Förord.

Då våra natural-historici med så mycken både ifver och framgång bemödat sig om att kunna lemna en utförlig skildring af örnslägtets arter och egenheter, är det i sanning oförklarligt, huru de förbisett en hel hälft af detsamma, kanske mindre rik på upptäckta species, men säkert i vetenskapligt afseende lika karakteristisk, stor och vigtig, som den hittills med så lifligt intresse behandlade andra delen. Efter författarens tanke borde nemligen örnarne indelas i: 1:o de prosaiska, sådane de finnas i vår vanliga verld, och 2:o de poetiska, sådane som skalden ser dem i diktens regioner. Icke så, som skulle uppgifter, angående de senare, alldeles brista, de sakna blott system och ordning. Att samla hvad till upplysning om deras natur, spridt och blott lätt utkastadt, förefinnes i våra skalders arbeten, skall

bli föremålet för denna afhandling. Beklagas måste, att uppgifterna i detta afseende äro dels ofullständiga, dels olika hos olika författare. Så har t. ex. blott *Aquila poetica vulgaris*, för bristande källor, kunnat med någon mera tillfredsställande utförlighet beskrivas. De många andra arter af detta slägte, som finnas uppgifna, omnämnas nästan blott i förbiflygande utan någon närmare och egentlig karakteristik. Otroligt svårt har det varit att söka ut det rätta bland en mängd skiljaktiga meningar, som också i det ringa förrådet af uppgifter icke underlåtit att insmyga sig. Härvid har jag dock alltid trott mig göra rättast i att följa de nyaste källorna, dels emedan dessa varit de mest rikhaltiga, dels också derföre att tiden vanligen läker sår, äfven i vetenskapligt afseende, d. v. s. rättar hvad förut blifvit framställt stympadt och förvridet. Härvid må äfven icke lemnas onämnd den berömliga flit, våra yngre skalder, framför de äldre, börjat visa i allt hvad som angår örnens naturalhistoria. Ja, jag kan tryggt säga, att bland tio af dem icke en skall finnas, som ej gifvit intressanta, så väl speciella, som allmänna, bidrag till den konungsliga fogelns närmare kännedom.

Jemte det jag ber om den benägne läsarens öfverseende med det bristfälliga i detta mitt försök, såsom varande det första i sitt slag, får jag med saknad nämna, att mången ofullkomlighet i mitt arbete kunnat afhjelpas, om jag blott haft tillgång till flere verk i ämnet, en fördel, som jag såsom mången annan fått uppoffra åt den olyckliga branden, natten mellan den 4 och 5 September, hvarvid de flesta hithörande böcker gingo förlorade.

Aquila poetica. (Den poetiska örnen).

Innan jag företager beskrifningen om detta örnslag, måste jag vederlägga en skadlig fördom, som sedan Spegels tid varit rådande, och mer och mindre förvirrande inverkat på yngre skalder vid deras föreställningar om detsamma. Det ser nemligen ut, som om de lånat vissa uppgifter af honom, angående den poetiska örnen, ehuru den, som han beskriver, uppenbarligen mera närmar sig till den prosaiska; så säger han i sitt arbete: Guds verk och hvila:

"När jag nu vidare vill upp i luften titta,
Tå ser jag här och ther the många fåglar sitta;
Men ingen ser jag dock så högt som örnen fara,
Som ock förthenskull sägs en fåglekonung vara;

Sitt näste gör han helst på klippors branta tinnar,
 Och koxar vida kring hvar han en åtel finner.
 Han lärer ungarna thet varma blodet supä,
 Se upp mot solens höjd och ned i dälдер djupa. —
 — — — — — — — — — — — — — — — —
 Jag vet ej säga mer, men hvad som eljest felar
 Om örnens egenskap, thet Plinius meddelar.*

Hvem ville väl mer vid närmare eftersinnande betvifla, hvilken örn Spegel menar? Stämmer ej hans beskrifning in med alla prosaiska naturforskares, såsom han också citerar Plinius? Hvilken olikhet emellan denna och den verkliga poetiska örnen, enligt allt hvad man af de trovärdigaste uppgifter kan sluta. Spegels örn t. ex. bygger näste på branta klippor, den poetiska örnen deremot uppföder sina ungar i vagga; Spegels föder sig af åtel, den poetiska äter intet annat än ljus, Spegels super blod, den poetiska dricker endast eld och ether, hvilket allt med tillförlitliga bevis i det följande skall bestyrkas. Det är således obestriddigt, att den Spegelska örnen utgör åtminstone ett mellanslägte, så framt ej det sannolikaste är, att den värde författaren

* Plinius Nat. Histor. libr. X. c. 5.

beskrifvit den verkliga prosaiska. Emellertid hafva nyare skalder, missledda af diagnosen, använt flere af de Spegelska kännetecknen äfven på den poetiska örnen, till icke ringa förvirring både för vetenskapen och den systematiska forskaren. Så t. ex. omnämna en del skalder, att örnen allenast blickar opp mot solen, medan åter andra påstå, att han bor i solen, går till solen, sveder vingarna i solen o. s. v. — För min del vore jag fallen för att antaga en *Aquila Spegeliana*, åtminstone tills ytterligare uppgifter hunnit samlas, och att låta densamma bilda ett särskildt eller ett mellanslägte, hvars närmare beskrifning den benägne läsaren kan få inhemta ur hans ofvan citerade arbete. Och nu må skridas till utvecklingen af vårt speciella ämne, till beskrifningen af den egentliga poetiska örnen, hvarvid först kommer i betraktande:

Aquila poetica vulgaris.

(Den allmänna poetiska örnen).

Beskrifning.

Denna örn är vingstark och har en luftig kropp. Så säger Sondén i sina dikter:

"Som örn han flydde med en luftig kropp."

Hela hans yttre har höghetens allvar:

"Hvar skall nu speglas

Höghetens allvar,

Som af naturens

Eviga krafter

Gafs åt din daning?"

(Euphrosyne).

Han har en särdeles själsstyrka:

"Ser du kring den starka anden

Växa alltid starka vingar.

Hvad rår örnen väl därför?"

(Tegnér).

Hans blick är lugn, i synnerhet vid sakta väder:

"Vid vindarnas sus

Du (örn) blickar så lugn."

(Rudolph i kal. Winterbl.)

Hans klo är senig, men hans näbb mjukare än någon hittills känd fågelarts, och i sanning till den grad böjlig, att han kan le, såsom det heter om honom i visor:

"Men släkten du sett

Ren födas till gråt

Och sträfva — belett

*Det hopp, deras stråt
Belyste till grafven."*

(Rudolph i kal. Winterbl.)

Eller:

"Dock under löje

Frihetens ädling

Skådar föraktligt

Masken som krälar

Sjelfvisk i gruset."

(Euphrosyne).

Oftast ser man honom med svedda vingar;
så säger Valerius:

"Spädaste örn ej räds att i solen sveda sin vinge."

Det är skada, att tillgång till vidare uppgifter i detta afseende brista. Författaren, som sjelf ej haft tillfälle att se den allmänna poetiska örnen, kan ej heller med egna observationer ersätta det, som felas. Flere och vidsträcktare upplysningar äro dock att tillgå öfver hvad i det följande kommer att bli föremål för afhandlingen, nemligen detta örnslags

Vistelse-ort och lefnadssätt.

Skandinavien är den poetiska örnen hemland. Han bygger och låter ofta se sig der. Assar

Lindeblad, som omnämner detta, säger sig äfven derföre älska Sverige:

"Jag älskar Sverige det sköna land;

— — — — —

Der bygga örnar på bergens topp." etc.

Sina ungar uppföder han än i skyn, än på lösa fjellspetsar, dem han inredt till vaggor. Så säger Rudolph:

"Dig vaggade storm

I skötet af sky."

Och på ett annat ställe:

"På fjällarnas spets,

Som vagga dig gaf,

Du får ock din graf."

Detta bestyrker äfven Sondén, jemte det han antyder orsaken till örnens lust att bygga i höjden, som orden lyda:

I skyn på branta klippor är mitt bo,

Ty jordens låga kryp ej andas der.

Märkvärdig är uppgiften af Son i Örnskog i Helsingfors' Morgonblad, som tyckes röja, det örnen någongång gör bo i furar, såsom det heter i hans sång:

*"Se så! — o skuldra fast som en granit,
Som furans gren med örnens näste ofvan."*

Detta är troligen ett misstag, föranledt der-
af, att örnar ofta visa sig i furutoppar, gungade
af stormen, och skall man då ej blott se, utan
äfven kunna höra, att det är en örn, som gungas.
Så säger Rdd uti kalendern Psyche:

*"Och stormen, den hördes
I furarne gunga
En vingstark örn."*

Den poetiska örnen kläcker ej sina ungar.
De äro ursprungligen till i sin fulla utbildning,
men sakna lif, till dess de blifvit kysste af sol-
strålen. Så säger Rudolph:

*"Då solen slog upp
Sin herrliga blick,
Den stråle, som först
Uppvaknande gick
Ur morgonens tjäll,
Dig kyste till lif."*

Örnarnes afföda är icke alltid örnar; det hän-
der, att en del af ungarne bli svanor, dock upp-
fostrade alla i samma hus. Så säger Carl i
Poetisk Kalender för 1822:

*"Vilda örnar, milda svanor,
Syskon i ett enda hus."*

Detta låter nästan otroligt, dock talar för sanningen deraf den utomordentliga lust till bad, både örnar och svanor röja, och som tydeligen har sin grund i någon gemensam vana från yngre år och från samma föräldrars hus. Om denna badlust tala flere skalder. Så säger Euphrosyne om örnen:

*"Att den som lefver
För det omätliga,
Måste der bada
Glänsande vingen,
Vill han i lifvet
Stilla sin längtan."*

Med henne instämmer Bahr i sina dikter:

*"Se, huru örnen flög,
Se, hur han sväfvar hög,
Stolt af det ädla lopp. — —
Badar i ljusets flod
Vingen med lust och mod."*

Carl, i Poetisk Kalender för 1819, låter svanen säga:

*"Vinkad till Apollo genom drömmar,
Får jag bada mig i välljuds strömmar." etc.*

Allt vittnar för sanningen af ofvan anförda sats. Den poetiska örnens föda, den han mera drickande än ätande njuter, är ether, eld, kraft, mod, frihet och ljus m. m. Så säger Rudolph:

*"I etherns svall
Du släckte din törst;
Drack kraft och drack mod,
Och frihet och ljus."*

Häri instämmer Dahlgren:

*"Under det örnen
Längtansfull ilar
Upp emot solen,
För att få dricka
Eldens och lifvets
Himmelska sötma
Ur hennes bröst."*

En Spegelian är i detta fall Ingelman, som skrifver:

*"Öfver jorden himlen hänger,
Lik en bister örn, som ser
På det rädda rofvet ner,
Och uti snärjande kretsar sig svänger."*

Han tyckes nemligen antaga, att örnen lefde af jordiskt rof, hvilket han troligen skall hafva svårt att bevisa.

Den poetiska örnen är ganska seglifvad, dock sätter han genast klippingen till*, så snart han träffas i vingen; en underrättelse, som säkert är kärkommen för jägare, hvilka kunde stöta på detta ädla djur. Så säger Tegnér:

*"Och den flygtande tid,
Lik en vingskjuten örn,
Faller död der bredvid."*

För sanningen af denna uppgift är dock svårt att uteslutande borga, så mycket mer, som yngre naturforskare synas yrka, att örnen på intet sätt kan såras. Det må sen komma af hans luftiga kropp eller af hans höga flykt, alltnog, så säger Rudolph:

*"Ej pilen dig nått,
Försåtet har sändt;
Den studsande vändt
Från luftiga slott
Mot ljusskygga snår
Nedstörtad tillbaka."*

Någon gång har man äfven sett örnen, i stället för vingar, betjena sig af skepp för sina färder i luften, och skola dessa fartyg vara till kon-

* Dialektuttryck = dö. Utg:s. anm.

structionen lika de gamla nordiska drakarne. Så säger om honom Rudolph:

"Sin drake på djupet af glittrande fjord
Då lägger den vingstarke kung.
Och fastän hon flyr från mörknande jord,
Den last kännes icke för tung."*

De nyaste forskningar bestyrka, att den poetiska örnen aldrig kan fångas och upphöra att bero af sig sjelf. Flere uppgifter hos Rudolph bestyrka detta; så säger han:

*"Du känner ej lag,
Som du åt dig sjelf
Ej bjudande gaf,"*

Och vidare säger han, att till örnens dricka hörde:

*"Förakt för det grus,
Der krälände slaf,
Som snäckan sitt hus,
Framsläpar sin lott
Af nesa och brott,*

* Jag har förstått luften med uttrycket: glittrande fjord, ehuru jag är viss på, att deremot mycket kan invändas af de prosaiska lastdjur, som vilja taga allt efter ordalydelsen.

*Som bojornas tvång
Förhånande skänkte."*

Detta bestyrker — et —, som låter örnen säga:

*"Blott der har jag hemmet,
Der förr ock det varit."*

Allra tydligast yttrar sig dock Sondéns örn:
*"Ej svekets snaror, ej försåtets dolk,
Ej hatets pil kan hinna luftens drott."*

Euphrosyne, som sjunger om: den fångna örnen i bur, måste derföre tagit miste på hela fogelarten, kanske poetiskt kallat en hök, eller någon annan sångbar fogel, örn. I alla fall förorsakar en sådan lust att adla de jordiska föremålen då och då missförstånd, såsom nu är händelsen. Ty hvem, utan den invigde, kan väl tro henne mena annat än den verkliga allmänna poetiska örnen, då hon låter sin örn sjunga:

*"Ränkfulla snaror
Slöto i nesliga
Bojor min ungdoms
Djerfva förmåga,
Ville vid gruset
Stänga de höga,
De himmelska tankar."*

Detta kan man kalla att hafva starkt adlat en hök eller något dylikt fjäderfä.

Den poetiska örnen är en konung öfver icke mindre folklika undersåtar, än någon annan jordisk regents, och hans slott står på så fast grundval, att åtminstone ingen pålning varit nödvändig. Så säger den storsinta Söndenska herrskaren:

*"Jag konung är för luftens fria folk,
På jern, granit och marmor står mitt slott."*

Vid sina lustfärder till solen begagnar örnen, som sagdt är, dels vingar, dels skepp. Stundom täckes han dock göra en promenad dit upp till fots. Så säger Rudolph:

*"Men verldsögats blick
Med kärlek då ler,
Som förr, när du gick
Upp mot det, än ner
Till dig." — —*

Angående den poetiska örnens ålder äro uppgifterna ingalunda öfverensstämmande. Rudolph sjelf säger på ett ställe, att *"hans lif är en dag;"* på ett annat, att han *"sett släkter födas till gråt."* Euphrosyne säger om sin hök, att han sutit fången från *urminnes* tider. Tro-

ligast är, att den poetiska örnen icke är långlifvad.

Denna örn är vidare utomordentligt storsint, högsint, veksint, trånande, trängtande, längtande, stolt, rik, glänsande, full af lifvande eld, mäktig och modig, vild och ädel, med mordlust och härjningsbegär, en ättling af gudarnas stam, en argonaut m. m.

Upplyftande som hans lif varit, så är äfven den poetiska örnens död. Ensam vill han skiljas hädan, såsom han här lefvat ensam.

"Du lefde, du dör

Så ensam. Ej hör

Ett öra din suck,

Då dödsqvalets storm

Tungt häfver ditt bröst."

När han sålunda creperat, bränns han till aska vid *"hans kungliga väns kringstrålande fart."* Då hvirfvla vindarne fram till fjällarnas kam och

"Stämmande in

I sferernas takt,

De qvada med makt

En grafsång

för honom, och han har en verld till sin grift,

Med molnen till stod,

Och stjernor till skrift."

Sålunda beskrifves hans slut i den Rudolphska Eddan. Otvifvelaktigt vore mycket att tillägga. Det som är anfördt, torde dock i någon mån fylla den lucka, som hittills i detta afseende funnits i ornithologien.

Utom *Aquila poetica vulgaris* har författaren haft tillfälle att inhemta uppgifter om tre andra arter af den poetiska örnen. Dessa uppgifter äro beklagligtvis icke många, det är dock troligt att vid ifrigare forskningar och större tillgång på källor bättre resultater ej skola uteblifva. De författare, som hvar för sig försett mitt system med en ny art under det poetiska örnslägtet, äro: Tegnér, — et — i kalendern *Vinterblommor*, samt Ingelman.

Den första och förnämsta af dessa arter, så hvad kraft, som öfriga meriter angår, är:

Aquila p. chronometer. (Tidens örn).

Efter allt hvad det ringa förrådet af källor låtit mig inhemta, har ingen annan upptäckt, eller med ringaste upplysning bestyrkt tillvaron af denna herrliga art af örnslägtet, än Ingelman. Det är synd, att han, som haft tillfälle att ob-

servera den väldiga fågeln, lemnat om honom så knapphändiga notiser. Intet annat än den stora upptäckten kan urskulda hans efterlåtenhet att utförligare utreda densamma. Kanske får man dock framdeles hoppas något mer af honom i detta afseende. En fruktan att ej förbli den första, som gifvit den lärda verlden denna dyrbara gåfva, har troligen föranledt det brådskande i hans uppgifter. Han säger om sin örn intet mer än att:

*"Tidens örn far upp i ringar,
Och hvar ring är ju ett år,
Menskligheten tar han uppå sina vingar,
Och hans bana upp mot solen går."*

Jag har tvekat om jag skulle benämna denna örnart efter dess upptäckare, eller låta bli dermed, tills han genom vidsträcktare uppgifter mer tillägnat sig äran af sin upptäckt; att jag stadnat vid det senare alternativet, hoppas jag skall ursäktas.

Den andra arten är:

Aquila p. Psyche. (Själörn).

Detta märkvärdiga naturfenomen är upptäckt af Tegnér. Det är en örn med fjärilvingar. I landsorterna har jag hört talas om en själ, som

troligen är det populära namnet på denna örn. Ingen sade sig hafva sett densamma, utan allt hvad man om själens skick visste, var supposition blott. Så mycket viktigare äro därför de upplysningar Tegnér om den meddelar. Så säger han:

*"Den arma Psyche, huru än hon svingar,
På jorden är en örn — med fjärilvingar;
Men hennes vingar växa i det blå,
Der solar flyga, englaharpor slå."*

Det är ganska anmärkningsvärdt, att denna örn med sina små fjärilvingar kan svinga omkring, och böja sig till det blå, för att låta vingarna växa; dock:

*"I himmel och på jord finns mer, Horatio,
Än er filosofi kan drömma om."*

Så säger Shakespeare, och detta ordspråk må man visst lämpa till detta fall.

Den tredje arten är:

Aquila p. Stella. (Stjernörn).

Arten är upptäckt af — et — och förekommer omnämnd i kalendern Vinterblommor. — Dessa foglar synas till tusendetals på firmamen-

tet under vinternätterna. De kallas af allmogen stjernor. Ingen före — et — har dock haft tillfälle att få ned någon af dem, för att närmare kunna utreda till hvilket fogelslag de höra. Den lärde auctorn lemnar om dem också ingen annan underrättelse, än att de äro eviga och lyftas på starkare vingar än han. Som orden lyda:

"Varen mig helsade,

Eviga stjernor,

I, verldsrymdens örnar,

Som lyftens på starkare

Vingar än jag."

Sålunda har jag sökt att på vetenskapens altare offra en skärf. Vid bättre tillfälle och med mera utvägar, kan i en framtid möjligtvis samlingen ökas.

Recensionen.

1. Freja, poetisk kalender för år 1833,
af C. Dahlgren.
(1832.)

För hvar och en, som med ringaste uppmärksamhet följt den svenska litteraturen, är herr Dahlgrens författareförmåga känd, likasom det stora uppseende, den väckt och underhållit, och det ofantliga beröm, den skördat. De flesta svenska tidningsblad hylla honom, och hans lof har genom dem förbredt sig äfven utomlands. Det skall derföre säkert förefalla mången besynnerligt, ja, i hög grad förmätet, att jag tar mig friheten vilja genom några numror af tidningen spela herr Dahlgren och fortfara i min rol, tills jag tycker mig tillräckligen hafva tröttat både mig sjelf och andra. Jag vill dock söka vara så modest i mina anspråk som möjligt och betingar mig ingen större theater-personal än en enda medhjelpare, som blott en enda gång behöfver öppna sin mun för en sång till mig och för resten får vara stum

och färdas hvart han behagar. — Herr Dahlgren uppträder.

Värdaste läsare, eller högtärade läsare, eller gunstige läsare, (jag vet ej hvilketdera epithet jag rättvisligen bör nyttja) min ypperlige vän och säkre befordrare! Nu är jag i en fördömd knipa. Som du vet (och hvad vet icke du) var min 1833 års Freja redan 1831 om julen färdig, och har vandrat ut bland allmänheten i högröd kjol med svart garnering, med namn och karakter tryckta på framstycket, på bakstycket åter det ringa priset af 1 rdr 16 sk. b:co. Så långt hade jag kommit och trodde mig ännu kunna hinna ett år till före min tid, det är, genast derpå utgifva Freja för år 1834. Men så när är min spekulation i putten råkad, och om icke Vår Herre eller du, upplyste gynnare, hjälper mig till rätta, torde jag snart komma i klassen af dessa nål- och syl-hjeltar, för hvilka klockan är gjord, och lik den stora mängden af genier få följa med min tid. Du frågar om orsaken till denna min förlägenhet, och jag svarar: *Nemo saltat sobrius, d. ä. i friöfversättning: ingen saltar nykter på sillsallat: d. ä. ingen skrifver en roman utan personer.* Ja, så rasande står det nu till, att om ej du vill

ställa dig till min disposition och för samma ändamål värfva en hop till af både herrar och damer, jag sannerligen ej vet hvad jag skall företaga. Posito, jag skulle kupa af Stockholms-Posten den gamla farbror Mårten, och be herr Nicander skaffa mig Hoby-flickan, ehuru den slynan ej vore legd för 16 skillingar, och se'n söka mig en älskare bland gardeskarlarne, eller hvar jag kunde få honom. Du torde invända: men hvarföre icke bruka de personer, som ni förut skaffat er; det tyckes ju ingen brist hafva varit på folk i edra romaner förut? Hvar är *Nahum*, *Fredric*, hvar är *Liljeconvaljenstolpe*, *H. E. Grefve*, *Husgafvel* &c.? — Ack, käre läsare, jag har ju längesedan sagt, att de äro engagerade vid herr Wildners ballett allesamman, emedan jag ej kunde uppehålla dem längre, och hvad de personer beträffar, som florerade med 1833 års Freja, stå sakerna ännu värre. Majoren har förspelat icke blott sina riddarerustningar och de frackar, han vann af sina kära gäster, fänrikarne, utan, o tempora, o mores! sina kläder, rubb och stubb. Jag kan väl ej, med permission sagdt, framdraga honom naken heller inför ett upplyst publikum. Hvad angår ryttmästaren, påstå en del,

att han blifvit bysatt för en öfverdrifven gästfrihet, andra, att han ätit ihjäl sig med kalkonstek, andra, att han dött af chagrin öfver, att han ej fick 24 sk. stycket för alla 15 hundvalparna, som för de 6 han sålde åt militärerna, utan måste dränka dem, andra och de trovärdigaste påstå, att han drunknat i smuts, der han gick och stod. Brukspatron har supit ihjäl sig, länsmanen har för andra gången fastnat med händerna mellan plankspolarne och vet, som förut, ej att vända om händerna, för att slippa fri. Sekteren har jag låtit ligga ogild, och de englalika fröknarna, i hvilkas blickar hela himlar af kärlek och oskuld lågo, och som framför alla passat att kurtisera igenom en roman till, ville gifta sig, som läsaren vet, andra gången de sågo fänrikarna, ropade någon timme derefter: förena oss! och stängde sig se'n in med sina herdar i lusthuset, der de nu släppa ingen hvarken in eller ut, om pocker vore lös. Hade det varit en, som älskat en, så hade blygseln troligtvis hindrat henne att vara så snabb; men de voro nu tre som gingo till tre och det förändrar saken, som jag på något ställe tillförene klarligen bevisat med exempel af Adam, Eva och ormen. Den lilla nätta ryttmästerskan, som lä-

saren minns af sandspår-historien, var i öfrigt uppenbarligen en nolla, och har sedermera ej ändrat lynne. Jag mins ej, om vi ha flere qvar än gårdsfogden, och denne sitter för närvarande i en ganska kinkig klämma; han är nemligen arresterad för spannmålslasset, som han stal, och väntar med det första sina 40 par på ryggen. Sic itur ad astra, så bär det raka vägen till fanders! En Freja för 1834 skall jag ha ut nu, och vet ej hvar jag skall taga folk. Läsaren behagade tillåta mig en liten digression. En bland de yppersta och första regler, en auctor har att iakttaga och vända sig till godo är, att aldrig låta bli att skrifva. Vill han författa vers, och det ej längre bär sig på samma meter, så må han hoppa i en annan, brister den, i en tredje o. s. v., till dess han kan draga fram i nödfall med den nordiska ragouten på prosa, hvarpå jag här vill lemna ett exempel bland sinom tusende: *"Nu mer jag ej dväljes bland gudar deruppe; jag föll, vet ej huru, hit ned från min höjd. Nu bor i mitt sinne en längtan, en trängtan, som jemt visar uppåt &c."* Sönderhackar man nu tillbörligen klumpen, så blir af prosan en passabel poe-

tisk anrättning, som kan serveras i hvilken kalender som helst. Se bara på!

- - - - -

Till dess han kan draga
 Fram, i nödfall,
 Med den nordiska
 Ragouten på prosa,
 Hvarpå jag här vill
 Lemna ett exempel,
 Bland sinom tusende:
Nu mer jag ej dväljes
Bland gudar deruppe,
Jag föll, vet ej huru,
Hit ned från min höjd.
Nu bor i mitt sinne
En längtan, en trängtan,
Som jemt visar uppåt. &c.

Citatet är ur en kalender, som dock är en bland de drägligaste. Denna rättighet att göra vers huru man vill, utgör just poeternas Habeas corpus akt, och kallas i deras konstitution: licentia poetica. Sammaledes, om man vill skrifva prosa, en roman eller dylikt, och har hvarken koncepter, eller personer, så kan ingen neka en att göra digressioner, dylika som denna, ty

rättigheten ligger grundad i *licentia prosaica*, prosatörernas magna charta. "Men jag pratar bort både tid och papper. Dessa onödiga rader kosta läsaren kanske en bancoskillning."

Värdaste läsare, hvar var det vi voro sist? Jo, vid folkbristen. Denna borde dock hushållningssällskaperna eller akademien för de fria konsterna kunna afhjelpa. Tyst! ett förträffligt projekt faller mig i hufvudet. Kunde jag blott få hit *krukhoppa*n ifrån min 1833 års Freja, så skulle väl min förlägenhet snart vara häfven. Jag tviflar ej på, att ju menniskor ännu vore färdiga att hoppa i den, liksom den sköna fröken var, som jag omtalte; ty alldenstund hon for af dit, utan orsak och genast, så måste väl äfven nu inga orsaker behövas, för att åstadkomma följder, der denna kruka är. Den förträffliga passoppen kunde på detta sätt få en hel laddning diverse personer, och komma i sporrsträck med hela frakten till mig. Sapperment! På bordet vid min dörr står ju en kruka med vatten. Jag kunde ju se bedröfvad ut, som gossen i min saga, kanske krukans började tala till mig, såsom hans gjorde. Se, så! nu ser jag hängfärdigt sorglig ut. — —

Krukan.

Hvarföre gråter du min lilla vän?

O, här måste jag ju lida brist på allting och är ej i stånd ens, att få hit farbror Mårten för min 1834 års Freja.

Krukan.

Det skall jag nog afhjelpa.

Se man på! *Det var f—n sad' Filén.* Jag ville knappt tro att något sådant vore möjligt. Men hör jag ej hennes steg i trapporna redan? Hon kommer tillbaka.

Farbror Mårten.

Uff! uff! Den förbannade krukan. Bäst jag stiger in i henne och vet af ingenting, börjar hon skala af, så att jag fått mig en andtäppa på halsen af skumpningen. Uff! uff! ödmjuka tjenare! —

Sitt ner min herre; jag hinner för närvarande ej med er; jag måste se ängslig ut.

Krukan.

Hvarföre ser du så bedröfvad ut?

Jag har ju för litet folk till min roman.

Krukan

Det skall jag nog skaffa råd för.

Godt, godt! Hon flyger af, så att man knap-
past ser skymten af henne. — Nu, min herre,
hvad säger ni derom? Jag har tänkt bruka er i
min Freja?

Farbror Mårten.

Himmelen förskone! Jag är ju en visa i hvar
mans mun förut redan, ända sedan Stockholms-
Posten fick mig i klorna. Jag var dock hos ho-
nom en ärlig rofgubbe blott; men Gud vet hvad
ni vill göra af mig, en försupen Mollberg, en
fosforist, en utspelad major, en dåre, en tjuf?
— — Himmelen bevare mig, uff! uff!

Menniskan vet ej sina tillkommande öden,
och det är bäst, att finna sig i dem, så de glada,
som de bittra. Men hvad hör jag för ett skrål
i trapporna? Krukan är här.

Röster utanför dörren.

Låt bli mig, låt bli mig, herre; är ni galen?
Rif mig inte! Kyss mig inte! — — —

Kors, ett helt älskande sällskap! Hvarifrån
har jag äran emottaga er mina damer?

Damerna.

Skola vi svara poetiskt eller prosaiskt?

Svaren på ren prosa, ty jag har ej tid att höra vidlyftiga explikationer.

Damerna.

Från spinnhuset. — Vi hoppade in i den der fördömda krukan, och vips flög hon af öfver stakett och stängslen och skyndade hit.

Hvad har jag då att tacka för lyckan af herrarnes bekantskap?

Herrarne.

Vi sågo sällskapet i krukan och hoppade in med. —

Men hvad är det för ett upptåg att så der ligga på knä, hela raden. Kunnen I då icke vänta, tills romanen börjas? Hvad menen I damerna skola säga om en sådan djerfhet? I första ögonblicket! Utan att hafva sett hvarandra förut! —

Gunstige läsare, blif ej förskräckt. Jag lofvar vid min auktorliga ära, att här allt skall gå anständigt och skickligt till. Jag svär till och med att låta hvar och en af dessa sex herrar dö af en hopplös och obesvarad kärlek. Naturenligheten fordrar det ovilkorligt. Ty då jag i min förra Freja lät tre de allrasötaste fröknar, dem jag både

ville och borde måla såsom bildade, täcka och oskyldiga, mötas för första gången af tre unga fänrikar, vid återkomsten från ett bad, och på fläcken besvara deras knäfall med en kärleksförklaring, och sedermera ganska noga akta, att foglarna ej skulle undslippa dem; så kom det deraf, att de voro tre. Tre skulle naturligtvis, såsom jag förr förklarat, vara vida lättfärdigare än en; derföre gick det som det gick; men förhållandet blir åter helt annat nu; ty älskarinnorna i 1834 års Freja äro sex. Hvad en i tidens längd möjligen kunde bevekas till, tre åter genast vilja, det vill, när de äro sex, i evighet ingen. På denna djupa naturfilosofi hvilar nu hela knuten och upplösningen i 1834 års Freja, som du skall få se. Derföre tålmod, och alldeles ingen solfjäder fram! Men nu får jag lof att bli ängslig igen. — —

Krukan.

Hvad går åt dig, arma poet?

Jag äger ju inga tankar för min roman.

Krukan.

Det skall jag nog afhjelpa, ehuru det kan dröja någon timme, ty det är lång väg till Danviken.

Nu är jag riktigt otålig, läsaren likaledes, gissar jag. O, att den långa, stygga, tråkiga timmen vore sin väg! Skola vi lägga patiance tillsammans? Jag förmår hvarken äta, dricka eller sofva af idel väntan. Nå, fröjde själen, timmen är förbi. Krukan hörs redan pusta vid dörren; nu träder hon in, svettig, uppblåst och blodröd af strapaseringen. Välkommen, välkommen, min ödmjukaste tjenare! Kors, en hel skeppsladdning med tankar, inlagda i flaskor, buteljer, askar, dosor, strutar och konvoluter med bladguld omkring, som ryttmästarens skrapade näsa. Låt oss examinera en och annan. Du, min vän, hvad har du på etiketten? *Korpen är hvit*. En humoristisk baddare! Ypperligt! Än du då? *Surr surrer i surr*. Tanken är målande. Ett gäsande mjöd, en surrande bisvärm, en murrande katt, ett pokulerande sällskap — allt uttryckes genom denna enda tanke. Låt oss gå vidare; hvad har du? *Tirliti tirliti, tralala tralala, hej hoppsan och hejsan hurra*. Den och den! Jag kan ju få ett helt skaldestycke af dessa enda tankar. — Nå hvad säger du då, lilla bytinge, som lagt dig allrahögst der? Har du någon etikett qvar? Hvad pocker! *Jag är Dahlgren*. — Du är hin heller! Den är

mig en munter gök den, det måste jag säga! Vidare i texten. Hvad säger du der? *Sum sum dinglidang! Brum brum dinglidang? Hu, hi, plingliplang! Lu, lu, li, dingdang!* Det der är ju min egen vind! En skamlös stöld ur mina år 1828 utgifna ungdoms-skrifter, senare delen, pag. 100, nederst på sidan. Kratsch! Så gör man med slika compilationer. — Vidare, du då? *Stockholms-Posten är dum.* Godt! Det kan sägas om, fast jag sagt det en gång förut. Det är ett ord, som publiken hör gerna i dessa tider.

Men nu får jag lof att göra ett litet öfverslag, för att se åt, hvad jag kan ha af förra besparingar att vinka på vid förefallande behof. Pro primo, har jag af gammalt i mina 1828 års ungdomsskrifter ett st. *bingbinglibing*, ett d:o *dingliding*, båda på sidan 101; ej mindre har jag på sid. 165, i förra delen, att tillgripa böljor, som låta *tralala*, ditto på ditto ekon, som svara *tralala*; d:o på samma sida en vind, passande för vikar särskildt, som uttrycker sig: *vyss vyss tripp tripp*; så har jag ett troll derstädes, pag. 102, som jag kan vid behof få att låta *rasch, rasch, scha, scha*, och *pollola*; åtminstone vägrade det ej på besagda ställe att ge dessa lju-

deliga tankar ifrån sig; så har jag elfvor i mer-nämnda skrifter, pag. 15, senare delen, hvilka behändigt fylla en rad med: *hohu, hohu, tillilu!* vidare en ifrån Hagalund hemtad tupp, på samma sida, som med karakter och andragande: *kukeliku!* fyller två rader väl; så finner jag, pag. 67, i andra delen, en mängd saker ordnade gerad efter hvarandra, som kunna vara goda nog att plocka ut bitar af; de äro: *rosorna, klip-porna, ängarne, dalarne, kullarne, foglarne, vå-gorna, ekarne, björkarne, skyarne*, i synnerhet om det gäller att skrifva vers, ty hvart och ett af dessa ord har fyllt och fyller troligen ännu med heder sin rad; i förra delen pag. 171, hittar jag *kratsch*; *kratsch* finnes också pag. 172; d:o en förträffelig vallhornston: *tu lu lu! tu lu lu!* pag. 266, har jag *vindars* och *blåklockors bing*, att ihågkommas, då jag råkat sluta någon vers med *kring*; d:o ljuder det *kyp kyp kyp* från hvarje sten på sid. 28, d:o på d:o *sum sum sum* från hvarje gren; det förra behöfver jag blott sätta *are* till, så får jag kypare, det senare blir, med det lätt tillagda *ma*, summa, och sålunda kan det i min roman ej bli brist, hvarken på fludium eller betalning, oberäknadt alla andra fördelar af

dessas tankeläten; dazut har jag *tili tili*, noch *krak, krak, krak, krax!* noch *en sjö, som är en dummer jös*; utom en ändlös reservtropp af *la-laer, tra-traer, scha-schaer, dingler, dangler, Mulpher och Marcolpher*; så att, när jag rätt betänker saken, det icke kan bli så svårt, att få ihop ett par hundra sidor. Adde den sist ankomna lasten, hvilken borde bilda det nya och originella i arbetet; ehuru, om jag skall dömma efter den nyss anställda förflugna inventeringen, jag har skälig anledning att misstänka, det Danviks-laddningen bestode, till det mesta, af oblygt komplicerade satser ur mina egna skrifter. Vare härmed huru som helst, är jag färdig att gripa mig an nu.

Mitt herrskap, herrar och damer, som skall komma att bistå mig med edra personer i denna kamp, säg mig i hvilken årstid ni vill ha handlingen placerad? Vår eller höst ville jag föreslå. I den förra årstiden vaknar naturen, i den senare går hon till sängs. I hvardera upprymmes sinnet och stämmas till kärlek. För att relevera hvarderas egenskaper och lätta ert val, så vill jag stämma upp här, impromptu, först en vår- sedan en höstsång. Gifven akt!

Nu är vintern sin kos,
 Och med sippa och ros,
 Och med fröjd och begär,
 Är han ändtligen här,
 Den förtjusande vår.
 Hjertat bultar och slår,
 Hej hoppsan, och hejsan, gutår!

Su-su-sus — su-su-sus!
 Hvilket sorlande brus
 Mellan buskar och fjäll!
 Hvilken dag, hvilken qväll!
 Mellan bäckarnas språng,
 Hvilket ljud, hvilken sång!
 Hej hoppsan och hejsan, plingplång!

Su-su-sum-su-su-sum!
 Kors, hvad luften är ljum!
 Kors, af bin hvilket surr,
 Hvilket brummande murr!
 Sköna zephyr, hur sa'?
 Nätta herre, hva-ba?
 Hej hoppsan och hejsan, hurra!

Tirliti! tirliti!
 Ljufva lärka, så fri,

Under skyarna der!
 Hit med glaset, mon frere!
 Ej medalj, pris och rang,
 Men hur ljufligt hon sang!
 Hej hoppsan och hejsan, plingplang!

Ku-ku-kukeliku!
 Ändå tuppen med fru!
 Hur kavater och nätt,
 Hvilken ståtelig sprätt!
 En sultan i sitt hus,
 Under vårsol och ljus,
 Hej hoppsan och hejsan, burdus!

Kra-kra-kra-kra-kra-krax!
 Det var icke en lax!
 Det var kråkan, som skrek.
 Fram med porter och stek!
 Fram med paltar också! —
 Denna vers slapp jag så.
 Hej hoppsan och hejsan, gå på!

Klang-klingeli-kling!
 Hela laget omkring!
 Hin i krogar och hål,
 Recensenter och skrål.

I den grönskande vår,
Hjertat jublande slår.
Hej hoppsan och hejsan, gutår!

Tuli-tu, tulitu!
Lilla qvitterska du,
På den gungande gren!
Sicken en, sicken en!
Lalala, lalala,
Tralala, tralala,
Hej hoppsan och hejsan, hurra!

Ku-ku-ku-ku-ku-ku!
Ku-ku-ku-keliku!
Su-su-surreri surr!
Mu-mu-murreri murr!

Uff, uff, puff, puff! Hoho, kratsch! Hoho platsch!
Det var d-n te sats!

Klappa händren! Hej hoppsan, klitsch, klatsch!

Pa pe pi po pu py!
Hvad den tonen är ny!
La le li lo lu lång!
Hvad är detta för sång?
Nö-nö-nöff, nö-nö-nöff!
Är det här à la boeuf?
Oui!!! Oui!!!

Mina vänner, hvad synes eder, skulle det duga att uppträda under våren? Hörden J huru ljuft lärkan tirlitiade, tuppen kukelikuade, och den lilla qvitterskan sjöng tulitu? Hvad var det icke i öfrigt för ett surr-surrande, murr-murrande, pa-pe-piande och la-le-liande, så att man kan säga, att hela naturen bestod af idel läten? Vi skola nu pröfva hösten. Jag vågar ej lita på att min förmåga att improvisera skall vara outtömlig. Vid förefallande behof vill jag derföre låna ett och annat ur mina förra arbeten; men för att vara ärlig, skall jag noggranneligt antyda det förut sagda genom en så kallad spärrad röst. Hör! hör!

Nu är hösten här.

Bröder, jag svär,

Värre krabat

Finns ej i någon stat.

Se, hur sin regnkappa grå

Han drager uppå!

Ut skall han gå

Med hela sitt skrå,

Vindar och stormar och åskor och snö:

Sommarn är dö';

Alla dess blommor ä' strödda omkring,

I ring,
 Blifna till ingenting.
 Blålockan klämtar ej mer bingbing;
 Krossad är hon med allt hvad henne blef gifvet;
Se, så är naturen, så är menskolifvet.

Kratsch!

Nu gaf han sin första stöt.
 Hej, hvad gemöt!
 Se, vid hans sida rider ett troll!
 Hör, hur det ropar på håll:

Rasch, rasch!

Se, på en ikorre det rider galant;
 Hvar stal det denna häst af en skalds adjutant? *

Scha, scha!

Hör hur det skriker bland skogar och fjäll:

Nu hoppa så snäll,

Du gångare god,

I ett hurtigt mod.

Scha! Scha!

Låt det gå,

* Uppenbarligen var det samma ikorre, som min adjutant, dvergen, begagnade till att rida på, då jag, vid tillfället af hr Atterboms återkomst, hade den äran att kommandera tallar och granar. (Under sjungandet gjord anmärkning).

*Hoppa på,
Ned och opp,
Opp och ned,
I galopp,
Öfver stockar och led.
Pollola!*

*Ingen rast, ingen ro,
Öfver berg, öfver mo,
Scha! Scha!*

*Låt det gå,
Hoppa på,
Ned och opp,
I galopp,
I ett ljungande mod,
Du gångare god! —*

Se, der ilar en vind,
Svartmuskig om kind,
Nyss var han in på en krog,
Der några supar han tog,
Sprang genom fenstret in och ut,
Lärde sig några ord rotvälska till slut.
Hör hur han talar med klang:

*Sum sum dinglidang!
Brum brum dinglidang!
Hu hi plingliplang!*

Lululi dingdang!

Hu, jag blir bang och förskräckter:

Sällan talar en vind, om han ej är knäckter.

Plang!

Der slog han in vårt fenster — det sang.

Strunt! strunt, Låt det gå,

Friskt upp, låt oss slå,

Slå i, klunka på!

I morgon, hå, hå!

Kanske redan då,

Vi ligga om kinden helt kalla och blå.

Älskelige bröder, skola vi nu sluta? Nej platt icke! Hvad? Skola vi afbryta vår sång, för det att höstvindens tenorstämman vill sjunga solo i den murknade koncertsalen naturen, der alla ljuskronor äro utblåsta, och regnet basar in genom tak och väggar? Skola vi hålla våra hjernors ångskepp, tankarne, hemma för att vänta bättre väder? Nej, må vi låta punschens ångor drifva maskineriet, och friskt skall det bära af i den gränslösa rymden, medan sucken stelnar i gapet på Norrström, vofflorna frysa fast i månglerskornas korgar, böckerna klappa tändren i herr magister Wiborgs boklåda vid Storkyrko-brinken, och Valerii fluga domnar. *Pharaonerna må under*

tiden drifva sitt spel, bäst de gitta, och glädja sig åt sina egyptiska trollkarlar. När det är mörkt i förstockade hjertan, lyser poesiens sol klar öfver de rena själar, som öppnat sig för något högre, än det timmeliga, och fröjda sig med de glada, och hafva en tår för de sorgbundna, som andas i en friare luft, och ej bäfva, när mordengeln utsträckt sin lia, för att afmäja de torra qvistarna och det föraktliga ogräset på jorden. Hvad tyckes, käre vänner! Författaren har in petto ett dylikt verk som detta, men mycket värre!

Ras, ras, ras!

Bara jag kommer på min rätta bas!

Kratsch!

Der ha vi åskan burdus!

Behöfs mer, behöfs mer

Af båd dunder och ljus,

Kan det fås, som man ser?

Se blott molnet med brakande knot,

Hur det stöter emot

Både skogar och fjäll,

Med en skakande skräll;

Det ljungar,

Det haglar,

Det öppnar de blixtrande ögon. — Kratsch!

*Der en blixtrande pil
Kommer, sänd uppå stormarnas il,
Och vågen skakar sin mahn,
Och bergen skälfva som på en tråd;
Kratsch!*

*Der störta ramlande torn och hållar i sjön;
Hvilket brak, hvilket dån!
Tyst, tyst; nu det tystnar. — — Jo pytt.
Det skall börja på nytt,
Jag skall säga det till,
Ifall bröderna blott och publiken det vill.*

Nu några ord, mine älskelige! *Icke af Stockholms-Posten, som sjelf är ett naturens misstag; men af förnuftigt folk har auctor förnummit, att ett och annat stycke i den första delen bort utdömmas; detta skall i den nästa år utkommande andra upplagan rättas. Härmed är ej sagdt, att man tänker glädja den svenska publiken med hopp om någon afbön för "litterära pojkestreck."* Den nesan skall aldrig auctor ha på sin graf, att hafva ingått något jemkningssystem. Nej tvärtom!

*Det smattrar,
Det knattrar,
Det piper, det squalar, det gråter ur skyn;*

Och solen,
 Vid polen,
 I dimmorna svedes och bleknar om hyn.
 Hvad är att göra?
 Sig låta insnöra
 I varg och i björn,
 Och sen i ett hörn
 Quintilera,
 Och dinera,
 Och supera:
 Nej san sad' jag:
 Hellre i dag,
 Stora och små,
 Ut att se på
 Vattnet, som skenar
 Utför ränstenar,
 Uppå Norrmalm,
 Än under skullar,
 Än genom tullar,
 Med sig det rullar
 Stickor och halm.
 Molnens gråa segel stormen vrider.
 Strax hörs det rinna
 På man och kvinna,
 På tobak och lider,

På excellenser,

Notariers expenser,

Och mycket mera,

Som jag icke här hinner specificera. —

Hu, hvad det gloppar

Vått ifrån himlen på land och på sjö!

Hu, hvad det stoppar

Näsan och öronen fulla med snö!

October du rasar,

Plask! Der föll en käring omkull,

Just vid Norr-tull.

Uff, skall man hänga då läppen så der,

Gråta och lipa vid minsta besvär;

Stig upp, ma chère!

Kratsch! Nu slog åskan sin yttersta knall:

Så är denna visan all.

Mina vänner, en sådan buse är hösten. För utrymmets skull gjorde jag sången så kort som möjligt; men jag försäkrar er, att jag hvad stund som helst kunde fortsätta den. Jag erbjöd också derföre mer af båd' *dunder och ljus* på något ställe i skaldestycket; men så vida ingen behagade taga för sig, lät jag det bero dervid. Säkert är äfven, att, om jag velat ge mig i någon ord-

vexling med den beskänkta vinden, hade den ej varit så fåordig som den var; ty den tycktes ha fullt allvar att tala denna gång, och att tala med eftertryck. Än regnskuren då, som föll på *tobak och lider, på excellenser, notariers expenser* etc.? När i evighet hade jag hunnit räkna opp allt, hvad den föll på, alldenstund den visserligen sträckte sig öfver Stockholm, och i min makt stått, att låta den *basa* öfver hela Sverige? Att icke tala om *trollet*, som ej sade på eget tungomål mer, än några *rascher, schaer* och det väljudande *pollola*. Min sångmö har gifvit mig ordböcker i fickformat, beqväma att bära på sig, öfver en hop naturspråk, såsom troll-språk, vatten-språk, fogel-språk, däggande-djurs-språk, m. fl. som icke talas af mennisko-tunga; jag blygs att icke kunna nämna fiskspråk med ibland de andra, men det är visst, att jag ingen ordbok i nämnda språk fått, oaktadt hennes förnyade löften, — min sångmö, säger jag, har gifvit mig allt detta; hade det då varit svårt att ge trollet en större copia verborum? Jag försäkrar, att det enda lexikon öfver trollspråket är ordrikare än alla lefvande och döda menniskospråk tillsamman-tagna; och änskönt jag ej förstår det väl ännu,

kan jag dock läsa det innantill perfekt, såvida det begagnar det allmänna engelska alfabetet. Men, mitt herrskap, förlåt mig denna digression. Ni har nu sett så väl våren som hösten och kan välja. Hvad som är klart i frågan, är, att om man vill älska höstetiden, måste man ha tak öfver hufvudet. Jag läser i edra anleten utslaget: våren! Ack, den gudomliga våren, denna naturens kyska rosenfest, med sina vestanvindar, sin oskuld, sina kupidoner och sin lifvande sol! Basta! En sak faller mig in. Rummet, rummet, der handlingen skall för sig gå, hvar få vi det? Pönera, mina damer, edert förra logis? Nej, det behagar icke. Nå, varom obekymrade. Herrarna kunna vika in på ett värdshus så länge, damerna göra en tur i det gröna, och farbror Mårten sätter sig ned på en gästgifvaregård nära staden. För det öfriga vill jag sörja.

Farbror Mårten.

Jag vill äga stället, eljest ber jag att bli entledigad.

Herrarna.

Varor skall auctor bestå oss, emedan han uppehåller oss på värdshuset, ty vi akta icke att sitta der med torra munnar.

Damerna.

Vi vilja försöka bli herdinnor, att fördrifva tiden; auctor måste skaffa oss får. — —

Läsaren hör, hvilka pretentioner de göra, och kan deraf dömma, huru godt det är att i dessa tider vara auctor. Man säger, att geniet åtföljes af fattigdomen; men är det att undra på, då man vet att författaren ofta får lof att kläda rocken af sig, för att gifva den åt en person i sin skrift? Eller finns det i allmänhet någon, som med färre tillgångar har flere att underhålla än en författare? Dock för att icke bedraga din väntan, upplyste gynnare, vill jag gripa mig an, och bestå efter råd och lägenhet; att jag en gång måtte få börja romanen. Den skall heta:

Sex resande herrars bedröfliga öde, hvilka för en olycklig och hopplös kärlek hängde sig samfält med samma rep och på samma krok.

Det var ett gladt lif på värdshuset, *Gyllene Kannan*. Majqvällens vänliga sol blickade som en rodnande nymf in genom de öppnade fenstren, och den rödbrusige kyparen och bufetten med alla dess konfektburkar och likörflaskor, kantiner och chinesiska bålar summo i ett haf af guld. Ur ett sidorum hördes i ljuf vexling hymnerna:

Gutår! och Kör!, och emellan tärningarnas skrammel och glasens klang förnam man, då och då, från en aflägsen gränd, några domnande flöjt-toner af *Broder-liderlig*. Vid ett af de många med vaxduk beklädda borden i buffetsalen suto sex herrar, på tallrikarne framför dem lågo några knäckta ägg, en fluga surrade i halsen på den tömda porterbuteljen, tre eller fyra dylika hade samlat sig kring ett medelhaf af fluidum på duken, hvori man såg en omstjelpt strösked. En af sällskapet var värd för minuten. Han hade fyllt de öfrigas glas och slog som bäst på botten af den omvända flaskan tre starka slag, för att skaka i sitt eget den sista droppen af Gula Lacket.

Hvad heta de? Hvilka äro de? De sex herrarna, säg? Hvad landsmän, säg? Min Gud! Tålmod, käre läsare! När jag fått veta det sjelf, skall jag visst meddela det; nu är jag likaså okunnig derom som någonsin du. Har du läst Euclides? Se, huru lätt han har att veta namn! Visa mig en punkt, som han ej benämner. En heter A, en annan B, o. s. v., ja, det argaste af allt är, att mathematici ropa på radikalt okände passage-rare och kalla dem X. Vågar jag, som redan i 1833 års Freja införde två trianglar A, B, C, och

D, E, F, ännu komma fram med dylikt, och det, innan jag hört alla mina recensenters utslag? Dock, jag vågar det. Min läsare, jag får den äran presentera för dig, i herrarna vid bordet, polygonen A, B, C, D, E, F, och hoppas du snart skall få göra sagde polygons närmare bekantskap.

"Det är dock skönt," ropade A, och förde handen till det blinkande glaset, "det är dock skönt, bröder, när Majs och livets solar i förening stråla på vårt hjerta, när bloden strömmar som en vårflod genom de varma ådrorna, och känslorna som fjärilar svärma omkring bland vestanvindar och blommor. Hurra för ungdomen, hurra för kärleken, hurra för våren! Dricken bröder! Tömmen edra glas och hören se'n till ett blänkande förslag. Gode herrar, se så, till sista droppen! Mine bröder, tron I, att jag någonsin tänkt på att gifta mig? Jo, vid himmelen har jag icke det. Men en dåre är den, som rusar åstad blindvis och ensam. Vi äro här sex unga raska män, låtom oss göra ett kontrakt. Vi välja ut sex de rikaste och, om möjligt, vackraste flickor, enkor eller käringar i landet. Märken noga: skönheten är det andra, och ingen skönhet får uppskattas högre än till tio tusende i riksgälds. Derpå draga vi lott. Med

lottsedeln öppnad i handen, svär hvar och en sedan en ed, att med all ifver, efter bästa förstånd, söka vinna till brud den, som sedeln utvisar, hon må vara ful eller vacker, femtonårig eller åttioårig, engel eller troll, hedning eller kristen. Misslyckas frieriet för alla, så omkastas lotterna, och nytt försök göres. Lyckas det åter för en eller flere, så delas kapitalerna jemt emellan alla; men bruden blir fästmannens ensak, ehö hon vara må. Hvad synes eder?" — — "Kypare! hit med en butelj champagne," ropade B, full af förtjusning, "förslaget är värdt guld. I afton öfverlagdt, och i morgon sitta vi i schäsarna, bröder." Topp! skreko alla; och kyparen, som med fyra mystiska skakningar i hemlighet gifvit champagnen lif, framkom undan disken med skatten och ställde, med ljuft leende mun, buteljen på bordet. Kratsch! och den fjättrande ståltrådsbojan sprang för ett hugg med bordsknifven; puff! och korken spratt upp mot taket, och föll ned i en ärlig borgares ölglas, som han just förde till munnen, så att krås och kinder öfverstänktes med fradga. Hurra och vivat! Ingen ängslig fanns på värdshuset *Gyllene Kannan*, den gyllene majqvällen, då det gyllene giftermålsförslaget uppgjordes der. —

Solen hade följande dag redan tillryggalagt en tredjedel af sin luftseglarbana, vädret var ljumt och qvalmigt, gatorna hvimlande af gående, stående, pustande, flåsande, åkande, ridande, gapande och begapade, vägarne dammade, skator skrattade, forsar och qvarnar brusade, skogar och lundar susade, och lärkan *tio-tiodrilliliserade* i den blåa skyn. I ett prunkande tåg såg man sex herrar, med gröna kasketter och flor för ögonen, lemna staden, och med svingade piskor jaga framåt landsvägen likaså många utmerglade åkarkampar, som med tillvand andakt och oförändradt lopp gjorde sin tjänst framför de prydligt lackerade ensitsige schäsarne.

Min läsare, jag får väl lof att kila af förut, att se huru det står till på gästgifvaregården? — Farbror Mårten hade frukosterat nyss och satt välbehållen i nattrock och ditto mössa vid det öppna fenstret, kikande utåt landsvägen och öfverskådande åkrar, ängar och gods. Näst podagran besvarade honom en näsvis geting, som farit vilse in i rummet och brummande svärmade kring hans öron, sökande sig väg ut. "Är det icke förbannadt, nu hafva svinen åter brutit sig in i potateslandet och gräfvat upp alla sängarna. Anders! Jaga svinen ur täppan dernere vid ån.

Hur är det med hållpojkarne? Har reserven kommit? Fördömme mej, skymmeln kommer ur stallet i dag; det sätter jag p före. Schas, din sakramenskade gallhals, din hönsförförare! Hvad har du i ärtlandet att göra? Skref den der tjocka herrn i dagboken, Petter? Himmel och h—! Der har Galant slitit sig lös och grasserar midt i fårskocken. Gå och tag fast kanaljen, slå benen af kanaljen, hör du, jag säger dig till, bind honom fast vid kojan, så att halsen går af kanaljen! Hvert sju tusan ha slinkorna sprungit alla; se de inte bättre efter hjorden? Håller jag mig för ro skull sex dylika grytplundrerskor?" — Gubben är knarrig, som läsaren hör, låt oss lemna honom. —

De sex grytplundrerskorna, den tjusande polygonen X, Y, Z, Å, Ä, Ö, som var det oskyldiga föremålet för farbrors sista bittra utfall, satt och band blomsterkransar af häggblommor, sippor och vifvor nära vägen i en park full af somnade vestanvindar och dofter. En källa sorlade vid herdinnornas fötter, en bofink qvittrade sorgligt i toppen af en öfverhängade björk, och flög ibland skrämde och klagande kring grenen, der han gjort sitt bo, långt upp i skogen skrek en hackspik, och i en tall nära källan knackade en

ikorre på en kott. Ej ett löf rördes. Naturen syntes lik ett älskande, brinnande hjerta, som väntar svar på en just nu förklarad kärlek och ej vågar draga ett andedrag. Lunden var ett tempel, dit legioner af englar nedstigit, för att på altaren af blomsterkalkar offra ångande vällukter. Det var så skönt, det var så ljuft, det var så tyst; man hade kunnat höra fjärilns kyssar, man hade kunnat höra ett rördt och andaktsfullt hjertas slag; det var en morgon sådan som Edens första sabbat, full af oskuld, salighet och lugn. — "Tvi! Jag ger tunnor tusan ett sådant här herdinneskap," utropade den sköna X och slängde den halfbundna kransen ifrån sig. Hvad sjutton den och den! Räntar det att sitta här och valla farbror Mårtens får, att dricka vatten och höra fogelpip? Hellre går jag tillbaka till spinnhuset. Alla resande ha dessutom så brottom här, att man ju knappt hinner se skymten af dem." — "Ack! de gyllene qvällarne i staden!" svarade Y. "I staden!" ropade Z. "Ack, i staden, i staden!" ljöd det från hela polygonens läppar.

Burulurum, burulurum! Se, hvilket moln af damm på vägen, hör hvilket bullrande af kärrhjul, hvilket knackande, piskande, snärtande, smällande och hujtande! Hejsan och hoppsan!

Tåget anlände. Ögonblickligt hejdades schäsarne i farten. Himmel! roptes ur den första; hvilka herdinnor! ur den andra; hvilka englar! ur den tredje; bröder! ur den fjärde; vi hoppa ned till dem! ur den sjette; och med ett språng stod hela polygonen A, B, C, D, E, F på marken, kastade tillbaka floren, ordnade kragarna, slog dammet af stöflarna, hviftade bort några näsvisa brömsar och låg för polygonen X, Y, Z, Å, Ä, Ö:s fötter. *Jag*, sade A; *ger*, sade X; *er*, sade A; *f-n*, sade X. "Jag ger er f-n!" ropade med en mun hela polygonen X, Y, Z, Å, Ä, Ö. "Näsvisa bytingar! Är det skick att bära sig så gement åt mot anständiga fruntimmer? Man kan veta litet hut." —

Gudomliga kärlek! Du är icke född för jorden; hvar skola dina himmelska drömmar sannas? Älskande, olyckliga, försmådda, besvikna hjertan? Tagen piskorna i handen och sitten upp igen och åken för den och den; ty i ägen intet hopp mer. —

Solen stod på sin höjd; på gästgifvaregården sträckte sig makligt en hop bonddrängar på en halfgrön gräsplan, i dess brännande strålar; några kycklingar pickade korn vid deras fötter; en skara runda grisar snusade kring deras hufvuden; på kryddgårdsplanket gol tuppen hest: kukeliku! En hållpojke satt insomnad på förstugutrappan, och

vände i höjden en gapande mun, kring hvilken en tallös svärm flugor, myggor och brömsar surrade. Då och då ryste han på sig och skrapade sig dels på läpparna, dels i hufvudet. Galant låg vid hundkojan med rinnande ögon, skakade hufvudet och såg från solen. Vid stalldörren nära intill syntes tre löddriga kampar bundna: de slogo omkring sig med svansarna, fnyste och stampade oupphörligt. På landsvägen i nejden knarrade en grind. Söta herre en slant, en slant, en slant! — Hofvar dånade, kärrhjul skramlade, det resande sällskapet åkte in på gården.

Farbror Mårten syntes på trappan. "Befalla herrarna hästar?" — "Drag för tusan d—r!" — "Är det eljest något, hvarmed jag kan tjena?" — "Skaffa hit ett rep!" — "Anders, skaffa herrarna ett bastant rep, hör du det." — De resande gingo in i gästrummet. Anders hemtade repet och gick. "Bröder," sade A, "här har vi det som skall hjälpa oss från våra qual." —

Ett bord ställdes fram på golfvet, repet fästes vid en krok, ärnad att uppbära bröststänger, snaran gjordes, vidgades och afpassades; polygonen stack in sina hufvuden, bordet sparkades omkull. — Läsare, fly, fly! De hänga der allesamman.

(Medhjelparen uppträder.)

Det nya

GJAFARHORNET.

Tidning för Litteratur och Konst.

N:o 2. 1833.

den 12 Jan.

DEDIKATION.

Om med snart försvunna toner
 Dig min blyga sångmö når,
 Der bland Pindens gyllne throner
 Du vid diktens källa står;
 O, så hör min bön, — förunna
 Mig din lyras skatt en gång!
 Hjelp mig du, att jag må kuuna
 Sjunga dig en värdig sång!

Kunde jag uti mitt qväde
 Foga allt, som du det fogar:
*Bord och bräde, säng och släde,
 Kor och katter, stop och plogar,
 Grytor, mattor, stall och logar,
 Skåp som smäller, gris som gnäller,
 Måndag, tisdag, onsdag, torsdag,
 Fredag, lördag; hej, om söndag. — — —*

Chorus.

Men hvem liknar dig i sprången,
 I din lyras djerfva ton?
 Hvem är fri, som du, i sången,
 Så från rim som från reson?

Kunde jag din bölja vara,
 Hvilken ljuder: *tralala!*
 Vore jag ditt eko bara,
 Hvilket svarar: *tralala!*
 Sjöng jag som din vind i viken:
Tripp-tripp-tripp och vyss-vyss-vyss!
 Jag försmådde kungariken,
 Konung, vid din sångmörs kyss.
 Målar du borgmästarns näsa,
 Tycks man stångas af hans horn;
 Följs du på din finska resa,
 Svär man i sitt väderkorn;
 När du regnar, när du platschar,
 Drar man gerna kapprock på;
 Men när åskande du kratschar,
 Signar man och räds ändå.

Chorus.

Men hvem liknar &c.

Filolog, när stormen susar,
 Tolkar du hans språk med: *kras!*
 Siare, när Jofur snusar,
 Vet du, att han nyser: *tjas!*

Hvarje årstids skick, naturskald,
 I din sång man hör och ser;
 Alla väsens läten, djurskald,
 Känner du och återger.

Luftbalongisk, kan du unna
 Schellings tropp i skyn ett mål;
 Lurendrejisk, i en tunna
 För du in, bland korf, Jean Paul;
 Pastoralisk, strör du skinkor
 Öfver hela Småland ut,
 Och trollstafvisk, gamla slinkor
 För till Paphos' ö till slut.

Chorus.

Men hvem liknar &c.

Hel dig skald! Besjung naturen
 Med det tungomål hon fått,
 Qvittra med en sparv i buren,
 Och med grisen grymta blott!
 Surra med ett mjöd, som gäser,
 Hvina med en storm i ras,
 Och med åskans vigg, som fräser,
 Kratscha alla öron kras!

Chorus.

Ty hvem liknar dig i sprången,
 I din lyras djerfva ton?
 Hvem är fri, som du, i sången,
 Så från rim som från reson?

Freja, poetisk kalender för 1834.*

Svenska litteraturen har åter fått glädja sig af ett nytt häfte af denna intressanta kalender. Skalden synes här, ännu rikare än vanligt, hafva gifvit sitt goda lynne luft, och stycket andas allt igenom den glädtigaste humor. Läsaren kunde hafva väntat att här återträffa personer från de första delarna af romanen och se deras öden utveckla sig; men med en lekande qvickhet har författaren äfven nu vetat att eludera denna väntan och spänna nyfikenheten. På ett sinnrikt sätt aflägsnar han möjligheten för den förut bekanta personalen att här uppträda, och begagnar en tjensteande, krukhoppan, att skaffa sig ny uppsättning af folk. Likaså sinnrikt inflätar han i den prosaiska berättelsen några poetiska stycken, en uppfinning, som vi ej varseblifvit i de förra häftena. Hvad dessa sånger beträffar, kunna vi ej annat än anse skalden i dem hafva öfverträffat sig sjelf såsom naivt naturmålade. Den imitativa harmonien i dem är förvånande. Allt andas, lefver, talar, allt är mångfald, variation, med ett ord, sann poesi. Ett enda fel kunde man kan-

* Läsaren torde benäget ursäktas att vid nedanstående artikel en annan större stilsort, än Gjallarhornets vanliga, genom ett misstag blifvit använd. Red. af Gjallarhornet.

ske förebrå den eljest förtjusande vårsången, att nemligen de två sista verserna äro nästan för mycket öfverlastade med obestämda ljud. Höstsången, med omvexlande vers och prosa, ett författaren eget manér, är full af glada, frappanta vändningar och glänsande allegorier och utmärker sig i öfrigt genom ledighet, rörlighet och objektiv sanning. Man kan anmärka, att dessa båda stycken i allmänhet äga en högre friskhet och färg än de uti 1833 års Freja införda och mera närma sig skaldens vanliga tonart. Den egentliga romanen i detta häfte med rubriken: *Sex resande herrars bedröfliga öde, hvilka för en obesvarad och hopplös kärlek, hängde sig samfält med samma rep och på samma krok*, ger redan genom sin titel tillkänna sin humoristiska anda. I lätta, luftiga drag och med mycken värma och hastighet för författaren den ganska enkla intrigen till sin upplösning. Ett muntert sjelfsväld och ett spel med läsarens möjliga beräkningar röjdes uti det hela såväl som i detaljerna. Man hade föreställt sig, att den qvinliga personalen, utgjord af sex flickor från ett mera tvetydigt ställe i staden, skulle varit ingenting mer än böjd att besvara älskarens hastiga och ögonblickliga kärleksförkla-

ring. Men hvad händer? Med mycken resignation förkasta de bestämdt anbuden; och de förskjutne göra genom döden slut på sina qval. En bland författarens eminentaste sidor är utan tvifvel hans stora sjelfbeherrskning vid sublimare målningar. Han vet att med fantasiens hela trollkonst lyfta sig och läsaren till en stämning, då man likasom öfverströmmas af naturens och skönhetens idealer, och se'n ögonblickligt rycka fram med hvardagslifvets mest kontrasterande bilder. Flere dylika vändningar karakterisera äfven denna roman, och ge föredraget en sann humor. — Såsom en negativ förtjenst hos detta häfte ville vi anmärka, att det är mera än dess äldre syskon renadt från de i sjelfva verket oqvicka qvickheter, hvilkas uddar bildas af det plumpa, stötande och ibland verkligt smutsiga. Må detta icke anses såsom någon förebråelse; ingen senterar djupare än vi den lekande talangen hos författaren, liksom ingen är mera färdig att hålla honom räkning derföre. Man kan hjerteligen roa sig åt den gamla Stockholms-Postens utfall mot detta häfte. Gubben tycks just gripit sig an igen att recensera och fördömma, hvilket som vanligt haft den påföljd, att boken blott desto begärligare köpes.

2. Snapphanarne, gammalt nytt om Skåne,
från sjuttonde seklet, af O. K. Svenskt
original i trenne delar.

(1832).

En svensk original-roman af det omfång, som den ofvan anmälda, måste påkalla uppmärksamhet, också om den ej kan tillfredsställa en högre fordran af konst, och i många afseenden lemnar mycket öfrigt att önska. Föga lärer något civiliseradt land varit eller vara så ofruktbart på romaner som Sverige; och svenska litteraturen kan dock med fog berömma sig af en odling åt de flesta öfriga håll, som täflar med de mest upplysta och bildade nationers.

Det arbete, hvarom här är fråga, följer den riktning Walter Scott gifvit romanen, och är, såsom alla de tallösa efterbildningarna af hans odödliga mästerstycken, half historiskt. Tillståndet i Skåne vid Carl den 11:tes tid och under de krig, denne konung förde med Danmark, är ämnet för den historiska bearbetningen, en högre svensk-dansk familjs öden för de romantiska skildringarne i denna roman. Det viktigaste af det historiska elementet koncentrerar sig kring Snapphanarne, en mot Sveriges intressen beväpnad hop

af Skånes allmoge, hvars företag åter blifvit väckta och understöddas af den nyssnämnda familjens hufvud, generalen Liljenroos, som, ehuru bosatt i Sverige, är det danska partiet af själ och hjerta tillgifven. Med första delen upphöra Snapphanarnes ströfverier att ega betydighet, och de bortskymmas under fortgången af den andra, och framgent, genom det kring generalen och hans närmaste omgifning sig samlande intresset. De olyckliga följderna af dennes nit för Danmark och svenska vapnens öfvervigt begagnas till en del såsom grundval för byggnaden af intrigen, och fortgången af en kärlekshandel mellan generalens dotter och en ung svensk officerare, på hvars idealiserande författaren synes hafva nedlagt sin yttersta ansträngning. — — — —

Ett hufvudsakligt fel, hvaraf detta arbete, ej mindre än vida största delen af våra historiska romaner, besväras, är, att det historiska i densamma handteras blott i massor, så att händelsernas lif, nödvändighet och sanning lemnas helt och hållet oförklarade och åsidosatta. Härigenom kommer all vigt att ligga på *händelsen* allena; och händelsen är dock intet annat än en förkroppsligad oändlighet af motiver, och följaktligen,

likasom en själlös kropp, utan betydelse och lif, om den ej af sina motiver genomströmmas och förklaras. Sättas nu, såsom fallet alltid är, enskilda intressen i konflikt med, om man så vill uttrycka sig, liflösa tilldragelser, så kommer det högre att subordinera under det lägre, under ett intet, och resultaterna blifva tröstlösa, då det likvisst är afgjort, att i naturen ingenting sker, som ej i kollektionen af motiver och följder har sin fullkomliga försoning. Det ligger således i djupet af en dylik framställning en sanningslöshet, som är otillfredsställande, då den skapar en skenbar lycka, sårande, då den vållar en, ehuru lika skenbar, olycka.

Exempelvis må här anmärkas den i första delen förekommande obehagligt vilda scen, der de af ett parti Snapphanar fångne svenske officerarne förgöras, utan att i motiverna till händelsen något betydelsefullt förut releverats, som segrande blefve kvar efter offrens sinliga förstöring. Det är lätt att inse hvad som bestämt författaren till att anbringa denna målning, den omständighet nemligen, att historien och erfarenheten bevittnar en detta och hvarje dylikt ströfparti egen grymhet, som borde åskådliggöras; men likaså lätt

skall hvar och en finna, huru falsk en sådan tafla är, och huru litet verkligheten med sin förödelse och sin seger, sin ryslighet och sin inneboende tröst genom densamma är träffad. Öfverallt i arbetet röjer sig ett godtycke, som från sin af några historiska data bevakade skuggthron, likt ett blindt öde, beherrsakar fenomenerna; och ingenstädes ser man en ur de verkande krafternas natur framsprungnen nödvändighet. Kevenbergs grymt misshandlade karakter är härpå ett ovedersägligt bevis. Vi träffa honom först såsom förlofvad med hjeltinnan i romanen, och se i honom en man, som, utan såväl egentlig förtjenst som verklig last, likväl icke i något fall gör det förtroende, hvarmed han af sin fästmörs föräldrar omfattas, otänkbart. I fortgången af berättelsen utvecklar sig hans karakter i sanning till hans förmon, han blir bestämd, tilltagsen och nästan ridderlig; tills man med förvåning, efter det han en längre tid varit undanskymd, råkar honom såsom en så fulländad niding, att endast inbillningen, aldrig verkligheten, skapar en dylik. Den enda nödvändighet, som verkar hos honom denna förändring, är författarens vilja att för en mera gynnad älskare förbereda möjligheten af framgång, och författa-

rens uraktlåtenhet att i detta afseende upptänka ett mindre stötande motiv. — Generalens karakter är, ehuru i allmänhet mindre misshandlad, dock på långt när icke så hållen, att man af densamma kunde få en bestämd bild. Till att bestyrka detta, må hans förhållande vid det brydsamma besöket af de svenska krigarne, anföras. Det ålades honom, att, vid äfventyr att se sin egendom brännas, i tid yppa, om några vapen funnos i hans hus. I förlitande på ett lönnhvalf, der sådana förvarades, nekar han sig äga några, och står, som en misstänkt syndare, med osanningen på tungan inför en ung ryttmästare, hvilken han som gubbe och krigare öfversåg och som fiende hatade. Huru litet öfverensstämmer ej hans uppförande här med det lynne, förf. sökt skildra hos honom. Det hade dock varit lätt att inleda samma verkan af hans förfarande, om man än gifvit detsamma en förmonligare ändring. Hvem tvang generalen att tala osannt, ja, att ens visa sig och stå till rätta för sin fiende, då han ingenting mera äfventyrat, om han låtit tillsända ryttmästaren rummens nycklar med den enkla helsningen: "sök, och om ni finner vapen, så bränn upp min gård!" Han hade till och med

kunnat vidfoga sitt karakteristiska: "D—n i min talg," utan att derigenom förlora i intresse och natur, vid ett sådant handlingssätt. Älskarinnan i romanen är med icke större säkerhet tecknad. Sällan träffar man hos henne ett drag af ren naivetet, hvilken hon dock skall söka härma, och ibland sänkes äfven hon otroligt från den värdighet, till hvilken man ser, att förf. velat lyfta henne. Hennes utfall mot Stålbrand i 2:dra delen är så litet öfverensstämmande, också med en vanlig qvinlig delikatess, att den fläck, hon derigenom ådrager sig, genom hela fortgången af berättelsen sedan förföljer läsaren med obehag. — Stålbrand och snapphanarnas anförare, Olle Ericsson, äro kanske bäst gifna, ehuru båda äro blott tänkta, icke åskådade figurer, och den senare, i mon af det intresse, som kunde fästas vid hans person, allt för litet uppträder och handlar.

Då man i skildringen af Stålbrands karakter igenkänner ett romanförfattare äfven af rang eget manér, att uppsöka och slösa fullkomligheter på någon person i deras arbeten, så har jag tyckt mig böra begagna detta rum för att yttra några tankar om det äkta och oäkta i ett dylikt idealiserande och om svårigheten att af alla dessa full-

komligheter, huru många och verkliga man än må sammanställa, bilda en person af sann skönhet, adel och intresse. Må man tänka sig vilkoren för ett skönt anlete, och uppdraga dem i sin föreställning så rikt och så skarpt som möjligt. Man tar noggrant ut dimensioner, färg o. s. v. på de skilda partierna och förföljer dem så långt, tanken i deras delar kan se någon betydelse. De sammansättas, och man borde få lif och skönhet i det helas uttryck, men ser endast stelhet, betydelselöshet och död. Den äkta målaren framkastar en bild. Vi se att denna panna är regellös som enskildhet och emot proportionslagarna för skönheten såsom del; ögat har ingenting utmärkt, hvad konstlag vidkommer; i det ena partiet efter det andra hittas en bristfällighet, någonting, som man tycker kunde vara vackrare, mera intagande, annorlunda. Men bilden i sin helhet, med allt detta oregelbundna, lefver, andas, talar, ja, förtjuser genom ett himmelskt uttryck af adelhet och skönhet. — Konstnärn ensam, i sin högsta mening, kan, att likna smått med det stora, som den Högste Mästaren skapa skönhet i dess sanna uppenbarelse; och han skapar den ur idel motsatser, efter begreppets uppfattning, och hans ska-

pelser äro, som naturens, lefvande uttryck af styrka och svaghet, af ondt och godt. Deras synliga skönhet är en följd deraf, att han från inspirationens höjd sett blott motsatsernas försoning, förmälning, och kastat sitt ljus öfver dem, så att de för andra visa sig likasom för honom, ej såsom söndrade och afskiljeliga, utan förenade och nödvändiga elementer. Kärleken visar oss en skön typ af konstnärns uppfattning af sin skapelse. Skulle kärleken ej med inspirationens, utan med reflexionens öga betrakta sitt föremål, så kunde ingenting annat än det allmänt mätbara sköna och goda älskas. Men den ser objektet från en högre ståndpunkt, och väsendets harmoni är för densamma uppenbarad, och i och med detsamma hvarje äfven dess minsta, i andras ögon mest misslyckade del, betydelsefull och oföränderlig till något bättre. Hvilken älskande skulle väl vilja se det minsta drag i ett tillbedt föremål förändradt, äfven om han med öfvertygelse visste, att det för hvarje annan förefölle fult? Och skulle han, som konstnärn, kunna i en tafla uppenbara den idé, som hos honom gör detta fula till skönt, med ett ord framställa hela sin inre uppfattning af väsendet, så skulle det fula försvinna ur hvarje

annans föreställning och för alla visa sig försmultet i en högre skönhet, såsom ett dess nödvändiga beting. Kunde man afsöndra alla de partiklar, som ingå t. ex. i ett äpple, så skulle man få några söta, några bittra; och hade man då ej känt den smak, de i sin förening frambringa, och det blefve fråga om att sammansätta något för smaken ljuft, hvem skulle ej tycka att det bittra borde förkastas, och likväl se vi, huru förenliga de båda synbara stridigheterna äro, och hvilken fulländning de, försmultna med hvarandra i äpplets natur, äga och uppenbara. Denna lag genomgår naturen och försonar vår känsla med tanken, att det finnes en motsats till det, som är godt. —

Det ges hos hvar och en någonting, som, tänkt afskiljdt och i och för sig sjelft, vore ondt; men som i sin förening med något annat, med något i sig sjelft tänkt godt, upphör att vara ondt och är snarare det verkliga godas vilkor, och derföre så nödvändigt, att det ej kan bortönskas. Så finnes också i naturen intet absolut ondt, utan tanken blott skiljer det onda och det goda, likasom i naturen ingen absolut kropp eller död, utan själ och lif finnes, ehuru tanken skiljer det förenade i dess begge motsatser; om någon der-

före sammansatt en person af blott tänkt ondt, eller tänkt godt, så har han producerat en osanning, ett varande, som icke är, och i naturen ej, utan endast i tanken har sin motsvarighet. Till brister af detta slag gör sig största delen af romanförfattare saker, ehuru i mer och mindre mon. Det är väl sannt, att ingen roman visar oss det absolut goda personifieradt i hvar och en af sina särskilda personer, ty man har lätt funnit, att af idel ljus ingen effekt kunnat tillvägabringas, emedan i detsamma icke existerat en skenbar strid; men de fleste författare hafva deri irrat, att de på ett predestinerande sätt hopat allt det goda på en, allt det onda på en annan, då det likvisst är med enskildheter samma förhållande som med totalitet, såvida äfven det minsta är i oändlighet det störstas typ. — Vi se här tydligen, hvaraf det kommer, att blotta förståndet ej mäktar dana konstverk; det ser nemligen blott stridigheter, och tänker, men ser ej deras inre förlikning, hvaraf följden är, att det blott kan visa dem sammanställda, icke förenade. Det synes häraf också, att min mening ingalunda är, att man skulle danat en sann person derigenom, att man i den sammanställt tänkta motsatser; tvärtom är

det just en sådan sammanställning, som gör, att, som man säger, en karakter ej är hållen. Endast i förenade motsatser ligger det goda, det sköna, och röjer sig desto sublimare och mera glänsande, ju större intensitet man i de förenade motsatserna anar, likasom den elektriska gnistan exploderar dess skönare, ju högre polerna stegrats. En moralisk karakter är därför en uttryckt försoning mellan stridigheter, som kunna anas, och den är mer och mer skön, ju mer allmän den uttalar den idé, i hvilken stridigheterna finna sin försoning. Ännu en gång, man bildar således genom att sammanställa blott tänkta fullkomligheter ingen verklig skönhet, likaså litet som lag, ehuru den är den högsta tänkbara moraliska pol, äger någon betydelse, om icke en med den för- enlig motpol är märkbar; då å andra sidan i lag- och öfverträdelse-elementets synliga förmälning allt ädelt, godt och skönt ligger uppenbaradt. Och nu stöter man på det om Stålbrands karakter förut yttrade, att den är tänkt och icke åskådad, och att den med alla sina goda sidor der- före synes färglös och icke lefvande.

Då hvart och ett arbete i skön konst måste vara ettdera af de begge, antingen ett sannt konststycke eller en efemer produkt af en diletterande förmåga, så är det nödvändigt, att kritiken mäter detsamma med den dubbla måttstock, som passar för hvardera af dessa båda slag. Lägges nu en högre konstfordran till grund för omdömet, måste recensionen alltid bli ofördelaktig, om arbetet ej äger den fulländning och höga betydelse, som är ett annat konststycke egen; men man gör orätt, om man deraf sluter, att arbetet ej äger något värde. Den andra måttstocken, som ej utan obillighet får lemnas oanlagd, kan ge helt andra resultater och visa ett öfverskott af förtjenster, som berättiga arbetet alltid till uppmärksamhet, och i flere afseenden till bifall. Oaktadt alla bristfälligheter, har äfven denna roman många sidor af intresse, och jag ville mer än ogerna hafva så misslyckadt uttryckt mina omdömen öfver dess fel, att de icke lätt skulle kunna fattas såsom förenliga med de loford, dem jag anser romanen förtjena och räknar för en tillfredsställelse att kunna uttala. — — — — —

3. Främlingen från Norden. Berättelse af R—a.

(1832)

Signaturen R—a* är troligen för större delen af detta blads läsare icke obekant. Oberäknadt ett stort antal mindre, poetiska stycken, alla af en sällsynt teknisk fulländning, dem man finner införda i de under senare åren utkomna litterära kalendrarne, hafve vi af denne unge författare tvenne dramatiska kompositioner, nemligen Vildsvinsjagten och Hagbart och Signe, af hvilka den senare i synnerhet är af stort omfång. I Främlingen från Norden har hr R—a försökt röra sig inom ett slags novell- eller romanform. Den enkla och intriglösa anläggningen i detta arbete är i korthet följande: yngre sonen till en förmögen egendoms-herre i England har nyss begrafvit sin far och sett stamgodset öfverflyttas i sin äldre broders händer. Missämja uppkommer snart, genom olikhet i lynnen, mellan bröderna, af hvilka den äldre är lefnadsfrisk, glad och utsväfvande, den yngre dyster, känslig och regelbunden. Berättelsens hjelte beger sig derföre till London, i afsigt att ingå i statens tjenst. I huf-

* E. W. Ruda.

vudstaden träffar han en akademi-kamrat, en ung målare, som föreslår en resa till Italien, hvilken han efter ett kort betänkande förklarar sig villig att företaga. I Rom träffar han på ett värdshus en sin faders gamle vän, en engelsk amiral, som var gift med en italienska och bofast i nejden af Manfredonia, vid Adriatiska hafvet. På dennes inbjudning beger han sig i sällskap med amiralen till hans gods, gör bekantskap med hans familj, och råkar snart i en kärlekshandel med sin värds yngsta dotter. Tilldragelser, som hvälfva sig kring denna kärlek, upptaga största delen af boken. Emellertid yppar det sig, att hon är katolik, och att hennes ägande vore fästadt vid nödvändigheten för honom att öfvergå till samma lära. Då han ej kan ingå på detta vilkor, besluter han att ej genom fortsatta bevis af tillgifvenhet ytterligare hålla den unga flickans hjerta fängsladt, och reser med försakad lycka hem, dit han nyss förut blifvit genom bref kallad af sin sjuke och aftynande broder. Hemkommen träffar han sin bror i dödens armar, och hinner ej mer än bevisa honom en kort gärd af vård och ömhet, och se honom dö. Bland bipersoner i berättelsen finnes en ung grefve, som på sätt

och vis spelar rolen af en rival, och har en duell med vår riddare, hvilken dock ej blir så blodig, som en annan hans tillställning, ehuru äfven den får mindre svåra följder genom den förutnämnde unge målarens mellankomst. Denna korta exposition af gången i arbetet visar redan tydligt, huru litet det i sin hela uppfattning är beräknadt på det slags effekt, som åstadkommes genom sammantrasslade skickelser och belägenheter med deras slutliga förklaring och upplösning. Det hade också varit väl, om författaren lyckats att genom talangens utvägar göra sin bok underhållande, utan att tillgripa ett i alla fall till sitt konstvärde underordnad medel. Men det icke snillrikt förbyggda fall inträffar här, att skildringen, som till sin tendens är fri från intrig, icke är det fullt i detaljer, utan tvärtom har partier, som närma sig nog mycket de vanliga roman-ingredienserna. Härigenom har en disharmoni uppkommit emellan det hela och dess delar, och taflan, som eljest vore enkel och okonstlad, brister i perspektiv och enhet. En ibland de viktigaste regler, dem en författare har att iakttaga, är att icke ge en underordnad del ett gran mer af intensitet, än den jemnt behöfver för att organiskt ingrediera och

fylla sin plats i det hela. Öfverträdes denna regel, så är endera oundviklig af dessa båda möjliga följder: antingen att öfverskottet af delens intensiva karakter uppfattas såsom en sjelfständig grund för en egen rad af verkningar, och då dessa uteblifva, står öfverflödig och betydelselös kvar, eller också att detta öfverskott till den grad ändrar och borttrasslar detaljens natur, att den upphör att synas underordnad och gör i sin helhet detsamma gällande om sig, som nyss sades angående öfverskottet.

Man hör ofta i recensioner af i synnerhet romaner, noveller och dylikt sägas, att den eller den personen uppträder onödigtvis, att den eller den tilldragelsen är öfverflödig och utan samband med det hela; alla dessa fel låta ytterst förklara sig ur den synpunkt, vi här förut sökt antyda. De grunda sig alla på en disproportionell uppfattning af delarna och det hela. Den onödiga personen hade såsom blott lätt tillskuggad och undanskjuten i fonden varit kanske behöflig och på sin plats; framdragen i en ljusare dager och bestämdare tecknad, öfverskjuter den sin idé och är förlorad för sig sjelf och förstörande för det hela. Alldeles på samma sätt förhåller det sig

med händelser, som skola förklara eller förbereda andra. I det arbete hr R—a nu gifvit, träffas icke sällan fel af denna beskaffenhet, ehuru minsta delen äro af särdeles störande inflytelse. Exempelvis må antydast, så obetydligt det än kan förefalla, att vid berättelsen om sällskapet resa från Rom till amiralens egendom, för stor dager är lagd på de försigtighetsmått, man vidtagit mot rövares möjliga angrepp. Föga torde många läsa de få rader, som innehålla skildringen af resan öfver Apenninerna, utan att någon af dem väntar med visshet att få se bland de dystra bergen ett uppträde med någon rövare-hord. Och denna skildring är likväl så kort, och i det hela taget så litet markerad; men orsaken till dess betydelsehet på sitt ställe är, att den icke till hela sitt omfång är underordnad, utan innefattar i sig ett visst något, som är mer, än hvad som för dess ändamål behöfdes, och som man icke kan supponera stå der onödigtvis. Det är detta något, detta öfverskott, som likt en imaginär medelpunkt antyder en blifvande cykel af händelser, hvarigenom den väntar sin bestämning och väsendtlighet, ehuru det stannar vid en blott antydning. Rec. har uppehållit sig vid denna anmärkning

icke så mycket för exemplets vikt, som för vigten af dess tillämpning. Han förutser också, att mången skall finna hans åsigt af det valda momentet för mycket skrupulös och kanske ensidig; vore den i sjelfva verket sådan, så vill han hafva hänvisat till ett annat mera ögonskenligt fall, som icke kan fela att göra hans påstående i allmänhet tydligt, den omtalte grefvens förfarande nemligen, då han med all ceremoni lejer en bandit, för att mörda sin rival. Skulle en italienares hämndlynne skildras, så hade skildringen bort modereras så, att den kunnat ingå som en integrerande del i berättelsens helhet; men hvartill detta skarpt tecknade nidingisdåd, som ej verkar andra följder än den, att rivalen får sig en skråma? I framställningen hotar dock detta företag att bli en källa till de rikaste och mest utgrenade förhållanden mellan berättelsens personal. — — —

Hvar och en har erfarit och vet, huru olika man uppfattar förhållanden, som man genomlevvat, och förhållanden, i hvilka man lefver. De förre, äfven om de varit mindre intressanta, framstå dock alltid för inbillningen i en egen glans, de senare förefalla alldagliga, om de än vore huru viktiga som helst. Orsaken är, att erinringen bi-

behåller blott ljuspunkterna och låter det matta, släpande och störande bortfalla, då deremot fantasien i det närvarande nödgas genomgå öknar af tomhet och enformighet, i hvarje prick af tiden, för att omsider slappad hinna en ädlare njutning. I de arbeten, stora målare af naturen och lifvet lemnat, föres man med drömmens snabbhet från ljuspunkt till ljuspunkt; den mindre talangen, om den vill teckna troget, slår varsamt alla hvardagstråkets bryggor mellan de glesa partierna af något intresse och låter en, trött och vaken, genomkämpa mödorna af dessa öfvergångar, för att då och då hugnas med någon förströelse och njutning. En stor författares blick i lifvet är såsom minnets, den ser af allt blott det, som tju-ser, och därför återspeglar den icke heller annat. I den berättelse, hvarom här är fråga, förekomma nog ofta sådana öfvergångar, hvilka stå der mindre för sin egen skull, än för att utan halsbrytande språng fortskaffa läsarens inbillning till gladare ställen. Öfverallt, der dialog förekommer, besväras arbetet isynnerhet af dylika brister. Till bokens företräden, som visserligen icke äro få, alldenstund den vid genomläsningen efterlemnar ett angenämt intryck, hör dess rena anda, äfven-

som den oerfarna, barnsligt ädla enfald, som hvil-
lar öfver alla dess taflor. Den enda verkliga be-
kantskap, man i den gör, är väl författarens, men
det händer icke alltid, att sådana bekantskaper
äro tillfredsställande, som denna.

4. Andelunden vid Kassin. Svenskt original af
Fröken R***.
(1832.)

Fröken R*** * har någon gång tillförene sett
anmärkas vid en och annan af de i sanning ovan-
ligt många små romaner, hon utgifvit, att dessa,
oaktadt nutidens förkärlek för och hyllning af en
historisk anstrykning i dylika skrifter, likväl fort-
farande hållit sig vid den sentimentalt pathetiska
gamla romantonen. Det ser nästan ut, som skulle
författarinnan i senare tider i yttre måtto börjat
att temperera sitt manér; och man finner äfven
i ofvannämnda arbete en historisk person såsom
dess hjelte. Erik den fjortondes olycklige son är
hufvudföremålet i berättelsen. Man gör hans be-
kantskap såsom en fruktad ande i en lund vid

* K. K. A. v. Strussenfelt.

Kassin, (deraf styckets benämning) och ser honom äntligen bli en medgörlig och sensibel älskare. Förf., som vid detta förhållande haft ett öppet fält för antiqvariska m. fl. exkursioner i Walter Scotts stil, har dock så litet gifvit rum åt tillfället att modernisera sitt verk, att man vore frestad tro, det hon principmässigt förkastat den rådande opinionen i de flesta af dess fordringar, så framt ej en i hennes författare-förmåga antagen, genom vana eller läsning bestämd åsigt af naturen lättare förklarade hennes arbetens egna gammalmodiga lynne. Att anställa en vägning af det gamlas och nyas förtjenster skulle, om den låge inom recensentens förmåga, leda till en vidlyftighet, som öfverskrede hans syfte med denna uppsats. Det kan vara nog för hans ändamål att säga, det författarinnan i sin dikt-art rör sig med ledighet och skickligt vet begagna dess resurser. Hennes föredrag, hvars förtjenster rec. synnerligast ville erkänna, är klart, rundadt och intalande, hon förstår att till små scener af ett mutande intresse leda de mildt tänkta fantomer, som framställas, hon vårdar, såvidt detta manér tillåter, sannolikheten och sammanknyter med talang detaljerna. Derföre kan man icke

utan en sårande känsla från bländverket af hennes drömbilder kasta en blick mot konstens högre rymd med dess friska natur, dess sanning och verklighet, och man måste dock göra det, för att fylla den tomhet, de lemna i ens sinne, oaktadt deras partiella behag. Den i dagligt tal ofta, ehuru orätt, så kallade poetiska blick i lifvet, som tänker blott dess förhållanden och ser dem icke, tillhör författarinnan. Allt i hennes arbeten är derföre blott imaginärt. Man måste för att följa, för att fatta henne, abstrahera från verkligheten, glömma den sanna skönhet, som af den uttryckes, och svärma i en illa kallad idealisk verld, hvars moln-gestalter väl kunna blända, men aldrig trösta och mätta.

Ville man göra några speciella anmärkningar vid den roman, hvarom här närmast är fråga, så kunde man säga, att effekten af den förmenta andens snara fall till hvardaglighet ej är god; att den vilkorliga frihet, författarinnan i sitt antagna manér njutit, ibland blifvit med för stor enformighet begagnad, såsom t. ex. då den blifvande älskarinnan två särskilda gånger måste falla och svimma, älskaren åter en gång bringas i en lika belägenhet genom striden med en varg, för att

ett möte dem emellan måtte förmedlas, då, om begge befunnit sig helbregda, endera, enligt intrigens lynne, varit nödsakad att springa undan den andra. Det är blott enformigheten i medlen, rec. klandrar härvid, icke att sådana tillfälligheter blifvit tillgripna för ett ändamål; ty i detta afseende lemnar författarinnans manér vidsträckta rättigheter, så skugglikt än allt är, som trälar under yttre tilldragelser. Rec. förbigår vidare anmärkningar, ty de låge dock alla åt samma håll, som redan gjorda. I allmänhet gäller om denna roman, att den eger förtjenster nog, för att vara en underhållande lektyr för den, som utom verkligheten söker sina idealer, åt den deremot, som älskar att se naturen sådan den är, har boken föga något tillfredsställande att bjuda.

5. Samlade dikter af Euphrosyne. Första delen. (1832).

En hastig blick på karakteren af den gamla och nya skolan i Sveriges vitterhet torde vara på sitt ställe i en recension af Euphrosynes* arbeten, då denna författarinna kan anses för en bland de mest utmärkta representanter af det parti, som i

* Fru Julia Nyberg, född Svärdröm.

Sveriges litteratur tillvägabragte en, ehuru genom det gamlas fall mer än genom det nyas införande rättfärdigad brytning. Jag gör denna åtskillnad, emedan att upptäcka och förkasta något felaktigt alltid är ett steg längre fram mot odling och fullkomlighet, och emedan, med förtjensten häraf, det nyas förfäktare kunna anses hafva i sina idealer inrymt svaga sidor till motsvarighet mot dem, de störtat.

Då den svenska sångmön vid Leopolds och Kellgrens tid låg i bojorna af Frankrikes smak och vittra åsigter, var hon ingalunda för första gången slafvinna. Allt sedan den nordiska halföns hjelteperiod med dess vikingsfärder, strider och egna storartade religion, tyckes Sverige saknat en sjelfständig, ur dess bebyggares och dess naturs innersta väsende framsprungnen poesi. Redan de från en ganska aflägsen tid härstammande svenska folkvisorna, i hvilka man, om någorstädes, borde kunna upptäcka en egendomlig anda, äro så matta, färglösa och obetecknade, att icke ett enda land med oberoende kultur producerat något med dem i svaghet jemförligt. Ännu skralare var förhållandet med de skaldeförsök, som senare gjordes af särskilda namngifna för-

fattare. Stjernhjelm, så ojemförligt han än framlyser ur skaran af poetiska diletanter från hans närmaste tidevarf, var dock själf snarare diletant än konstnär i ordets sannaste bemärkelse, och efterlemnade såsom sin viktigaste produkt en komposition, grundad på en lånad allegori och utförd med en didaktik, som var mer ett aftryck af den odlade då-tidens åsigter än af en individuel skaldenatur. Dalin, den närmast efter Stjernhjelm vigtiga person i Sveriges sköna litteratur, var än mindre än hans föregångare egnad att representera ett lands poetiska förmåga. Med Gustaf den tredje fick vitterheten ett friskare lif och en högre potentiering. Icke dock så, som skulle han framlockat ur nationens hjerta en egen och karakteristisk poesi; tvärtom befästade han det utländska på Sveriges skaldesinne kastade oket, derigenom att han auktoriserade detsamma genom egna verk, och vande opinionen att deruti se blott ett blomsterband af den högsta skönhet och smak. Men en vidsträcktare kärlek för vittra yrken väckte och underhöll han, äfvensom skalderna, genom den ton han införde, ledades till att utvidga gränserna för sina ändamål, och mera uteslutande arbeta för desammas upp-

nående. På detta sätt fick Sverige verk nästan i alla poesiens grenar, och man kan tryggt påstå, att om det inre värdet och nationaliteten af de poetiska alstren motsvarat deras yttre mångfald och vidd, denna tidpunkt varit en bland de sällsporda i länders historia, då allt, hvad i deras befolknings sinne slumrat stort och ädelt, likasom genom ett trollslag på en gång antager form och framstår i synliga gestalter af sanning och skönhet. Men så brokig och omvexlande än ytan af Sveriges litteratur vid denna tid är, så enformig är dess inre ton och så slapp den lifsfläkt, som genomgår densamma. Öfverallt ser man blott reflexion; den åskådningslika uppfattningen af lifvet och naturen, hvars uttryck alltid blifva lika mångfaldiga som de åskådande individerne, träffar man ingestädes. (Jag talar här om den Gustavianska skolan). Likasom rubriken läses främst vid hvarje stycke, så tänktes den äfven främst af skalderna då; utförandet var en analytisk utläggning af de föreställningar, som lågo under rubrikens begrepp; det var lyckadt och ansågs för poesi, om det med ett vårdadt språk och med ljudet af en metrisk diktion först uttömde sitt ämne, för det andra gjorde det med en antithe-

tisk uddighet, rationel didaktik och historiska exempel. Hit höra dessa ändlösa visor om: tålamo-
det, religionens tröst, dygden, en stadig man, ett
odödligt namn m. m., som i oändlighet växte öf-
ver den svenska parnassen och skulle bilda dess
lyriska blomstergård. Likasom kraften, friheten
och fosterlandskänslan nu utgöra våra författares
utnötta thema, så visste man då för tiden af dyg-
den, sinnesstyrkan och redbarheten. Det är be-
klagligt att se dessa heliga lifspotenser hänga så-
som skyltar öfver ett kallt rimmeri, som med
tomma begreppsformler vågar bjuda till att fram-
trolla deras väsenden. Det fanns en skald under
den redbara dygdeperioden i Sveriges vitterhet,
Franzén, som besjöng dygden lika flitigt som nå-
gon annan; men med den stora skilnad, att den
ej syntes såsom rubrik i hans sånger, utan lefde
der i sina elementer: oskuld, kärlek och glädje.
Med ett ord, man förbisåg den sanning, att ur
begreppet ingen idé kan framspringa, så vida be-
greppet till sin natur är ändligt, men idén oänd-
lig, och att en poesi, som icke är idealisk, d. ä. i
sig icke innebär sitt väsende, är ett oting. Så-
dant var förhållandet med den lyriska skaldear-
ten; med den episka stod det ej bättre till. Väl

hade Gyllenborg gifvit ett arbete i denna ton af det största omfång, — men hvad och hurudant var det till sitt inre? En ännu mer opoetisk imitation af Voltaires och Virgilii opoetiska epopéer. Samma öfvervigt af reflexionen, som utgjorde det lyriska skaldeslagets svaga sida, är äfven här synlig och nästan ensam verkande. Ty till reflexionens område höra äfven dessa inbillningskraftens fantomer, som icke ligga i sakernas natur och af den poetiska inspirationen ögonblickligt uppfattas, utan, af inbillningen ensidigt tillskuggade, af begreppet lika ensidigt anbringas eller förkastas. Då nu fostren af detta begreppets fullkomliga sjelfsvåld tillika skola tvingas under lagar, dem de i sig ej äga, skola antaga uttryck af harmoni, af vers, kan man finna, hvilken förbistring dervid måste uppstå. Hos Gyllenborg visar sig dess följder i en tröttande slapphet och en arbiträr uttänjning af ämnet och tanken, i det att hvarje fiktion, utan inre nödvändighet, på långa vägar måste söka ett slags samband med sin närmaste granne och tillika afpassas efter meterns och rim-mets jernhårda fordringar.

Äfven Oxenstjerna i sina idylliskt episka målningar lyckades, oaktadt sitt obestriddliga snille,

blott i små grupper att hinna detta skaldeslags idé. De så mycket berömda poemerna Skördarne och Dagens stunder, hvad äro väl de, betraktade från konstens högsta synpunkt? Naturen, då hon uppenbarar sig för oss i bilder, talar icke till oss successivt genom dessa bilders delar, emedan i detta fall, då delarna kunna i oändlighet underafdelas, uppenbarelsen aldrig skulle bli hel, utan den ingriper i vårt medvetande genom effekten af dessa delars harmoni. Vill därför konstnärn teckna naturen, så må han ej söka träffa hennes bilder derigenom, att han ängsligt uppräknar till dem hörande delar, utan han måste uppsöka och återge de konturer, i hvilka alla delar smälta tillhopa, och hvaraf hvarje särskild får sin bestämning och betydelse. I annat fall löper han fara att, sväfvande utom åskådningen af det hela, borttrassla bilden mera än återge den, därför att han icke äger någon måttstock för delarnas vikt och ställning till det hela, och således ej kan gifva hvar och en af dem, hvad dem tillkommer. Det är just denna åskådnings-förmåga af det hela, som utgör konstnärns vishet vid val och behandling af detaljer; men denna finnes i ringa grad hos Oxenstjerna. Derför ser man

äfven hos honom mycket ända till ledsnad uttänjdt, utan att det, han velat framställa, derigenom blir klarare eller mer antager gestalt för ens inbillning. Allt hos honom är splittradt i små taflor, och de små taflorna åter i smärre. Det är hans storhet, att då och då lyckas lifva en liten grupp, och till och med denna förtjenst har han utöfver de flesta af sina samtida skalder.

Det mest skattade, man i dramatiken ägde, var af Leopold och Kellgren. Den senares arbeten af detta slag voro dock till största delen versificerade omskrifningar af konung Gustaf den tredjes dramer. Så mycken talang Kellgren än nedlagt härpå, hade dock företaget i sin grund svårigheter, dem ingen konst kunde öfvervinna. Leopold mätte sina krafter i tragedien, med den franska scenens prisade författare till mönster. Hans personer äro mindre tragiska karakterer än oratoriska snillen. De handla litet, tala mycket och känna intet, när man med känsla menar något, som har sin nödvändiga följd i uttryck och gerning. Tragedien, såsom han behandlar densamma, är derföre mera lyrisk än dramatisk, men lyrisk på samma sätt och likaså oegentligt, som de till formen lyriska stycken från hans

skola, hvarom förut blifvit taladt. Om man företog sig att ur dialogen t. ex. i Oden uttaga bitar och ge dem lämpliga titlar, finge man otvifvelaktigt, med några penndrags ändring, en mängd stycken, som både till längd och inre lynne motsvarade de så kallade lyriska. Ett sådant öfverskott af det lyriska elementet i till formen dramatiska verk träffar man allmännare, än man skulle tro; det utgör den dramatiska dilettantens sätt att fylla de luckor, en bristande uppfattning af karakter och handling lemna. Men hvad särskildt angår de spår af dramatisk fiktion, man i dylika arbeten, och så äfven i Leopolds, upptäcker, bära de vanligast samfält pregeln af reflexionens ensidiga bemödande att lägga sanning i menskohjertats funktioner. De sålunda danade karaktersdragen äga allt utom tydlighet och bestämdhet. Väl kan förståndet i deras inbördes förknippning icke se någon egentlig stridighet, men det upptäcker också i hvart och ett af dem särskildt ingen oersättlighet. Det kan i det enskilda draget alldeles icke erkänna ett bestämdt ackord till alla de öfriga, utan finner andra, som med samma sannolikhet och lika harmoniskt kunde intaga dess plats. Med det äkta dramatiska

geniets skapelser är förhållandet helt annat. Dessa visa sig redan för den blott instinktliska uppfattningen såsom verkliga, lefvande och bestämda. Vill förståndet jägta efter sanningen i deras enskilda drag, så finner det med förtjusning, att ju djupare det tränger, dess mer ligger ovilkorligheten af äfven de minsta nyanser i uttryck och handlingssätt klar och bestyrkt för dess ögon. Förståndet står till sådana konststycken i samma förhållande som till mythen. Det ser i dem ett blott för det ogrumlade medvetandet fullt genomskådligt djup af sanning och skönhet, men finner derjemte, att spekulationen, så vidt den mäktar göra eröfringar deri, träffar endast lagar och nödvändighet.

Till denna inre ofullkomlighet i den gamla skolans alster kom ännu en annan, på sätt och vis yttre. Nästan alla hade de uppträdt i poesiens styfkjortel, den breda, enformiga och stela alexandrinen. Om något versslag i verlden är oskickligt att smyga sig efter och uttrycka tankens modifikation, så är det detta. Glädje och sorg, hastighet och hvila, styrka och vekhet, allt antager i dess former samma ton. Den olyckliga pausen i dess midt är ett oöfverspringligt hin-

der för all ledighet, och afdelar versen i två fullkomligt likformiga delar, på hvilkas alla taktfötter den fortplantar sitt starkt bestämda ljudfall: "*Ur templets gråa torn | hör midnatts-klockans slag.*" Här seglar gehöret öfver versen alldeles som en julle, hvilken för hvarje våg stöter mot grund, och midt i farten stöter hårdast och sitter längst fast. Den antika jamben, som liknar alexandri-
nen i allt utom i den reguliera takthvilan, hvilken ojemförlig ledighet har ej den deremot?

"När *allt* den svaga menskan tyckes öfverge,
Står hoppet, *hoppet* ensamt qvar och sviker ej;
Fast glädtigt sjelf med *sorgen* det förtrognast är.
Hvad om dess gyllne drömmar *gäcka*? Hvarje dröm,
Som svek, försonas mildt utaf en *ny* igen."

Här löper ljudet lätt öfver versen för öfrigt, och hvilar blott, der tanken lägger vikt uppå. Att denna variation af ljudfallet kan ytterligare mångfaldigas, behöfver ej omnämnas.

Det var dessa omständigheter, i förening med flere andra, dem utrymmet nekar att utveckla, som föranledde den reformation i svenska vitterheten, af hvars utförande den nya skolan skördat en förtjent ära.

Det är olyckligt, om ett land eger blott medelmåtta i sin poesi; men än olyckligare är det, om detsamma i afgudisk blindhet upphöjer denna medelmåtta till föremål för sin dyrkan. Att efter förmåga rycka glittret af bilderna och blotta dem till deras sanna värde, en åtgärd, som i början vanligen får namn af kittslighet och vrånghet, blir derföre en menskelig och medborgelig pligt. Men då det fullkomligt rätta, i hvad sak det vara må, är helt och hållet oberoende af alla sina afarter, och följaktligen med ingen af dem kan sägas vara i öfverensstämmelse eller strid, så måste hvarje auktoriserad afart, för att kunna upphäfvas, betinga en annan motsatt, som, om den erkännes, utesluter den förra. Det var derföre naturligt, att, vid striden emellan de båda skolorna, till kamp emot den rådande ytterligheten, en motsatt ytterlighet skulle utvecklas. Orätt skulle man dock antaga, att den sanna poesien låge midt emellan dessa ytterligheter, ty denna har en egen lifsprincip, som inom hela området af de båda ytterligheterna på intet vis behöfver anträffas; men om man påstode, att det rätta i några till poesien hörande omständigheter låge mellan dem, skulle man icke misstaga sig.

Och härur kan man åter leda den sats, att en grad af poetisk skönhet kan uppenbara sig i hvar-dera skolans former, ehuru fullkomligheten ligger utom båda. Härvid må ock den anmärkning göras, att en författare, ehuru han kan sägas i allmänhet höra till en viss skola, derföre i ett och annat af sina arbeten kan visa sig oberoende af en sådan och nå en fulländad skönhet. Så t. ex. har hr Atterbom stycken, i hvilka den poetiska skönheten hvilar ren och ogrumlad, och som icke med skäl få föras till någon skola.

Men hvad utgör då det karakteristiska i den skaldekonst, hvarmed fosforisterna uppträdde? De ville störta den onaturligt enformiga alexandri-
nen och upptogo, till motsats mot den, en tallös mängd andra versformer, nästan lika många, som ur alla nationers poetiska alster samfält skulle kunna utletas, med förbiseende deraf, att vers-
slaget, så mycket det än synes vara en arbiträr utsida, har sin i språkets, i ämnets, i nationens individuella utbildning grundade nödvändighet, och att detsamma, i stället för att i detta för-
hållande utgöra skaldens frihet, i motsatt fall blir den boja, hvars menliga inflytelse ingen ansträng-
ning af hans konst skall kunna aflägsna. — De

sågo i de äldre författarnes skrifter en praktisk didaktik, som, vid skenet af den nyare filosofiens fackla, icke kunde annat än förefalla dem ofta osann, oftare slög och ytlig. I dess ställe införde de en senare forsknings theoretiska resultater, hvilka, genom svärmiska utflygter af fantasien lyftade upp i ett mystiskt halfdunkel, troddes utgöra poesiens väsende.

Att blotta filosofiska satser, i meter klädda, aldrig kunna vara poesi, ehuru hvarje poetisk skapelse är en outtömlig källa att leda sådana utur, tycktes man förgäta. Men — livad som härmed står i närmaste beröring — då de gamla fästat all vikt vid uttryckets och begreppets oskymda tydlighet och utförliga bestämning, anbragte de nyare, som tyckte sådant hafva ledt till matthet och uttänjning, med en äfventyrlig logik, ofta blotta dunkla antydningar i stället för tankar, och äfven dessa fulla af intet sägande praktord och sig sjelfva upphäfvande ordfogningar. Häraf hände, att då de gamla redigt sade mycket obetydligt, sade de yngre mycket obetydligt tillika oredigt, så att läsaren, som i de förres verser genast finner, hvad han får hålla till godo, i de senares först måste genomgå en mängd stora

både förhoppningar och mödor, för att vinna likalitet. Det är klart, att här är fråga om ytterligheter i de båda skolornas manér, och icke om författare, hvilkas lyckade alster kunna vara många och viktiga, och hvilkas felslagna produkter ensamma antagas såsom karakteriserande den ena eller andra skolan.

Det är med speciel aktning äfven för den författarinnas talang, hvarom här är fråga, som rec. gör denna anmärkning, jemte det han utber sig läsarens medgifvande, att få yttra några ord särskildt om hennes nu utkomna samlade dikter.

Följande äro de skaldestycken, hvarmed Euphrosyne öppnat samlingen af sina arbeten: Christophorus, en legend; Psyche, dramatiserad saga; Vublina, dramatiskt poem; Norran; Minnessång öfver Hedvig Charl. Nordenflycht; Klippkyrkan, (ett poem i åtta romanser); och Oithona. En saga på prosa: Den sköna Cunigunda slutar första delen. Alla de här uppräknade poemen äro af en större omfattning; i synnerhet de fyra förstnämnda. I stället för att ge en särskild kritik öfver hvart och ett af dessa stycken, inskränka vi oss till att i allmänhet betrakta författarinnans manér, och

detta mer med afseende på fel än förtjenster, såvida de förra äro framställbara, de senare icke, och såvida vi anse de förra vara vida mindre egendomliga hos författarinnan än de senare.

Utan tvifvel har Euphrosynes talang, likasom mången annans, tagit en missriktning, vid hvilken dess medfödda företräden lidit, om också ej gått förlorade. Hennes alltför stora hyllning af den nya vitterhetens egenheter, och de gärder, hon åt densamma skattat, hafva bestämt hennes manér och uppfostrat hennes anlag annorlunda, än naturen tyckes menat. Enkla, inom trängre gränser hållna uttryck af ett varmt och rent hjerta hade hennes sånger kanske blifvit, om naturen och icke en skola fått leda hennes bildning, och de hade då genom symmetri och fulländning ersatt, hvad som brustit i storhet och omfattning. Rec. har tyckt sig finna ett stöd för denna förmodan i de stycken af mindre plan och enklare anläggning, dem han funnit ibland mängden af författarinnans förut offentliggjorda produkter, och som i afseende å framställningens renhet, idéens naivetet och någon gång rörande behag, varit jemförliga med de lyckligare lyriska poemer, Sverige äger. Det höga i karaktär och

handling, det enkelt sublima i mythen, det dystra och storartade i naturen, passionen, hämnden, med ett ord, allt, hvari lifvet uppträder i djupare och mera grotteska gestalter, är utom omfånget af hennes talang, och att hon företrädesvis behandlat sådana ämnen, bevisar blott, att hon ej rätt fattat densamma. Visserligen är det vid målnin-
gar af en sådan art lätt att skenbart lyckas, ty sjelfva ämnet tillåter och underlättar en pomp i bilder och utflygter, som kan blända, huru oäkta den än må vara; men att sanskyldigt lyckas, dertill fordras ej blott ett geni af högsta ordningen, utan också ett af helt annat lynne än Euphrosynes. Derföre måste man äfven finna, att de bästa af förf:s ofvannämnda kompositioner äro de, hvilkas uppräning grunda sig på en gifven tradition, såsom t. ex. Christophorus och Psyche. I dem är anläggningen förut gifven, och de stora och säkra konturerna måste alltid blifva kvar och påkalla beundran, huru mycket man än kunde hafva att anmärka mot författarinnans sätt att inkarnera dem; då deremot i de stycken, som icke äga en lånad plan, densamma är till den grad sväfvande och töcknig, att man med svårighet deraf skall kunna skapa sig en någorlunda

tillfredsställande bild. Man behöfde blott utveckla denna jämförelse, och man skulle öfvertygas om, hvilket tillskott af en uppfinnande, ordnande och sammanhållande förmåga Euphrosyne hade af nöden, för att med verklig framgång försöka utförandet af vidsträcktare dikter. Att hon oftast skulle lyckas i små, luftiga lyriska sånger, vilja vi ej påstå; men säkert är, att hon skulle lyckas oftare i sådana och på detta sätt kunna ge litteraturen stycken, som vore fulländade i sitt slag, hvilket på långt när ej är fallet med hennes större arbeten. I dem förstör ofta och i en nästan ständigt vexling ett illa behandladt parti det behagliga intrycket af ett lyckadt, medan det dock måste skonas och bibehållas, såsom en ledtråd i och en del af det hela; skrefve hon små stycken åter, som ägde hvar sin individuella betydelse och till hvarandra ej stode i någon bestämning, kunde de sämre lätteligen utgallras och förkastas, medan blott de bibehölles, som försvarade sitt värde. Det händer ofta, att en författare ser sig inledd i en labyrinth, der den poetiska uppfattningens ledtråd brister och förloras; det blir då fråga om, att genom blotta öfningens och konstens hjälpmedel söka reda sig ut och återvinna

den tappade stråten; men hvarje steg, han under så fatta omständigheter tager, missklär ohjelpeligt hans bana och röjer en oreda. Det är svårt att, för oftare återkommande svårigheter af detta slag, uppoffra ett längre arbete och afstå från dess fullbordande; men annat är fallet med ett mindre. Vill icke ett sådant i utförandet till alla delar gjuta sig efter den idé af skönhet, som för detsamma ligger till grund, så är ingenting lättare än att afstå från dess vidare behandling och lemna det åt förtappelsen. För icke många skriftställare vore det angelägnare att observera detta, än för Euphrosyne. Man ser i hennes större arbeten öfverallt ett sväfvande emellan klarhet och mörker, emellan ordning och oreda, och man märker tydligt ett från författarinnans sida halft medvetslöst anspråk, att, på räkningen af de goda partierna, de svagare måtte få passera. Detta öfverseende med sig sjelf, och denna brist på stränghet vid valet af hvad som skall anbringas, måste lättare få rum hos hvar och en, vid behandlandet af större kompositioner, i det att de små partierna naturligtvis få i ens föreställning, ehuru oriktigt det än är, en underordnad betydelse, så att man väl anser det bättre, om de

lyckas, men också icke så farligt, om ett och annat af dem blir underhaltigt; icke betänkande härvid, att ett obetydligt, fult eller platt drag kan ohjelpligt vanställa ett eljest skönt anlete, och att en enda dissonans kan förstöra njutningen af den bästa harmoni.

Det vore derföre, efter allt utseende, en vinst för litteraturen, om Euphrosyne ville använda sina lyckliga gåfvor på skapelser, som vore med dem mera ackorderande, d. ä. på bearbetandet af små, lätta och osökta ämnen, dem hjertat och naturen syntes, åtminstone vid hennes första uppträdande, vilja ge henne i öfverflöd. Sådana skulle genom sin inneboende oskuld och helgd lättare än några andra bevara henne från de fel, dem hon adopterat ur fosforisternas skrifter, fel, som synnerligen besvära hennes omnämnda större arbeten, och hvaraf de hufvudsakligaste i det följande skola framställas.

Det första är ett lättsinnigt handterande af praktord och bländande fraser, hvilka hos Euphrosyne isynnerhet, man kan vara viss derpå, ehvar de användas, gömma och öfverskylla en fullkomlig brist på poetisk inspiration. På de ställen, der en sann ingifvelse leder författarinnan,

der hon har något verkligt att anbringa, någon sann åskådning att återge, är hon alltid klar, okonstlad och flärdlös, och det svulstiga smaragd-språket undantränges af hjertats verkliga och enkla ord. Hvar och en finner, huru obehagligt ett sådant kittlande af inbillningens gröfre sinnlighet i längden måste blifva, då uppfattningsförmågans alla ädlare fordringar lemnas otillfredsställda. Det tröttar till och med hos Stagnelius någon gång, ehuru det hos honom ändå alltid äger en egenlighet och gedigenhet på sitt ställe, som tillika talar till det djupare hos läsaren. Nära beslägtadt med detta ofta återkommande fel i Euphrosynes arbeten är ett annat, ej mindre sällsynt, men mindre ursäktligt. Man läser nemligen ofta nog hos henne, vers efter vers, bombaster, ur hvilka föga någon begriplig mening står att utledas. Den förra anmärkningen gjordes således mot svassande och, på sina rum, intet sägande ord, den senare mot hela meningar af enahanda beskaffenhet. Att deras uppkomst är att tillskrifvas samma orsak, som sades vålla prålet med praktorden, är så mycket klarare, som de i sig sjelfva innebära beviset på utevaron för tillfället af allt poetiskt ljus. För att gifva en föreställ-

ning om hvad rec. menat, då han omnämnt och anmärkt sådana meningslösa meningar, må exempelvis en eller par anföras: i *Psyche*, pag. 76, läsas följande ord, dem *Psyche* sjelf uttalar:

Nu i dalen vill jag glömma
 Dagen bort, på resor drömma
 Blott om dig min själs gemål!
Lundernas demantesmycken,
Floras alla blomsterstycken
Blifve kärlekens symbol!

Läsaren må sjelf försöka komma till någon rimlig föreställning genom de tre sista af de anförda raderna. Med någorlunda fog kunde man säga, att kärleken är ren som dagdroppen, eller som blomman; men att dagdroppen är en bild af kärleken, hvilken älskare skulle väl begripa detta, vore han än så vattlagd och förstelnad! Ett lika öppet fält för meningar, halfmeningar och omeningar lemna t. ex. följande rader, tagna ur samma stycke:

Fritt må menskohjertat väfva
 Kring sig sjelf sitt sköra nät,
 Spindeln likt som är inspunnen
 I sitt veka fångselgarn: —
 Brister blott en tråd, försvunnen
 Är din fröjd, o stoftets barn!

Långt ifrån, att de kombinerade satserna skulle förklara och bilda någon helhet, motsäga de hvarandra så, att om den ena gör ett förklaringsätt sannolikt, finnes i den andra något, som upphäfver dess sannolikhet. Skulle fel af denna art vara sällsynta i Euphrosynes dikter, vore det hårdt att framställa och analytisera de funna; men de yppa sig, mer och mindre markerade, så ofta, att författarinnan derigenom röjt ett nog anmärkningsvärdt undseende med sig sjelf och en betänklig försummelse att göra sig reda för hvad hon velat antyda. Det är också härunder inbegripet icke blott egentliga omeningar, utan äfven sådana långsökta vändningar, hvilkas samband inbördes icke utan ett fullt bläckhorn kunde på papper deduceras, vändningar, som göras, ibland för att få ett rim, ibland för att fylla metern, ibland kanske blott för att få någonting nedskrifvet. Idealet för utflykter af denna beskaffenhet finnes i Phosphoros, hvarest man ser satser packade in i samma versrad, som med hvarandra ej hafva mer att göra, än den fluga, som spatserar här, med en flod, som rinner i Amerika, eller med gubben i månen.

Slutligen må äfven anmärkas, att Euphrosyne vid skildringar, vare sig af naturscener eller känslor, endast sällan och äfven då inskränkt uppnår den fria säkerhet i teckning, att hon med några drag kan frambringa de föreställningar, hon åsyftar att väcka. Tvärtom ser man henne ofta hopa bilder på bilder, så att den ena i läsarens fantasi väckta half-åskådningen i ögonblicket utjagas af en annan, lika chaotisk. Ett exempel härpå vore början till poemet Nornan, der inbillningen, om den ville anstränga sig för att följa med, skulle tröttna inom första sidan, utan att derföre hafva gjort någon egentlig eröfring, eller ha en klarare blick i hvad författarinnan velat framställa, än några ord blott kunnat gifva.

Måtte den stränghet rec. tillåtit sig vid bedömandet af Euphrosynes arbeten tillskrifvas mer hans aktning för hennes i flera afseenden utmärkta talang, än någon lust hos honom att ned-sätta den rättvist hyllade författarinnans förtjenster. Sina blygsamma anspråk och sina önskningsar i afseende å sitt författareskap har hon i öfrigt på ett intagande sätt uttryckt i den hennes arbeten börjande Prolog. — — — — —

En blick på Sveriges nu gällande poetiska litteratur.

(1832).

Red., som flere gånger låtit i sitt blad inflyta anmärkningar, rörande den poesi, som under ett par decennier gällt och ännu gäller i Sverige, har allt hittills uraktlåtit att specielare och mera bestämdt yttra sina tankar om densamma och dess mest hyllade idkare. Det kan dock vara hög tid, att någon röst höjer sig mot den alldagliga slendrian-tonen, om ej för annat, så åtminstone på det att sanningen, på hvilkendera sidan den då kan finnas, genom motsatta opinioner må bli dess mera luttrad och förklarad. Likväl, för att icke alla läsare må anse företaget att uppleta och framställa fel hos nu oinskränkt förgudade mästare oerhörddt och oförlåtligt, vill red. taga sig friheten, att som en ingress aftrycka den exposition af de förut dyrkade heroernas svaga sidor, som förekommer i tidningen Polyfem, andra samlingen n:o 1, 2. Man skall nemligen deraf exempelvis kunna se, att icke allt, som en längre tids

åsigter stämplat som ofelbart, nödvändigt måste vara sådant, och att bemödandet att förfäktat det sanna, om det går utom den allmänna tonen, väl kan stöta i början, utan att derföre vara förkastligt och onyttigt. Sällskapet Pro Joco, som så helsosamt inverkat icke blott på sin tids, utan äfven på kommande åldrars vittra förhållanden, afger till allmänheten följande

”Reflexioner och förklaringar:

Det torde icke af den sakkunnige kunna nekast, att hela vår kultur, i allmänhet taget, är stöpt i en efter den franska härmad form. Icke allenast vår poesi, utan äfven publikens filosofiska tänkesätt (hos de folkklasser, der något dylikt kan supponeras) är fransyskt. Och hurudan är nu den franska poesien och filosofien? Den förra vann sin höjd under loppet af Ludvig XIV:s ti-dehvarf, och uppammades vid hans hof. Den antog derföre de stela hofmanéren, blef galant i stället för djup och preciös i stället för skön. Och som den endast var bestämd att roa hofvets och de förnämares cirklar, blef den i stället för hvad den borde vara — nemligen fantasiens fria och djupa spel — en rhetoriskt utsmyckad, artig senscommuns-deklamation. Ty hvad är det högsta man söker i societeterna, om ej senscommun och

artighet? Franska poesiens partisaner medgifva äfven detta, då de påstå, att denna poesies skönhet ligger i uttrycket, till hvars riktiga fattande fordras nästan en i sjelfva Paris förvärfvad bekantskap med det högre konversationsspråket. Men hvad är det för en skaldekonst, som endast beror af orden, som endast ligger i fransyska språket? Man finner för öfrigt ingenstädes spår till något dylikt. De gamles, liksom spaniorernes, italiernarnes, engelsmännernes och tyskarnes skaldestycken upphöra aldrig att vara poemer, om man än skiljer dem vid deras ursprungliga taleformer, deras af den förste skaparen gifna ur-ord, att jag så må säga. Så t. ex. hvem igenkänner icke att det är poesi man läser, till och med då man läser madame Daciers öfversättning af Iliaden? — Men som de män, hvilka beredde den fransyska smaken, hade för afsigt att bilda den till ett verkligt klassiskt värde, så beslöto de att inrätta den efter antikens regler. Olyckan var blott, att ingen af desse män hade minsta aning om ett filosofiskt studium af ålderdomens arbeten, eller om den esprit och tendens som utmärker Greklands och Roms författare. De betraktade tvärtom poesien blott såsom ett handtverk; och som nu de saker, hvilka de gamle utarbetat, allmänt anså-

gos för vackra, så hoppades man att få sina lika så, om man blott kunde utfundera de handgrepp, hvaraf en Homer, en Sophokles eller en Horatius betjente sig*. Derföre ansågo de fragmentet af Aristoteles' poetik, men förnämligast Horatii så kallade *Ars poëtica*, för smakens kanoniska böcker: och, utan att undersöka hvad som var väsendtligt, eller hvad som var tillfälligt och lokalt, antogo de sådana regler som apodiktiska, hvilka de lättast trodde sig kunna efterkomma. Och af detta amalgama af på höft från de gamla lånta regler, af hofetikett och konversations-fordringar, sammansattes den fransyskt akademiska korrektheten, hvars *corpus juris*, under namn af *l'Art poétique*, uppsattes af Boileau, en menniska utan all fantasi, känsla eller filosofisk tankeförmåga endast utrustad med ytlig qvickhet och erfarenhets-förstånd. Efter denna mönster-karta sammansattes allahanda poemer, men i synnerhet dramatiska; och gick förblindelsen så långt, att man, emedan hvarje tragedi hade fem akter, emedan

* Franska smakens egentliga koryféeer antogo blott på god tro, att de grekiska och romerska snillealsterne ägde något värde, utan att kunna ådagalägga hvari detta värde bestod. Den som ej tror detta, kan läsa Boileaus anmärkningar till Longins afhandling om det sublima och Corneilles kritiska uppsatser.

de tre enheterna, efter Corneilles limiterade förklaring, och undvikandet af alla synliga mord iakttagos, uppriktigt trodde sig med sina förtrogna, sina kärleksintriger, sina Madame och Seigneur m. m. åtminstone hafva upphunnit, om ej öfverträffat de grekiske tragöderne. Dessutom bestämdes poesiens väsende deri, att, på ett litet mer behagligt och hjertrörande sätt än vanligen, framställa vissa ur erfarenheten hemtade moraliska satser. Således blef ju poesien icke annat än prosa, liksom Frankrikes poeter i sjelfva verket ej äro annat än rimade prosatörer*. Naturligtvis kunde denna bontons-poesi, med sin ceremoniösa anständighet och sin ytliga moral, endast behaga de menniskor, i hvilkas kretsar den blifvit danad**. Derföre gjorde dessa maniererade

* Ett exempel må här gälla för flera. Racine brukade beständigt att först skrifva sina tragedier i obunden stil och sedan rima dem. — Den som har minsta aning om produktion af ett esthetiskt verk, om harmonien emellan form och innehåll, förstår lätt, att det rent poetiska aldrig kunde bli något väsendtligt, i på sådant sätt danade arbeten.

** "Vous avez, vous autres qui brillez dans la capitale, des préjugés dont il faut vous guerir: vous croyez donner le ton à toute la France, et les trois quarts de la France ne savent pas que vous existez." Rousseau. — — Tvärtom talar den minst odlade italienare, engelsman eller tysk om sin Petrarca, sin Shakespeare, sin Schiller.

tragedier, hvilkas ämnen hade så litet fosterländskt som behandlingssättet hade något rent naturligt, på den öfriga delen af nationen intet intryck, och kunde icke göra det, emedan de icke ägde något, som kunde gripa in i allmänhetens fantasi. I stället för den enthusiasm, som intog hvarje åskådare på Athens, Londons eller Madrids theatrar, hörde man i Paris, vid slutet af pjesen, blott ett kallt rop: l'Auteur! l'Auteur! och hela dess effekt var således att reta nyfikenheten efter ett nytt spektakel. Vi se också deras mest berömde författare beständigt klaga öfver denna publikens köld.

Denna så kallade skaldekonst sträfvade således åt ett mål, som är den sanna poesiens mål rent emotsatt; det nemligen, att förslappa all fantasi och förnöta och qväfva all innerlig känsla. Således var detta lands kultur redan i en af dess förnämsta grenar förskämd och urartad. Men denna förvridning blef så mycket mera skadlig, då den äfven direkt angrep filosofien, såsom det skedde under encyklopedisternas period. Ty desse riktade alla sina bemödanden derhän, att rent af utrota all yttring af människans högre natur. Så förlöjligades religion, så förklarades hvarje sträfvande upp öfver sinneverlden för metafysisk ga-

lenskap, och i stället predikades en den krassaste materialism och förklarades ingenting annat vara reelt, än hvad man kan gripa med händerna, och intet annat att värdera, än det för mig och de mina nyttiga och indräktiga. Och detta kallades upplysning och kringblåstes i klingande, rhetoriska fraser öfver hela Europa. Man läse Helvetius, Condorcet, Diderot och Voltaire's så kallade filosofiska skrifter.

Denna ofvannämnda rimade deklamation blef, redan för längre tid tillbaka, införd i Sverige: och naturligtvis, såsom varande härmning, blef den på svenska ännu mera prosaisk och osmaklig, helst som vår nation alldeles icke har den fransyska lättheten, som likväl öfver urbildernas senscommuns-joller sprider ett slags behag. Och detta blef snart den så kallade högre publikens smak, hvarigenom hvarje högre utflykt af fantasien, hvarje uttryck af en djupare känsla på allt sätt motarbetades. Men detta onda gick ändå längre. Vissa män uppstodo, som affekterade att gå längre än sina föregångare, och sträfvade derföre att flyga högre, än vingarna buro dem; och på detta sätt uppkommo dessa antithes-poemer, der hvarje trög vers späckades med alldeles orim-

liga liknelser, men i hvilka, så snart bilderståten — den yttre fernissan — bortblåstes eller borttvättades, icke annat återstod än den trivialaste erfarenhets-sats eller den orimligaste paradox. Deraf uppkom vidare och utbredde sig den tron, att poesien icke var annat än ett förändradt namn på prosan, eller att poesi var en osammanhängande, bilderfull, rimmad prosa. Ännu en tredje följd af denna konversations-skaldekonst var det qvasi-esthetiska axiomet, att smak — ett ord, hvar-till man icke finner något motsvarande i de äldre språken — blef hos ett poetiskt arbete den yppersta egenskap, hvilken naturligtvis endast i hufvudstadens bontons-societeter kunde vinnas. Ett skaldestycke måtte förråda så starkt, så djupt, så lifligt snille som helst, var likväl att förkasta, i fall der saknades hvad man gifvit namn af smak. Och detta ord — hvad betyder det? Jo, ett troget släpande i den gamla slendrianen*, i ett sorgfälligt undvikande af andra, än de högre kretsarnes utkrusade ord och gallicerade talesätt, i en ton, som hvarken är varm eller kall, och i ett

* Den som härpå vill hafva ett handgripligt bevis, må blott läsa Svenska Akademiens yttrande om Franzéns förträffliga sång öfver grefve Creutz. Se Sv. Ak. Handl.

sväfvande emellan hvardagsprosa och rhetorisk deklamation. Och detta utgör qvintessencen af våra vitterhets-drottars esthetik; ty flere af dem saknade icke allenast all filosofisk åsigt af konsten, utan äfven hvarje gnista af erudition, ja till och med voro alldeles okunnige i Musernas modersmål, grekiskan, och knappt beläste i de romerska författarne. Men, detta oaktadt, antogo dessa män en ton af infallibilitet, dömde myndigt härs och tvärs och yrkade med förunderlig säkerhet, att all vidare spekulation öfver konstens väsende vore öfverflödigt, ja ända till och med skadligt. Och härmed grep man in i filosofien, hvilken danades efter encyklopedisternes materialism och blef en jämmerlig sammanhopning af de plattaste erfarenhets-satser, föredragna icke utan en tillkonstlad ton af grundlighet och höglärdhet. Så danades en Filosofi öfver spökrädslan, Idéer till en populär filosofi öfver Gud och odödligheten m. m. s. — Syftemålet med alla dessa afhandlingar och dessa poemer var, att utbreda hvad man behagat kalla upplysning; det vill säga, att sätta sens commun till domare öfver allting och dymedelst qväfva hvarje aning om något högre, än hvad hvardagslifvet erbjuder.

Emellertid sammanstötte från flere håll, dels vid akademierne, dels i hufvudstaden, någre ynglingar, som händelsevis fått en med allmänheten helt olika bildning. De hade lärt sig inse, att konsten icke blott är någonting oväsentligt eller ett tillfälligt tidsfördrif, utan tvärtom den sol, som drifver alla utbrott af människans individualitet till mognad och bestånd. Med denna öfvertygelse hade de blifvit initierade i den klassiska (grekiska och romerska) litteraturens mysterier, blifvit bekante med den spanska, italienska, engelska och tyska vitterheten; och funno i dessa en gräselig kontrast mot den fransk-svenska. De insågo därför med sorg och förtrytelse alla de elaka, de förderfliga följderna af vår allmänhets förvridna kultur. Icke nog dermed att den rådande smaken antingen förhånade, glömde eller mindre aktade de få rena och förträffliga poetiska produkter, som funnos på vårt språk, såsom Stjernhjelmsskaldestycken, Bellmans sånger, Spastara, Inbillningens verld, Vänskapen eller hvad man vill, Till Christina, Dithyramben öfver den 24 Januari 1808, Krigssången för skånska landtvärnet o. n. f. a.; ej nog dermed, att vi genom denna falska esthetiska bildning, som man behagat kalla

god smak, blifvit utur stånd satte att få något enda afgjortt mästerstycke i skaldekonstens högre arter, att vi t. e. icke äga någon tragedi, som kan stå vid sidan, jag vill ej säga af en Sophokles', Shakespeares, Goethes, Schillers eller Oehlenschlägers, utan icke en gång bredvid Lessings Emilia Galotti, ja till och med ingen, som uppnått det så lågt satta målet, att kunna tåla jemförelse med någon af Corneilles, Racines eller Crebillons; ej nog dermed, att detta fadda, ytliga bellespriteri (sit *venia verbo*) allt mer och mer förträngt och som öfverflödigheter framställt alla grundligare kunskaper, all djupare lärdom, all högre spekulation: icke nog dermed, säger jag, utan så såg man också detta lättsinniga sladder förtaga och förstöra all energi, all vidsträcktare kraft hos nationen och således bereda de olyckor, som öfvergått eller kanske ännu förestå vårt arma fädernesland."

Ett så litet maskeradt förkastande af alla gällande åsigter vågade red. af Polyfem utgifva. Det var naturligt, att större delen af tidens skriftställare skulle med bitterhet och intolerans upptaga den kastade stridshandsken, och till och med såsom ursinnigt anse det vågade företaget att förkättra litterära storheter, hvilkas erkända värde trod-

des vara underkastadt ingenting mindre än be-
 tviflande, och likväl gick reformatorerernas sak fram
 med stora steg och slöts med ett gränslöst och
 nästan allmänt ogillande af allt, hvad förut med
 dyrkan omfattats. Och hvad var orsaken till denna
 framgång? Ingalunda någon personlig öfverläg-
 senhet hos det nyare partiets stridsmän, hvarken
 i afseende å förmåga att försvara sin sak, eller
 genom poetiska mönster förklara sina teorier,
 utan endast och allenast sjelfva den saks inre san-
 ning, för hvilken de kämpade. Ty vid alla de
 orimliga, platta och excentriska rimmerier, som
 inflöto i Phosphoros, vid alla de sväfvande, falska och
 verkligt stötande resonnementer, hvarmed Polyfem
 och andra den antimarkallianska sektens tidskrif-
 ter uppfylldes, stod dock dess tendens klar och
 ädel, och dess hufvudsats, att den akademiska
 poesien icke var poesi, kunde icke kullkastas, om
 den än varit trefalt dunklare fattad och hundrade-
 falt ofullkomligare yrkad, än den i sjelfva ver-
 ket var. Sådan är sanningens art, att om än
 alla de yttre former, den väljer för sin förklaring,
 vore angripliga och kunde kullkastas, den dock
 evigt består och förnyar sig i uttryck, tills dess
 inre väsende ertappas af alla och dess uppenba-

relseformer kunna kallas likgiltiga. Och så är min öfvertygelse, att en ny revolution, lik den förra, skall inträffa i Sveriges vitterhet ännu, då allt, hvad för närvarande är högt ansedt, skall kastas ned lägre, än det i sig sjelft är, och nya, till äfventyrs lika falska, toner blifva hyllade och ansedda såsom oöfverträffliga.

Ty på hvad punkt står Sveriges poesi nu, och är den i någon mon naturligare och följakteligen mera betryggad till sin varaktighet, än den var före den esthetiska revolutionen? Den kan icke ens jämföras med den föregående periodens i yttre rikedom, utan att i intensivt afseende vara öfver densamma. Före år 1810 hade man på icke så mycket längre tid än den, som efter denna epok förflutit, stora arbeten af Gyllenborg, Creutz, Leopold, Kellgren, Lidner, fru Lenngren m. fl., att icke räkna de högsta skalderna, Franzén och Bellman, af hvilka äfven den förre då hade sin skönaste poetiska blomning. Svenska parnassen öfverflödade af kompositioner af dramatisk och episk art, och på lyriska dikter af mångfaldigt ämne var rikedomens än större. Och likväl var förhållandet då, att en författare, för att uppträda med tryckta arbeten, nödgades äga en genom

öfning, flit och granskning mera mogen stil, efter tidens sätt att döma, än nu är fallet, då man vanligen ej drar i betänkande att under namn af ungdomsskrifter o. d. utgifva de mest obearbetade och förvirrade krior från skolan och gymnasierna. Men hvad hafva vi åter efter fosforisternas uppträdande fått i poetiskt afseende? Phosphoros och en mängd kalendrar, i hvilka kanske till en hundraedel stycken af värde finnas, något mera är drägligt och det vida mesta är en sammangyttring af allt, hvad känslöshäfnings och lättsinnighet har beserksmessigt och chaotiskt. De viktigaste arbeten, gifna under denna tid, utgöras af Fritthofs saga och en mängd smärre sånger af Tegnér, Atterboms Lycksalighetens ö, en dramatisk dikt af von Beskow, Franzéns romanartade poemers jemte några förut otryckta mindre stycken, Stagnelii och Vitalis' skrifter o. n. fl. a. Ville man nu från vår tids poetiska skörd afskilja det, som ligger under all kritik, utom den som förkastar i massa, och sedan jmföra det återstående med skörden från den förra perioden, så finge vi på vår sida otvifvelaktigt en brist, hvad angår mängden af poetiska produkter. Och det blir en icke så lätt afgjord fråga, om vi behålla vinsten i af-

seende å det skrifnas värde. Ty så käckt man än trampat på den gamla skolans slagna jättar, och så förnämt man belett deras alexandriners och samvetsgranna rim, så blir det dock ovisst, om ej en kommande tid med andra åsigter kan hinna samma grad af ett spotskt förakt för hvad våra beundrade författare skrifvit i samtidens tycke sublimt och oöfverträffligt. Säkert är åtminstone, att ingen af de nya författarne uppenbarat sig som en sann och skapande poetisk natur. Deras företräden ligga i mer och mindre grad på ytan och äro föränderliga med den. Ingen bland dem alla har öppnat oss en ny allmän åsigt af naturen, en ny verld; de intressantaste, Stagnelius och Vitalis, hafva blott förmått ge oss spridda idéer om deras egna sätt att se lifvet, svarande emot hvad Lidner före dem gjorde. Men en sådan poesi som deras förhåller sig till poesien i sin verklighet, som den individuella föreställningen om religion till det religiösa elementet, som striden med ett anadt ideal om dess besittning förhåller sig till idealets ägande i en lugn och glad seger. Därför kunna de visa oss blott en religiositet, aldrig ett ideal. Man kan äfven med sanning säga, att deras poesi är full af egoism och således i denna

ingrediens motsatt den sanna poesien, som är full af frihet. Tegnér's poesi är än mera ytlig. Hos honom ser man föga någon skymt af ideal, ja, icke ens en strid, som skulle röja hans aning om ett sådant. Det lugn och den friskhet, hans poesi uttalar, äro icke följder af en glad blick i en natur, som blottat för honom sin skönhet, utan fastmer af en reflexionsförmåga, som är stolt i sin kraft, och af ett välde öfver den yttre formen, för hvilket ingen svårighet är oöfvervinnelig. Tegnér har derföre ett stort tycke af Leopold, så himmelsvidt skilda dessa båda författare än förefalla oss vid första påseendet, och det är ganska säkert, att de, omkastade i tid och rum, nästan varit hvarandra. Det kan ej beskrifvas, huru litet intryck en sådan poesi som deras gör på ett sinne, för hvilket naturen klarare visat sin herrlighet. För ett sådant är denna skimrande glans, som för den djupt religiöse en predikan af Lehnberg. — Inom hvarje menniska bor naturen i alla dess möjliga idéer, och att menniskan icke är allt och ser allt, kommer deraf, att många eller alla dessa idéer slumra i hennes medvetande, likasom oanslagna toner i ett instrument. Om derföre någon har en ren och klar åskådning af

en idé, en naturens uppenbarelseform, och kan i mensklig förmedling framställa dess skönhet, så svara tusende sinom tusende hjertan på den ton, han angifvit, och han blir för dem en Columbus i andligt afseende, och menskligheten har genom honom upptäckt en ny verld, som väl fanns inom dess område förut, men låg insvept i natt. Men hvar och en, som rent insett skönheten af en idé, har också derigenom fått en måttstock för det sköna i hela naturen, öfver hvars mätning intet kan gå, och under hvars mätning allt är otillfredsställande.

Det är besynnerligt, att, ehuru fosforisterna i början tycktes inse Tegnér's oersättliga brister som skald, ingen af dem sedermera fullföljt de påståenden, som i detta afseende först gjordes. Man såg flere än en gång yttranden, att Tegnér förstod att ge sina stycken en skön kolorit, att hans teckning var prisvärd, men tillika att hans stycken saknade sanning och nödvändighet. Dessa omdömen voro mera riktiga, än att de bort lemnas ofullföljda, ty det är icke likgiltigt, om ens samtid dyrkar idoler eller erkänner det sanna gudomliga som det högsta.

v. Beskow är i sin poesi lika litet djup och sann som Tegnér, men är tillika honom vida underlägsen i alla yttre företräden. Då Tegnér således är stor i en art, som är utom och mindre än den sanna poesien, är v. Beskow i samma art af andra rangen. Hans mest frade arbeten, Erik den fjortonde och Sveriges Anor, uthärda ingen jemförelse med Tegnér's större kompositioner, och hans mindre stycken äro lika mycket under Tegnér's. Lycksalighetens ö af Atterbom har några blixtar af poetisk inspiration, men är alltför mycket sväfvande, oredig och ofulländad, för att kunna få namn af ett verkligt poetiskt konststycke och öppna för läsaren den klara utsigt i naturen, som ett sådant skänker, utom den omständighet, att dess högsta tendens syftar på framställningen af en spekulativt uppdagad sanning, och derigenom är i sig sjelf för mycket begränsad, för att kunna fylla idéen af en sann poesi. Ännu mera otydliga, excentriska, ofta falska, äro mängden af Atterboms små stycken. Lings arbeten uthärda icke jemförelsen ens med de klenare af gamla skolans, och det är tvifvelaktigt, om något mera sammangyttradt, stelt, prosaiskt och uttänjdt än

hans episka berättelser någonsin blifvit inskrufvadt i rim och meter.

De lyriska stycken, Franzén sedan år 1810 skrifvit, äro nästan samfält underlägsna hans tidigare poemer, och visa icke ofta klara drag af den sublima skaldens ursprungliga originalitet. Alla de ändringar åter, dem han tillåtit sig vid sina äldre sånger, äro absolut och utan undantag försämringar, ej sällan af den art, att en älskare af det sköna icke utan smärta och djup rörelse kan se dem. Hans stora poemer i berättande stil äro till sin inre uppfattning förfelade och hafva icke kunnat göras poetiska med all den beundransvärda konst och lätthet, som i dem äro synbara. De äro i modern ton hvad poemet: Carl och Emelie var på sin tid, och det är besynnerligt, att detta stycke, som visserligen i esthetiskt afseende är med dem jemngodt, tyckes vara af sin författare förskjutet, såsom det ock icke fått plats i någon del af Franzéns senast utgifna skrifter.

Jag förbigår att omnämna med någon omständlighet de rena, ehuru bleka och omarkerade försöken af Grafström och Nikander, emedan de icke varit föremål för någon mera entusiastisk hyllning och i alla fall, mig veterligt, ej förvärf-

vat högre loford, än de förtjent. Komma härtill Euphrosynes dikter, som, med någon likhet i öfrigt, äro Atterboms underlägsna i de flesta afseenden, utom i fel, så lär i det närmaste det viktigare, som yppats inom Sveriges vitterhet, sedan den litterära revolutionen, vara taget i beräkning. Och hvem ville väl, vid betraktandet deraf, att bland alla nu uppräknade arbeten icke ett enda stort verk och blott få smärre lyriska poemer kunna kallas fulländade och sannt poetiska, med tillförsigt yrka, det vår tid varit mera produktiv på verkliga skaldestycken, eller mera stämd för poesi, än tiden näst förut? Det är högst troligt, att ingen af Franrikes moderna vitterlekare skulle draga i betänkande att sätta Victor Hugos poesi öfver en Voltaires, en Corneilles m. fl:s; och vid allt detta, hvilket skralt lappverk är icke t. ex. hans Hernani mot deras dramatiska verk, med all den stelhet och prosa, man kan förebrå dem? Sådant är, om än i mindre grad, fallet med många af Sveriges nyare firade poemer, jemförda med de äldre.

Skulle den offentligt uttalade litterära opinionen i Sverige konstituera Tegnér's och några andras skrifter såsom goda och lyckade produkter

af diletterande förmågor, och ej framställa dem såsom mönster af poetisk fulländning, så vore ingen ändring i åsikter nödvändig; sanningen vore deri träffad, och man skulle åtminstone med mera skäl kunna förutsätta hos allmänheten ett estetiskt sinne, som vore moget, för att uppfatta det sublima hos någon i en framtid möjligtvis uppträdande originell talang. Nu, då såväl för konstomare till profession som för publik det underordnade gäller som det högsta, och det höga, man från förra tider äger, sättes i bredd med eller till och med under det i sjelfva verket lägre, så äro alla förhållanden för mycket lika dem, som vållade den sist förefallna brytningen, för att icke en dylik vore att förväntas ännu såsom en nödvändig följd. En sådan brytning kan så mycket mindre vara aflägsen, som de små dilettanter, hvilka från alla håll flyga i vingarne på Tegnér och andra mäktigare naturer, redan hunnit så i karikatur utveckla dessa mönsters manér, att deras brister och ensidighet blifvit blott alltför åskådliga.

Svårare, än att förutse ett negerande af Sveriges nu gällande poesi, är det att bestämma, hvilken positiv sida försöken i skaldekonst seder-

mera kunna komma att företrädesvis utveckla. Det brister icke mer, såsom förut var fallet, en mångsidighet i poetisk bildning; icke heller nekas en tillbörlig gärd af dyrkan åt tidehvarfvens sanna skalder, så att inga vidare exempel af det rätta tyckas kunna framställas. Kanske är det sannolikast, såsom det ock vore bäst, att intet manér blir fixerad, och att de författande derigenom ledas till att mer hålla sig till sig sjelfva och naturen, och mindre fjettra sig vid vanans och tonens illusioner. Säkert är, att mången, som nu kan skaka ur ärmen en kraft-vers, när det behagas, i sådan händelse skulle finna sin åder mycket förtorkad, och att derföre vida mindre skulle bli skrifvet, hvilket redan vore en stor lycka. Ty sådan poesien för närvarande är i Sverige, har den, genom ett idkeligt och manérligt upprepadt enahanda, blifvit till den grad hvar mans egendom och så inpreglat sig i allas öron, att man kan kalla den individ ytterst förstockad eller ytterst återhållsam, som ej blandar sin röst in i den allmänna chören och genom lättheten att sjunga som andra skalder frestas att anse sig sjelf för skald.

Utrymmet har icke tillåtit förf. att särskildt motivera de omdömen han här fällt; det vore dock orätt att af denna anledning misstänka dem som falska. Ändamålet med denna uppsats har varit att i en lätt öfverskådlig följd framställa åsigter af Sveriges nuvarande poetiska litteratur, så positivt, att författarens mening på intet sätt skulle kunna dubbeltydas. Bestyrkandet af dessa åsigters sanning lemnas åt framtiden, då äfven han genom speciellare recensioner af ett och annat nu frejdadt arbete, hoppas kunna närmare förklara och bevisa hvad han yrkat.

Törnrosens bok.

(1835)

Läsaren får icke vänta utförlighet i en anmälan, hvilken såsom denna rör ett arbete af största både utsträckning och mångfald; ty äfven en vida utförligare kritik, än detta blad kunde inrymma, skulle nödgas inskränka sig och icke förfölja dessa dikter i alla deras detaljer. Här blir det fråga om att redogöra för arbetets allmänna innehåll och att af enskildheter upptaga blott sådana, som mest falla i ögonen, antingen genom sin svaghet eller styrka; de som ligga deremellan, kunna knappt antydast. Visst är, att partier af alla dessa klasser finnas i Törnrosens bok; dock skall man vid läsningen deraf snart med den gladaste njutning märka, att författarens ojemnhet är af det slag, som skiftar mellan skönhet och fel, icke mellan platthet och medelmåtta. Och då här begagnas ordet skönhet, tages det med sitt fulla innehåll af helgd och sanning.

Författaren tyckes hafva hemtat ur sin närmast egna erfarenhet den vackra bild, som han på något ställe, visst med andra ord, uttrycker, men hvars innehåll är, att målarens kamp är fåfång, om ej skönheten själfmant kysser hans pensel. Det finnes målare, hvilkas händer man skulle tro skönheten själf hafva ledt till öfverallt jemna och ljufva drag; vid vår författares sida tyckes gudin-
nan blott gerna dröja, betraktande med mildhet hans inre, manliga strid, och stundom till belö-
ning kyssande hans varma och raska pensel.

Törnrosens bok, eller, som den utförligare heter: *Fria fantasier, hvilka, betraktade såsom ett helt, af herr Hugo Löwenstjerna stundom kallades Törnrosens Bok, stundom en irrande Hind**, är ett slags saguverk, som under särskilda titlar upptager berättelser med ämnen af olika natur och från skilda tider. I detta afseende är verket, hvaraf redan fyra band i fem häften säljas i vår bokhandel, en sammanfattning af delar, som icke stå i direkt beroende af hvarandra. Icke desto mindre kan det betraktas såsom en helhet, om icke just för den anordning, hvarigenom förfat-

* Läsaren får blott undra öfver den besynnerliga titeln, icke tro att herr Hugo valt den utan åsyftning.

taren sökt ge berättelserna en gemensam bakgrund, så åtminstone för den likartade egendomliga anda, som råder i dem alla. Sjelfva uppställningen har häruti något tycke af Moores "Lalla Rookh." Här förekommer en familj, herr Hugo Löwenstjerna och hans omgifning, i hvars krets sagorna berättas, under det familjens inre förhållanden småningom växa ut, för att, Gud vet när, hinna sitt mått.

Det första bandet af Törnrosens bok, med titel: Jagtslottet, är egentligast och mest egadt skildringen af herr Hugos slott och lefnadsättet derstädes. Man kan utan tvekan yrka, att denna del är den svagaste i hela verket. Elementer af författarens diktkonst röjas visserligen äfven här, men de äro icke här kufvade af en ordnande andes lagar, utan verka oberoende af hvarandra. Personerna äro mindre lyckligt sammanhållna, så att ingen enda finnes af en klar och träffande egendomlighet. Lika så svårt uppfattadt är deras inbördes förhållande och sjelfva lifvet på herr Hugos slott. Strödda idéer, stundom utvidgade till mer eller mindre mystiska samtal, öfverflygla personernas sjelfständighet och visa dem ofta såsom sina blott beroende organer, i

stället för fria skapare. Det är ett fel, som ingalunda är sällsynt i våra nyare litterära konstprodukter, att det inre organiska lifvet i dem förvrides och uppoffras för idéer och reflexioner, som, på de ställen der de anbringas, icke hafva annan betydelse än deras inåt slutna, möjliga sanning. Ty så visst det är, att en målare icke lyser genom glänsande färger, utan genom deras sammanställande till en lefvande tafla, så visst är äfven, att en konstnär inom poesiens område icke intager i högre mening genom skimmer i bilder och tankar, utan genom sanningen af det väsende, han genom dem förmår framställa. Men om man å ena sidan, i synnerhet hvad denna första del vidkommer, lätt blir varse en osäkerhet hos författaren vid skapandet af sina personer och af deras verld, så ser man, å den andra, redan här många sköna strålar af det ljus, författaren upphemtad ur lifvet och i de följande dikterna än rikare meddelar. Man kan således med allt skäl kalla äfven detta första och svagaste parti af det ädla konstverket lärorikt och väckande, så ofta det ock lemnar vår fordran på natursanning, rörlighet och lif i teckningarna ouppfylld.

Den andra delen kallas Hermitaget. Med några få historiska drag till grund innehåller den en mängd romantiska skildringar, hvälfvande sig gemensamt kring konung Waldemars strid om kronan med sina bröder och hans kärleks-förhållanden till systemen af hans gemål. Det hela är visserligen byggt med den lutning åt det romantiska, att äfven de få ämnen, som äro tagna ur historien, ligga åt detta håll, men likväl skall man redan här angående författarens diktkonst kunna göra en erfarenhet, som i fortsättningen än mer bekräftar sig, den nemligen, att både händelser och personer gruppera sig med mera hållning och natur, i den mån de ligga närmare på förhand gifna historiska drag och af dem beherrskas. Det är ingalunda vår mening att i allmänhet vilja fränkänna den rena och på all bevislig faktisk verklighet blottade dikten konstbetydelse och sanning, emedan det tvärtom är vår öfvertygelse, att hvart och ett fenomen, som diktas med inneboende sanning, faktiskt funnits till, om också blott i spridda strålar; men då vi här tillerkänna en bestämd öfverlägsenhet åt de partier i författarens berättelse, som närma sig det gifna historiska, är det med afseende derå,

att de rent af diktade innehålla i sig en osäkerhet, en formlöshet, som minst af allt kan stå tillsamman med konst, och som stämplar dem med underlägsenhet i förhållande till de öfriga. Och på detta ställe är det ej olämpligt att anmärka en åsigt, som författaren tyckes framställa med den bestämdhet, att man kan tro honom hysa den sjelf, ehuru han låter den uttalas af fingerade individer, och som tyckes vara icke utan inflytande på hans kompositioner. "Om man romantiserar," heter det, "i afsigt att teckna en tid med dess seder, måste man hemligt förbinda sig att hafva karakterer, hvilka liksom valda bilder lemna ett uttryck deraf. Likväl kan mången gång vara intressantare att höra talas om någon, som, ehuru tillhörande en viss epok, — — — ändå står med sin beskaffenhet som ett litet undantag, en utvikning från sin tid. Tar nu åhöraren eller läsaren för gifvet, att man berättar för att skildra tidehvarfvet, så blir han här bedragen eller skyller föredraget för osannolikhet. Bland ett folk, i allmänhet gästfritt, kan en och annan snål personnage finnas, och hvilken det just kan tillhöra en ifrågavarande anekdot eller romans att föra på banan. Åhöraren får deraf icke tro, att

man missförstått en gästfri tid, eller gjort en osann, karikerad scen. Men vore meningen ej annan än att lemna en karakteristik öfver epoken, då borde visserligen ej snikna menniskor framvisas i kompositioner öfver tider, som på det hela varit af generöst lynne, ej fritänkare under bigotta sekler, ej någon dum varelse midt i en snillrik nation, ehuru individer af så egen art ifrån de andra nog alltid funnits. Jag tycker icke om sådana bojar; de äro onaturliga, falska och tillika ängsliga. Deremot afsäger jag mig äran att egentligen föreläsa i historien öfver seder och bruk, under det jag gör något helt annat, nemligen allenast anför tilldragelser, som roat mig."

Vi appellera här till hvad vi förut yttrat vara vår öfvertygelse, att allt hvad som diktas harmoniskt och naturenligt är faktiskt och historiskt sannt, det vill säga, har varit eller skall blifva, ty äfven det tillkommande är historiskt, sedan man fångat det. Det första således, som ur denna synpunkt möter vår betraktelse, är, att all sann dikt måste vara en sann bild af historiens egen väsendtlighet och i grunden lika sann som den. Men nu är icke någon väsendtlighet till genom sina tillfälliga afvikelser, utan genom sitt

sammanstämmande till en gemensam enhet; derföre är allt tillfälligt i sig sjelft ett intet och har betydelse blott så vida, som det hålles invid något väsendtligt. I historien, som faktiskt upptecknar millioner tillfälligheter, är det väsendtliga tron på en försyn, i hvilken de hafva sin förklaring, i dikten är det väsendtliga intet annat än den förklaring, konstnären sjelf mäktat nedlägga i sin komposition. Vi tro, att ingenting sker, som icke, huru oförklarigt det än synes, står i sammanhang genom försynens ordning; deraf det älskliga i allt hvad som är faktiskt; men ifrån det tillfälliga i dikten gå vi till konstnären och fråga, om han har någon förklaring derpå, och brister den, så skygga vi för hans fantomer. I dikten skall derföre allt vara ordning, allt sammanhang, allt historiskt i den höga bemärkelse, att allt skall hafva sin förklaring i den helhet, i hvilken det förekommer, och betinga blott ögon för att erkännas. Sådan skall dikten vara, en bild af den gudomliga ordningen, en bild af den historiska ordningen, sådan den afslöjat sig äfven för det menliga ögat i vissa storartade, genomgripande grupper. Man må således hafva för afsigt eller icke att teckna en tid, en person, eller en hän-

delse, så är det tillfälliga i och för sig sjelft ett intet och ger ingen bild. Det är sannt, — för att följa en af författarens liknelser — att bland ett gästfritt folk en icke gästfri menniska kan finnas; men skildras hon, utan att hållas i motsats till sin nation, så får man ingen föreställning om dennas gästfrihet. Men, invändes nu, man får en bild af en girig, och det kan vara tecknarens ändamål att ge blott en sådan. Det finnes intet folk, bland hvilket icke afvikande individer finnas; det finnes i samma analogi ingen girig, hos hvilken icke några afvikande drag kunna anträffas. Är då den boja ängslig, som hindrar konstnären att löpa ut till dessa tillfälliga drag, och, kastar han sig in i dem och tecknar dem, hvad tecknar han då? Icke den girige! Konsequent kan sålunda ingen bild gifvas, utan allt blir ett förvirrande in i tillfälligheter och deras tillfälligheter. Vi skulle icke hafva dröjt så länge vid denna punkt, om vi icke tyckt oss varseblifva hos författaren en viss oro, som stundom nekar honom att bära med glädje konstens bojor, och en mera afgjord hog för utvikningar än för den lugna, sammanhållande teckningen af de föremål, han bringar å bane, en brist, som

isynnerhet i de båda senaste häftena eller fjerde delen märkbart förmildras.

Vi hafva nämnt, att de rent af diktade partierna i denne författares arbeten ofta nog lida af osäkerhet och formlöshet. Man må betrakta de i denna del anförda personerna, Erasmus, Inga, Judith; huru litet äro icke dessa uppfattliga! Den förstnämnde är i synnerhet misstecknad genom den besynnerliga blandningen af olika bildningsgrader och den förfelade naivetet, som man i honom träffar. Detsamma kan sägas om Inga. Bättre är familjen Bruce hållen, ty om än såväl lorden sjelf som de andra sakna det egna, individuella, som ensamt är lefvande och åskådligt, så äro de dock såsom allmänna karakterer åtminstone utan i ögonen fallande inre motsägelser. Men för de båda bröderna, konung Waldemar och hertig Magnus, har författaren haft historiska drag gifna, och vid utvecklingen af deras karakterer blir man varse en fastare hållning och en bestämd riktning åt ett mål. Derför fästa de sig äfven i ens föreställning tydligare än de öfriga personerna, ehuru ingendera har någon särdeles utsträckt rol att spela. Den veka, svärmande, obeslutsamma konungen påminner ovillkorligt om Sigismund, då

hertig Karl med sitt tilltagsna, stränga, herrsklystna sinne har en motsvarighet i den mot konungen upproriske Magnus. För öfrigt är kompositionen af det hela sinnrik, och idéen, att genom en rask flyttning fram i tiden få händelserna midt under deras närvaro att stiga tillbaka och upplösa sig i dunkla, drömlika skuggor, är förtrollande och ger stycket likheten af ett sakta döende adagio, eller en ström, som störtar sig med vattenfall mot hafvet och den ena minuten brusar, den andra förlorar sig tystnande i det oändliga. Som ett bihang förekommer i denna del vid slutet en kärleks- och spökelse-historia på vers, mindre fulländad eller snarare mindre vårdad i det tekniska, men dock ganska kraftfullt utförd i folkvisans ton med sina hastiga öfvergångar och halfbelysta, ofta blott antydda scener. I allmänhet kan man säga, att författaren, som mindre än vanligt lyckas vid teckningen af det naiva, det rent och osminkadt naturliga hos personer inom den första stationen af bildning, här velat slå an just de strängar, som i människohjertat äro mest ursprungliga, och detta i en tonart, som för dem är mest egendomlig. Stycket, som eljest är ganska kort, kallas Vargens dotter.

Hvad som blifvit sagdt om andra delen af ifrågavarande arbete, gäller till det mesta äfven om den tredje eller Hinden. Berättelsen hvälfver sig blott icke här omkring samma ämne, såsom förhållandet är i Hermitaget, utan upptager vexlande skildringar, till största delen likväl hållna i beröring med herr Hugo och hans familj. Det är sålunda ett slags vidare fortsättning af den första delen, men, man måste medgifva det, vida intressantare fortsättning. Svårigheten att få in i berättelsen något romantiskt intresse, hvilken man varseblef vid den förra skildringen, synes här icke mera, och allt har redan en rikare växt. Likväl klarnar icke personernas individualitet mer här än i första delen. Herr Hugos bror Andreas är kanske den, som lifligast kan uppfattas i hans egna efterlemnade papper, hvilka otvifvelaktigt höra till det bästa boken har att uppvisa. Underordnad och matt är tantens välgörenhet; den gamla tjenaren är förfelad och påminner om Erasmus.

Vi afbryta oss sjelfva och fråga, huru det är möjligt, att en bok kan vara af stort värde, och dock gifva rum för så många anmärkningar, och vi tillstå också, att vår anmälan hittills varit mera

en anmälan af verkets fel än af dess förtjenster. I sanning, mycket klander kunde ännu tilläggas, utan att behöfva sökas, och likväl skulle man icke utestänga möjligheten att lemna arbetet de högsta loford. Det hör till det skönas natur, att vara mäktigare än det icke sköna, och man må rycka an med tusende fel, finnes blott en enda väsendtlig skönhet att ställas emot dem, så falla de till obetydhet. Vi hafva funnit ett sådant förhållande i Törnrosens bok, och läsaren skall sannolikt sjelf göra den erfarenhet, att man icke så fort hinner störas af några törnen i densamma, som allt obehag åter fläktas bort af någon skär och osynlig doft från dess rosor. Ty rosor och törnen kan man väl säga boken innefatta, och benämningen är i detta afseende väl vald. Ville man nu, sedan man dröjt vid bokens brister, äfven uppehålla sig vid dess skönheter, hvad skulle man kunna yttra om dem? Det vore kanske orätt att taga upp särskilda partier, ty dessa äro mera ponderabla af bristerna; man borde gå till andan i allmänhet. Denna är omöjlig att teckna; men om man ville likna det hela vid någonting, så kunde man ställa det i jemförelse med en djup, aningsfull skog, genom hvilken man vandrar med

ofta besvärad gång, men öfverallt liksom omgifven af osynliga andar. Man störs, man väcks, man ler; men i nästa minut är man gripen åter och väntar med klappande hjerta en uppenbarelse. Det är denna djupa, mystiska, åt naturens innersta syftande tendens, som fyller äfven de tre första delarne af Törnrosens bok med behag, och som i den fjerde visar sig med lika styrka, men med än högre ljus och reda.

Fjerde bandet innehåller i tvenne häften en fortgående dikt: Drottningens Juvelsmycke eller Azuras Lazuli Tintomara. Händelserna äro från Gustaf den tredjes tid och samla sig närmast omkring hans död. Redan det möte, man här gör med historiska, så nära vår tid levande personer, med förhållanden och seder, om hvilka väl hvar och en läsare hört åtminstone några drag omtalas af ögonvittnen, med händelser, som lefva i ett ännu knappt lugnadt minne, redan detta vore nog att ge berättelsen en grad af intresse, äfven om allt vore skildradt med medelmåttig talang. Men här förekomma, ibland ett vida mindre antal förfelade ställen, drag af den gedignaste konstnärs-förmåga och det rikaste snille. Det opera-lika, som ligger i hela den tid här

tecknas, dess heroism och dess styggelser, dess vantro och öfvertro, dess ihåliga skimmer och hemska glädje, så oöfverträffligt skildradt af Bellman i en lägre riktning, är som det vore skapadt för författarens genius, som älskar operans fantastiska dagar och tvinar i en verklighet af lugn konsekvens. Det faktiska är här utarbetadt redan inom sig sjelft till någonting, som närmar sig fantasiens flyktigaste drömmar, och det är svårt att dikta något så öfvernaturligt, att det icke, placeradt inom detta tidehvarf, skulle antaga sannolikheten af att hafva verkligen funnits. Här är författaren hemma, och de mästerligaste taflor äro frukter af hans lyckligt valda eller lyckligt funna ämnen. Vi svigta i valet mellan de skönheter, som kunde anföras. Mest fängslande är kanhända det väsende, hvaraf boken har sitt namn, ynglingen eller flickan Azuras Lazuli Tintomara. Odöpt, utan bestämdt namn, än tagen för karl, än för qvinna, utan religion, utan allt begrepp om pligter, lagar, seder, och slutligen född och uppfödd af en lättsinnig aktris i theaterns fé-verld, hvilken varelse skulle hon icke tyckas vara? Och likväl huru skön är hon icke, huru fin, luftig, ja, till och med vis! Kanske har den

dunkla, men harmoniska instinkts herrlighet aldrig klarare blifvit framställd och firad, än den fräsa i hennes natur. Hon är icke en människa med ett blandadt mått af förstånd och oförstånd, vetande och okunnighet, rikedom och brist; hon är ett djur, men det fullkomligaste, som kan tänkas, ett djur, hvars minsta rörelse är grace, hvars minsta blick är clairvoyant, omöjligt att fångas och omöjligt att tämjas. Med ett ord, allt hos henne är namnlöst såsom hon själf, och hennes inre liknar en slumrande natt, full af allt hvad sommarn äger ljufvast, och väntande blott en stråle af solen, för att öfvergå till den herrligaste dag. Sådan är denna Azuras, en bild af detta dunkla, mystiska, harmoniska, som är till, och som varseblifves, men som flyr för all omfamning, och som förstör den, som vill äga, icke blott beundra.

Bland detaljer af sällsynt sinnrikhet och sanning, må man nämna den hastiga, men hemska teckningen af Gustaf den tredjes möte med Ankarström, då konungen, utkommen från den bekanta sierskan, mamsell Arvidson, ser sin mördare med ostörd fart, i rak linie afskära gatan och bäfvar för den röda fliken af hans kappa,

som fladdrar upp under gången. Vidare må man ej förgäta att nämna maskeraden, de sammansvurnas möte der och framför allt konungen, för hvars öga midt i hvimlet och glädjen det röda ännu står, då han blundar, såsom han sjelf säger åt Essen, och hvars dystra aning väfver sig in i de legeraste af hans halft franska, halft svenska yttranden. Knappast lär man kunna föreställa sig en trognare teckning i få drag, än den som här ges af den gode, nedlåtande, men från karakterens och majestätets allvar så lätt ledde konungen. Redan hans första ord återspegla något af både honom sjelf och tillfället. "Voilà Essen — une Comedienne de la plus parfaite ironie, d'une svelte divine. — — Mademoiselle Stading kallar jag ett intet emot denna figur." Och straxt derpå: "Såg du, Essen, der glimmade längst fram något rött; par Dieu, en af den fiera flickans strumpor. En silf för Bellmans eller Kellgrens pensel — hvilkendera afgöre vi ej — men hon är finare, luftigare, mera graciös än sjelfva Lydia — och fullt ut så jordisk som Ulla Winblad." Och från detta vanskliga intresse för en skön aktris lyfter sig konungen omedelbart åter till de älskvärda uttrycken af hans milda, kungliga sinne:

"Mitt goda folk roar sig, kom Essen, jag vill gå ned. Folkets glädje är en konungs element. Quelle misère, anonymen och hans biljett! Jag känner att de älska mig alla, hvad fara för en konung som jag?" Med samma genialitet, som Gustaf den tredje, äro nästan alla här införda historiska personer individualiserade, Gustaf Adolf med sin linealraka rättrådighet och styfva formalitet, den slutna, rätt fram gående, brutala Ankarström, sådan han visar sig i sin bekännelse, den beslutsamma, listiga general Pechlin, o. s. v. Den rika öfvervigten af sköna och lyckade partier gör det förhatligt för oss att ens omnämna brister. Likväl förekomma äfven sådana, t. ex. osannolikheten af slutet, af det dubbla rival-mötet, osäkerheten i teckningen af scenen mellan Emanuel och juden, Ankarströms olikhet och särskilda mindre detaljer, som äro för mycket antingen sväfvande eller bjerta. — — — — —

Några ord om methoden att uppläsa bunden stil.

(1833).

Det är ganska vanligt, att man hör vers deklameras så, att allt markerande af den enskilda versens isolerade och sjelfbestående natur åsidosättes. Man rättar sig nemligen uteslutande efter tankens genom interpunkteringen antydda modifikationer, pauserar vid punkterna och proportionelt vid de mindre skiljetecknen, och kommer sålunda ofta ur en vers in i en annan, utan att den redan fullkomnade blir såsom sådan för örat angifven. Detta sätt att deklamera är utan allt tvifvel oriktigt, såvida det ensidigt afser tankegången i ett skaldestycke allena och icke tillika harmonien.

Gehöret kan visserligen likasom tanken behålla i minnet en fordran af något, som bör följa, och som dröjer; men båda förbryllas de lätt af ett öfverskott, som påtrugas dem. Om man derföre med gehör för versens harmoniska princip hör någon, som deklamerar, utan att med en pau-

serande modifikation i rösten ge tillkänna, när versen fyllt sitt mått, så erfar ens öra samma obehagliga oreda, som ens tanke, när någon fortsätter en mening likasom förbi dess punkt. Det är således en klar sak, att, om samma mening löper genom flere verser, tanken, som utan oreda kan vänta ett påföljande, alldeles icke fordrar en så uteslutande och ögonblicklig tillfredsställelse, att det ju ej vore orätt att för den påbörda örat ett tillskott af takter, dem det ej under sin en gång gifna, harmoniska åskådnings laggar kan försmälta och ordna. Att örat å sin sida kan fördraga pauser, der tanken fordrar dem, ser man deraf, att, om än en menings slut markeras inom versen, detsamma ändå på intet vis förlorar tråden af versens harmoniska lopp, utan inom sig mäter det bristande och är tillfredsstäldt, då det blifvit tillagdt. Örat och tanken hafva i dessa afseenden samma natur och böra äga samma prerogativer, så att det är lika orätt att för menings skull icke markera slutet af en vers, som att för versens fyllnad löpa öfver en punkt inom den, utan att antyda öfvergången ur en mening i en annan.

Det kunde lätt genom tusende exempel ådagaläggas, hvilken förvirring i all harmoni en deklamation, sådan som den här klandrade, åstadkommer. Den ursprungliga versformen kan derigenom upplösas i otaliga missljudande sammanställningar af heterogena verser, såsom t. ex. följande hexametrar:

Utan att ana försåt han sof på blommorna. Ormen
Låg och dolde sitt gift bland dessa. Skyddande
gudar!

Fanns ej nåd för ynglingen, fanns blott döden? I
allmakt

Styren I dock jorden. Han dog förlåten af Eder.

Se här:

Ormen låg och dolde sitt gift bland dessa.

Skyddande gudar!

Der äro genast de båda sista raderna af det så kallade sapphiska versslaget.

Vidare börjas en dylik strof med det följande:

Fanns ej nåd för ynglingen, fanns blott döden?

Och än ytterligare fås af nästa mening en fullständig vers till tredje raden af en alceisk strof:
I allmakt styren I dock jorden. — o. s. v.

I flere af de moderna språken har man genom rimslut markerat för gehöret de punkter (att bruka denna bild), då detsamma haft att börja liksom en ny mening. Rimmens betydelse är således likaså lätt insedd, som den är stor i språk, hvarest tonvigten och den deraf bestämda ovilkorligheten i harmonien icke är nog skarpt uttryckt.

Det är icke heller för en blott yttre prydnads skull, som man infört bruket att skrifva och trycka hvarje vers för sig; seden grundar sig på en riktig uppfattning af versernas harmoniska individualitet. Ty ehuru en vers icke blott i afseende å den deri uttryckta tanken, utan äfven hvad harmonien angår, står till ett föregående och efterföljande i ett förhållande, som kan sträcka sig vida längre än till den strof allena, i hvilken versen ingredierar, så utgör densamma likväl tillika ett så bestämdt i sig slutet helt, att dess enskilda väsende på intet vis får lemnas outtryckt. Utan denna individuella natur hos de förbundna verserna kan ingen harmoni i det hela uppstå, och man ser häri likasom i allt annat, att ju mer harmoni det allmänna uttrycker, dess mer bestämma sig till sin form alla de enskildheter, af hvilka detsamma består.

Oftast ser man författare, ledda af örats och tankens korresponderande fordringar, söka inrätta verserna så, att någon afdelning af meningen slutar sig vid slutet af hvarje vers; detta är visserligen bra i sig sjelft, och såvida det ej gör intrång i andra lagar; det är också ett verkligt fel, om tanken utan sjelfbestämda pauser jemt och ständigt springer öfver ur en vers i en annan; men huru än förhållandet må vara, gäller dock den regel här uppgifvits för deklamationen framför alla andra konsiderationer. Det är äfven en naturlig sak, att, då skalden tänkt sig och uttryckt meningen under en bestämd metrisk form, denna också bör bibehållas och antydast af den, som deklamerar. Såsom exempel på tankens lätthet att behålla reda, om än en väntad sats dröjer, kan man anföra det intresse, hvarmed en finsk runa afväntas ur dess författares mun, och den klarhet, hvarmed en sådan, halvesats för halvesats, uppfattas. Det är bekant, att runoförfattaren, då han känner sig inspirerad, sätter sig ned, fattar en annan person i händerna och börjar gnola sin runa vers för vers, hvarvid enhvar af denne hans medhjelpare måste upprepas, innan den nästa följer. Då nu satserna i en finsk runa ofta ge-

nomlöpa flere sådana verser, kan man lätt föreställa sig hur länge det skall draga ut på tiden, förrän en mening är fullt uttryckt, och huru skarpt isolerade alla verser skola visa sig, förhållandet af tankarna må vara hvilket som helst. Likväl löper ingen runosångare fara att missförstås ens af den mest obildade åhörare. Icke heller kan han utan öfverdrift trötta genom hvilat mellan satsernas kombinerings, emedan han för hvarje paus ger åhöraren något fullbildadt, åtminstone hvad harmonien beträffar. Samma fall äger rum, ehuru i något mindre mon, vid vår sång, der väl ingen skulle få infallet att öfverhoppa kaden-sens längd, för att hastigare kunna komplettera en till hälften antydd sats.

Hvad som ofvanföre blifvit sagdt, beträffande det ljudeliga uppläsandet af poesi, gäller naturligtvis äfven för den, som för sig sjelf, med en blott inbillad deklamation, genomgår ett skaldestycke. Skulle någon ha den vanan att dervid fästa sig blott vid interpunkteringen, så kan han vara öfvertygad om, att han antingen saknar gehör, eller genom en ovana sjelfmant beröfvar sig den njutning, harmonien af en på naturliga principer byggd meter i sin förmälning med tanken skänker.

En anmärkning om konstnärens förhållande till naturen.

(1833.)

Det är ett temligen allmänt vedertaget uttryck, vid karakteriserandet af konstnärens förhållande till naturen, att den förre förädlar den senare. Detta förädla härflyter ofta ur missförstånd i uppfattningen af saken, men ger än oftare anledning till ett dylikt. Man kan nemligen lätt falla i den öfvertygelse, att naturen, sådan den är, (verkligheten), vore något konsten underordnad, som behöfde tillsatsen af ett ädlare, i konstnärens enskilda väsende nedlagdt moment, för att adlas till skönhet och bli ett föremål af konstvärde. Från en slik öfvertygelse är vägen kort till utmönstrandet af vissa så kallade naturens lägre klasser ur konstens område, äfvensom till försöken att förmedelst påfästandet af för dem främmande, men konventionelt ädla, attributer åter rädda dem från en sådan förtappelse. Man skall finna många exempel på hvardera af dessa förvillelser.

Vore det möjligt, att konstnären skulle i ordets egentliga mening förädla verkligheten, så borde den genom honom lyftas till någon utom dess idé liggande fullkomlighet, ty hvarje annan äger den i sig redan förut. Men i detta fall skulle resultatet bli motsatsen af konst, bli onatur. Långt ifrån att kunna förädla verkligheten, har konstnären sin adel genom den och är dess mera stor, ju klarare han ser och kan återge dess skönhet. Så är målningen af naturens både yttre och intellektuella fenomen skön, i den mon dessa i sin väsendtlighet återgifvas, icke i den mon de smyckas med utom dem sökta prydnader. Väl kan ett gifvet individuelt föremål under konstnärns hand skenbart förskönas, såsom t. ex. ett porträtt göras vackrare än dess original; men likvisst kan man ej i egentlig mening säga, att föremålet blifvit förädladt, såvida målaren, om han icke träffat likheten, gått utom och likasom lemnat föremålet, och om han träffat den åter, icke tillagt föremålet några drag, som det icke ägde, utan blott förklarat dess skönhet, det är, låtit den framstå oskymd och obortblandad af störande oegentligheter. Det är en lätt konst

att smycka, såsom t. ex. att dikta på norden sminket af hela söderns rikedom; att förädla är omöjligt, att förklara är konstens yttersta och högsta uppgift. Men att förklara vill säga det-samma, som att låta det rent verkliga framstå, befriadt från det oväsentliga, det icke nödvändiga, eller också att underordna det så, att dess vilkorlighet blir synbar och icke distraherar.

Om parodien.

(1834).

"Parodien," säger Thorild, "är konsten att förvända allt, hvad förvändas kan; det är således konsten att göra det höga till lågt, det sköna till fult, ordning till förvirring och visheten till vanvett."

Betrakta vi nu, hvarigenom parodien i denna mening, (ty vi måste redan på förhand betinga äfven en annan betydelse hos parodien) verkställer detta förvändande, så finna vi lätt, att det sker derigenom, att den sammanför hvad som ej hör tillsamman, korteligen, fogar missljud till det harmoniska. Om man t. ex. insätter några förvirrade noter i en sonat af Mozart, om man på en madonna af Rafael målar ullvantar o. s. v., så har man parodierat dessa Mozarts och Rafaels skapelser. Thorild menar, att parodien i sin natur endast kan riktas mot det mest höga. Att han här menar parodien, betraktad blott såsom

förvändande, synes klart; och i detta afseende är hans påstående sannt, likväl med det vilkor, att han med det mest höga förstått det harmoniska i hvad uppenbarelse som helst; ty eljest finnes i grader af ren uppenbarelse, från grodan till menniskan, från tiggaren till konungen och Gud sjelf, ingen grad, som ej kan på förutnämnda sätt af parodien anfäktas. Att parodien åter endast kan antasta det harmoniska med framgång, kommer deraf, att blott det harmoniska kan i synlig måtto förstöras genom infogade missljud, då deremot det oharmoniska redan i sitt väsende innebär det, som parodien såsom förstörande vill åstadkomma. Här må man icke förbise en dubbelhet, som tyckes ligga i parodien, i denna betydelse tagen, ehuru denna dubbelhet visserligen är mera skenbar än verklig. Att nemligen smutsa det höga med tillsatsen af det låga väcker harm, att förputsa det lägre med det högres tillhörigheter kan väcka löje. Dock är, såsom redan sades, denna skilnad icke grundad i sakens natur; den har fastmer sin orsak i vårt sätt att uppfatta. Vi se af all harmoni, såsom naturligt är, först den mest förklarade, och ju högre derföre ett väsende är, det vill säga, ju

mera dess harmoni är förklarad, desto mera är det oss heligt, dyrbart och okränkligt. Men då äfven i det minsta, som rent och utan förvridning är sin idé, en harmoni måste finnas, och det icke kan vara så mycket graden af harmoni, som icke mer dess väsende, som är oss heligt, följer, att om denna i det rena lägsta uttalade samklang vore oss förklarad, vi äfven med samma slags harm skulle se detta förvrängas.

Om nu parodien tages i denna bemärkelse, så är det tydligt, att ingen konst kan vara lättare än konsten att parodiera. Ty då all skönhet och höghet i uppenbarelser består i den följd af ackorderande lagar, de uttrycka, så ser hvar och en huru störande äfven den minsta rubbning måste inverka på det hela såsom fenomen. Och hvem har icke i sitt våld att rubba ordning och öfverträda lag, om han ej känner det rätta, eller om han ej respekterar detsamma? Med skäl stämplar derföre Thorild parodien, hvilken han blott uppfattat såsom förvändande, med fördömmelsens märke. Den är ett lögnens försök att göra allt till sin like, ett oskäligt och djuriskt stormande mot föremål, hvilkas adel icke senteras, ett uppenbart mordanslag mot produktioner af skönhet och helgd.

Nu uppstår den frågan: kan det harmoniska, det sköna till sin väsendtlighet nås och förstöras af en sådan parodi, eller kan det i sjelfva verket parodieras? Det är naturligt, att såsom ens jordiska lif kan utsläckas af mördarens dolk och såsom hvarje konststycke kan krossas eller brännas, så kan ock hvarje synlig produktion af skönhet och regel genom parodiens vrängningar göras oförnimmelig. Men lika naturligt är det, att, såsom lifvet till sitt väsende är oberoende af dolk och svärd, också det harmoniska i sig sjelft icke subordinerar under det parodiska förvändandet. Parodien kan således, då den angriper det sköna och höga, endast förstöra medlet, hvarigenom densamma gjorts för oss förnimmeligt och blifvit en jordens egendom ifrån att blott vara himmelens, den kan alldeles icke med förstöring drabba det sköna och höga sjelft. Vi se detta tydligt deraf, att vår inbillningskraft i sin fulla verksamhet alltid kan återkalla en varseblifven produkt af skönhet, hvilka öden som helst vi än sett öfvergå densamma, och alltid återkallar den i sin ursprungliga glans, obefläckad af de förändringar, yttre omständigheter åstadkommit. Om vi t. ex. sett en madonnabild i sin gloria, och densamma sedan visades oss förvrängd genom

några missfosterlika drag, så vore det dock i den rena inbillnings-kraftens makt, att suppleras de ursprungliga dragen i de tillsattas ställe och sålunda betrakta parodistens streck som lika många smutsfläckar, utan egentlig inverkan och betydelse. Så skulle vidare, om någon företog sig att stympa, sarga och vränga skildringarna i Homers Iliad, man tusende gånger kunna studera denna orimliga produkt från perm till perm, utan att derigenom i ringaste mon störas i den njutning, läsningen af ett äkta exemplar af Iliaden erbjuder. Parodien i sin oskälighet, (och oskälighet är den alltid då den angriper det harmoniska) kan därför blott skymma skönheten och rycka den undan våra ögon, men aldrig inverka på dess väsende så, att inflickade oljud skulle förmåla sig med det harmoniska och icke kunna utjagas och lemnas åt förtappelsen. Derför är också parodien, i denna mening tagen, ett oting, såsom sådant utan betydelse, och fullkomligt utan annan än fiendtlig relation till harmoni och skönhet.

Men det gifves ett annat slag af parodi, i strängare mening det enda, som borde så benämnas, hvilket i likhet med dess syster, komedien, med obestridliga anspråk sluter sig till de

sköna konsternas ring och antyder ett för dem alla gemensamt ursprung, skådningen af harmoni.

Hvarje ren individualitet är en af den Högstes uppenbarelse-former och, såsom sådan, ren skönhet, det är, ren förmälning af enhet och mångfald. Det finnes således i hela naturen icke ett ting, som ej, såvida det är en Guds uppenbarelse, är skönt och honom tillhörigt. Men i motsats till ren individualitet sätter jag rent manér, som är en individualitetens uppenbarelsform genom sjelfbestämning. Ty såsom individen i sitt varande i Gud har sin gudalighet, har han i sitt sjelfvarande en lockelse att verka gudalikt. Men så vidt detta sjelfvarande innebär en söndring, är det klart, att dess produkt skall röja sig som härmning, ej som verklighet. En sådan produkt kallar Thorild liklighet i motsats mot likhet; här må den, med afseende å ämnet, som rör skönhet och konst närmare än sanning och vetenskap, benämnas manér i motsats mot stil. — Någon väckte i ett sällskap fråga om, huru man borde hålla sina armar, för att ej, som det händer mången, synas vara besvärad af dem; flere förslag gåfvos och förkastades; slutligen inföll ett fruntimmer: "Man bör alldeles icke hålla dem." Förslaget var likaså godt och sannt, som

ursprunget ur en riktig uppfattning af skilnaden mellan manér och stil.

Det är ett sådant manér, hvarhelst det må uppenbara sig, som påkallar parodien. Visserligen innebär manér alltid och redan i sig sjelft en disharmoni; men denna är ofta så maskerad, att det fordras det finaste gehör för det sköna att upptäcka densamma, och parodien visar sig derföre alltid befryndad med skönheten, då hon upptäcker dess motsats och vet att göra den märkbar genom att utveckla den till ett mera bestämdt uttryck. Parodien, i sin ädlare betydelse, är sålunda ett drifhus för manérets grimacer, der de lika ogräsplantor, som i grodden svårligen kunna urskiljas från de äkta, växa upp och utbilda sin verkliga karakter. Derföre då parodien, sådan den af Thorild betraktades, nemligen såsom angripande det harmoniska, grundade sin tillvaro på förstöring, har den i sin rätta egenskap, som en skönhetens tjenare, till föremål att befordra de i ett föremål liggande disharmoniska potensernas flor och tillväxt, till dess att de röja sin natur och spränga de skenbara banden af harmoni, som sammanhållit dem och dolt deras sanna väsende. Parodien, såsom rent förvändande, frambringar alltid en olikhet af

det föremål, den anfaller, då den åter, såsom en manérets tuktomästare, åstadkommer något, som omisskänneligt liknar det parodierade och endast är utveckladt till en skarpare karakter.

Så länge det yttre uttrycket är fullt af en inre bestämmande anda och af den har sin förklaring, är det skönt, harmoniskt och rättast sagdt naturligt; fult och onaturligt åter är det, ehvar det må visa sig, så snart andan är borta, som gjort detsamma nödvändigt. Men allt manér har sin grund i en individs rätta och sanna sensation af skönheten i ett naturligt uttryck och samma individs orätta och vanskliga lust, att sjelf producera ett dylikt uttryck, oaktadt hans natur nekar att fylla det med anda och kraft. Man må exempelvis föreställa sig ett idealiskt barn: nödvändigt måste hos detsamma allt, dess joller, dess oskuld, dess sätt, böjelser, lekar, m. m., bära stämpeln af ren skönhet; men låt en yngling, förtjust af det ädla och naturliga i barnets väsende, försöka att sjelf bli medelpunkt för dylika skönheter: hans joller skall bli pladder, hans oskuld fånighet, med ett ord, hela hans uttryck ett manér. Och hvarföre? Derföre att hans individualitet måste på sin punkt af utveckling naturligt hafva helt andra uttryck af skönhet, och

han sjelf vill hafva dem naturen honom nekar.

Det är helt och hållet ur denna synpunkt, som t. ex. en karakter, sådan som Don Qvixote, varit parodiabel och gifvit ämne till ett af de sannaste och ädlaste konststycken verlden äger. Man har hört författare, äfven af utmärktaste rang, kalla denna komposition en parodi på riddar-andan och medeltidens fabellika heroism; men huru förhastadt hafva icke dessa bedömt Cervantes och hans mening. Det är icke riddartiden i sin lefvande företeelse, han parodierar, icke en skön och individuel uppenbarelse-form för det eviga och högsta, utan tvärtom en från sin bestämmelse lösryckt individs vanmäktiga försök att reproducera skönhets-former, som tjugat honom, men icke mer kunna finnas tillsammans med de nya, dem såväl han, som hans samtid i följd af natur och utveckling födt och bort föda. Å ena sidan synes derföre Don Qvixote, genom sitt mot Gud och natur upproriska, sjelfmäktiga sträfvande, såsom en dåre i sin klokhet, en svag och löjlig fantast i sin kraft; å andra sidan åter visar han sig, genom den dyrkan för det stora och sköna, som födt hans svärmerier, såsom, man kunde säga det, vis i sitt vanvett, och i sin svaghet ädel och beklagansvärd. I slutet af sin ro-

man karakteriserar Cervantes sjelf på det mest herrliga och träffande sätt sin skapelse, då han låter Don Qvixote döende vakna ur sin förvil-
 lelse och, glad och hög i sin inskränkta, men san-
 na verld, lemna åt förtappelsen den verld, som
 lyste för honom så bländande, men var ett miss-
 foster af hans egen lösryckta och vilseirrande
 fantasi.

Vi hafva med flit uppehållit oss så länge
 vid detta stycke, emedan vi anse Don Qvixote
 för den renaste och mest storartade parodi, lit-
 teraturen äger, och emedan hans karakter för-
 klarar och förklaras af det exempel, vi straxt of-
 vanföre uppställde, för att antyda, huru vanskligt
 hvarje försök är att med sjelfviljans kraft fram-
 kalla skönheter i likhet med dem naturen danat
 och ensam är mäktig att dana.

Alldeles på samma vis, som en individ kan
 röja manér i sitt sätt och sitt tänkesätt, kan äfven
 en annan hopdikta en mängd andelösa former,
 en skatt af manér, och försöka koncentrera dem
 kring ett historiskt eller icke historiskt namn, en
 supponerad och namngifven medelpunkt, som af
 dem likväl icke till någon väsendtlighet bestäm-
 mes. Häraf uppkomma alla dessa dygde- hjelte-
 och vishets-mönster jemte deras motsatser, dem

man så ofta ser i dikter, och som äga allt utom en individualitet, till hvilken deras yttringssätt kunna hänföras, och ur hvars egendomliga anda de kunna få sin förklaring och sin betydelse. Det är dock ögonskenligt den skilnad emellan en individ, som röjer manér, och en sammanförd massa af manér, som är ärnad att föreställa en individ, att den förre aldrig kan helt och hållet upplösas till motsägelser och intet, såvida han nödvändigt, såsom en skapelse af den Högste, måste äga något, som är sannt naturligt, den senare deremot, nemligen den kring ett tomt intet koncentrerade massan af manér, kan, lik en hop agnar, af den minsta vindfläkt förspridas i rymden och förstöras. Huru litet abstrakta, från all inre bestämning lösryckta handlingar betyda, och huru litet de i allmänhet måla och bestämma den persons individualitet, till hvilken de mekaniskt hänföras, se vi klarast i det förhållande af lifvet, då vårt väsende lifligast söker, fordrar och genomskådar en ren individualitet, i kärleken. Hvilka folianter af anmärkta bragder, af nakna loftal, af beskrifna fullkomligheter kunde väl tillägga en person en adel, som ej skulle försvinna lik en rök mot den, som ett enda ögonkast af kärleken hos honom varseblir och dyrkar? Eller ifall, vid frågan om att välja

ett föremål för sin tillgifvenhet, en menniska skulle blott göra afseende på fördelaktiga allmänna omdömen om en i öfrigt obekant person och tro sig i anledning af de granna drag, man tillägger densamma, kunna skänka honom kärlek, huru djupt vore hon ej i villfarelse, och huru lätt kunde hon icke i honom möta en individualitet, till hvilken inga bevekelsegrunder i verlden skulle kunna förmå henne att sluta sig? Häraf synes, att genom blotta skildringen af handlingar, utan att deras inre fyllande princip är uppfattad och klarligen antydd, ingen personlighet kan göras förnimmelig. Men när nu, såsom fallet ofta är, en person göres till ett namngifvet substrat för en dylik skildring och är till alla delar obestämd och obestämmande, så framstår han såsom en sammanfattning af idel manér, och hvarje föreställning om honom blir rimlig. Han är att betrakta såsom ett falskt mynt, som i sjelfva verket icke äger det ringaste värde, och just derföre med lika rimlighet kan stämplas på hvilken summa som helst. Om derföre fabrikanten af ett slikt mynt ger detsamma en hög och vigtig valör och framställer det som äkta, så kommer parodisten och icke blott erkänner denna valör, utan förhöjer den, och antager flere andra och gör myntet

derigenom till en mera åskådlig löjlighet, utan att han genom sin åtgärd kunnat bryta emot någon regel, der en sådan icke funnits, eller verka någon förstöring, der intet fanns att förstöra.

Det är således mot manéret, mot det arbiträra, onaturliga, icke inspirerade, som parodien spelar med all oskuld och utan att förstöra annat än det, som i sig sjelft innebär en förstöring, och som desto ögonskenligare upphäfves, ju mer det befordras.

Slutligen må den fråga uppkastas: kan en skönhet födas i tiden så fullkomlig, att den ej just genom sin egenskap af att vara individuel och i tiden förgänglig innehåller en brist, som gör den till ett rimligt föremål för parodien?

Då t. ex. ett barn, huru idealiskt det än må vara, icke får evigt förblifva barn, utan kan och måste lossa sig ur barndomens bestämningar och blifva yngling, manne icke dessa bestämningar, som för utvecklingen af ett mera förklaradt lif måste falla, äro brister, äro något vilkorligt, manérartadt, som vålla, att äfven det idealiska barnet kan göra en parodi möjlig? Utan tvifvel äro alla barnets förgängliga uttryck, för sig tagna, brister; men de äro det blott för sig tagna; ty hos barnet äro de fullkomligheter. Gör blott dessa

uttryck lösa från väsendet, och hvart och ett af dem är ett manér, som kan parodieras och för-
 intas; men försök ej att förlöjliga personen, i hvil-
 ken de framstå som skönheter, genom att paro-
 diera dem särskilda; personen blir evigt ouppnådd
 och träffas icke. Väl har hvarje ren individuali-
 tet sin fortgång i tiden till högre och högre för-
 klaring; men den fortgår icke såsom ofullkomlig
 på hvarje punkt af banan, utan såsom alltid full-
 komlig på den punkt, der den är. Och vore icke
 detta fallet, så skulle Gud, såsom sig uppenba-
 rande, evigt vara ofullkomlig och aldrig träffa sig
 sjelf. Men om nu konstnären kan fånga den fram-
 spirande äkta individualiteten i någon punkt af
 dess utveckling och fångsla den vid duken, mar-
 morn, tonen eller ordet, så ger han åt evigheten
 en skapelse, som väl alltid blommar, men aldrig
 förblommar, som alltid pekar mot en högre för-
 klaring, men aldrig blir ofullkomlig i sin. Och
 sålunda framstå skönheter, som gifva parodien
 blott ljus och kraft att uppsöka och förstöra det,
 som ej är dem likt, och menskligheten den trö-
 stande lärdom, att väl mycket kan finnas i verl-
 den att skratta åt, men också mycket, som på-
 kallar endast välsignelse och dyrkan.

Några ord om poemet "Fjalar" och Saimas kritik öfver detsamma.

(1845).

Då jag af en i Saima* för någon tid sedan inrymd recension öfver min dikt "Kung Fjalar" fått anledning förmoda, att detta poem af flere kan hafva blifvit fattadt annorlunda, än jag tänkt mig det, finner jag mig föranlåten att yttra några ord till förklaring. Och som ett omständigare upptagande och bemötande af alla enskilda anmärkningar och påståenden i närvarande recension skulle ligga på sidan om mitt hufvudsakliga syftemål med denna uppsats, ber jag på förhand, att den benägne läsaren icke väntar ett sådant.

Till en början måste jag anmärka, att, då jag läste Saimas till berömmelse för min komposition yttrade tanke, att det dramatiska i Fjalar,

* Tidning, utgifven i Kuopio 1844—46 af J. W. Snellman. Utg:s anm.

det rätt tragiska skulle ligga i en konflikt emellan stat och familj, i det att kungen för statens skull våldför familjen, jag med oro befarade, att något ord, någon vändning i dikten skulle för-
 anledt till en sådan uppfattning. Jag har noggrant eftersett och till min tillfredsställelse icke funnit mig hafva förtjent ett sådant beröm. Men till Saimas besinnande vill jag framställa en fråga: hvilken sedlig, hvilken gudomlig, tragisk rättvisa skulle väl ligga deri, att en menniska, som för det högre intresset, för samhällets väl, uppoffrar det lägre, familjen, och gör det så, att hennes eget hjerta närmast drabbas af detta offer, att en sådan yttermera och till tack skulle straffas och krossas af en högre makt? Saken är enkel, men oförklarligt vore det, huru Saima kunnat fatta en sådan åsigt, om man icke hade anledning förmoda, att hon blifvit ledd dertill af en framställning hos Hegel, i hans esthetik, hvaryrkas, att i de skönaste af den grekiska skaldkonstens dramatiska alster, i flere af Sophokles' tragedier, och särdeles i hans Antigone, det höga intresset hvilar på en kamp mellan de båda sedliga makterna: familj och stat. Detta förhållande synes nu Saima, utan vidare betänkande, hafva

antagit för verkligt och inlagt i Fjalars saga. Det är väl sannt, att, äfven om Hegels påståande vore grundadt, en konflikt af ofvannämnda art dock ingalunda behöfde finnas i Fjalar-dikten, och att man således kunde lemna en undersökning af den Hegelska uppgiftens pålitlighet å sido, men då den i Saimas kritik fått en så stor vikt, kan det vara af intresse att skärskåda, huruvida ens den eger grund eller icke. Men innan vi därför gå vidare, vilja vi egna en stunds uppmärksamhet åt det Sophokleiska mästestycket *Antigone*.

Innehållet af denna tragedi är i korthet följande. Tvenne bröder hafva stupat i envig med hvarandra vid Thebe, den ena anfallande sin fädernestad, den andra försvarande densamma. Stadens beherrskare Kreon förordnar, att den ena skall begravas med heder, den andra, till straff för sitt fiendtliga anfall, lemnas obegraven. *Antigone*, en syster till de fallne, jordar, i trots af kungens förbud, sin broder och blir till straff därför lefvande innesluten i en graf. Af sorg öfver hennes död dödar sig Kreons son, och för dennes skull åter tillskyndar sig äfven Kreons gemål döden.

Sådan är uppställningen. Skulle nu skaldens mening varit att skildra en strid mellan familj och stat, så hade, efter all rimlighet, staten och dess representant Kreon bort blifva den segrande, och familje-intresset, såsom ett underordnad moment, krossas i Antigones person. Men långt ifrån att detta vore fallet, uttalar Antigone in i döden den glada öfvertygelse, att hon lider för en hög, en helig sak, då deremot kungen, sedan han vaknat till besinning, förebrår sig sina handlingar och klagar öfver sin förblindelse, som kommit honom att förgäta lagar af högre ursprung än hans egna herrskarebud. För att kunna förklara detta förhållande, som i så tydliga ord uttalas, måste man söka dramens grundtanke på helt annat håll än der, hvarest Hegel trott sig finna densamma, och man torde träffa den nära nog, om man antager, att den ligger i Kreons krossade öfvermod, i hans straff, för det att han sjelfviskt uppträdt i strid mot en helig sed, en gudomlig lag. Det förbud, han utgaf emot den dödes begrafning, var blott ett uttryck af en herrskarenyck hos honom sjelf, var icke i samhällets intresse och förnärmade den rättighet, som, enligt grekisk tro, de underjordiska gudarne ägde

till besittningstagande af hvarje afliden, och som icke Zeus sjelf fick förmena dem. Detta var Kreons brott, och derföre tilltalar honom den blinde siaren Tiresias: "Du

qvarhåller obegravven,
oinvigd,

Från underjordens gudar afstängd, här en död,
Fast icke du, fast öfververldens gudar ej
Ha rätt dertill, men du blott tvingar dem
dertill.

Och derför lura hämndens makter straffande,
Hades' och gudarnes Erinnyer, hur du må
Af samma ofärd snärjas, som du sjelf beredt." *

Allt från början uppträder Kreon öfvermodigt yrkande på hörsamhet för sina befallningar, icke derföre att han anser dem uttala en högre lag, en gudomlig vilja, utan blott derföre att de gifvits af honom såsom herrskare. Så säger han:

"Icke höfves det

Att den, som är en annans träl, sig bröstar
käckt,

* Alla här citerade verser anföras ur Palmblads öfversättning af Sophokles.

Men denna mö att fräckhet öfva har sig lärt,
Och djerft att öfverträda *föreskrifven lag.*"

Antigone deremot betraktar sig ständigt blott som en verkställarinna af högre bud, för hvilka de af Kreon gifna måste falla till intet, och anser sig, som en syster till den afidne, närmast förpligtad att uppträda i sådan egenskap.

Så svarar hon kungen, då denne förebrår henne att hafva öfverträdt hans lag:

"Ej Zeus det var, som kungjort hade detta bud,
Ej heller Dike, som beskyddar död mans rätt,
Ej de ha stiftat sådan lag för menskorna.

Och ej jag trodde, att en dödligs stadganden
Ha sådan kraft, att de förmådde omkullslå
De högstes obeskrifna, ofelbara lag.

Ej från i dag, ej från i går den lefver, nej
Från evighet, och ingen vet den stund, den
gafs.

Fördenskull ej af räddsla för ett menskligt bud
Jag borde, pligtglömsk, straffas af de him-
melska."

Men det är ej Antigone ensam, som betraktar Kreons stadgande ur denna synpunkt. Det är ett brott äfven i de öfriga, i dramen upp-

trädande personernas ögon. Då Kreon till sin son yttrar:

"Har jag mig villat, då min thron jag skydda vill?", svarar denne:

"Ej den du skyddar, då du trampar gudars lag."

Sjelfva choren, som eljest af Antigone förbrås att af fruktan för kungen otillbörligt dölja sin öfvertygelse, beledsagar henne, då hon bortföres för att lefvande begravas, med denna sång:

"Dock ärekrönt och följd af beröm

Du vandrar till skuggornas gömda hem;

— — — — —

i följd af den lag,

I ditt inre du bär, bland menskor allen,

Till Hades du lefvande nedgår."

Tydligast röjer den blinde siaren, att han anser Kreon hafva förnärligt gudarnes rätt och derigenom ådragit icke blott sig, utan äfven samhället deras hotande vrede, då han, efter beskrifningen öfver de olycksbådande tecknen vid offringen, tillägger:

"I denna fara blott för din skull staden bragts,
Ty hvarje altar, hvarje härd, som finnes här,

Besöladt är med foglars och med hundars spis,
Som de från Polyneikes usla lik ha ryckt.

Si, därför taga gudarne ej mer emot

Vår offerbön och lågorna af offerlår."

Här finner man ganska klart, att Kreon räknas hafva handlat i eget och icke i statens syfte, och att således det ena af de förmenta stridande momenterna i denna dram alldeles saknas. Fat-
tar man saken så, att Kreon, förblindad af öf-
vertygelsen om sin rätt och makt som envåldsherrskare, trädt i strid mot gudarne, och att
Antigone deremot i enlighet med deras lag bryter
mot hans, skall man finna äfven upplösningen å
dramen skön och konsekvent, i stället för att den
ur den andra synpunkten skulle vara lika omoti-
verad som sårande. Vål krossas äfven Antigone,
men huru annorlunda ljuda icke hennes afskeds-
ord:

"O grift, o brudgemak, o hem i jordens famn,
Dit för att evigt dväljas, jag nu vandra skall"

— o. s. v.,

då hon så gladt uttrycker hoppet om ett kärt
återseende af fader, moder, broder, och så för-
tröstanfullt frågar:

"Hvad har jag brutit mot de Högstes himlabud?"

huru annorlunda än Kreons sönderslitande för-
tviflan, då han beröfvad sin son, hvars hat han
in i döden ådragit sig, i känslan af sin skuld ut-
brister:

"O ve!

O bröst utan sans, hvad dödsbringande,

Hvad gräslig skuld du begått!

Skåder dödsoffret, se'n

Hans banman, som mördat blod af egen blod!

Fröjdlösa följd af mina råds vettlöshet!"

och choren svarar honom:

"Nu tyckes du, fast alltför sent, det rätta se. —

Om, såsom jag hoppas, efter denna utlägg-
ning af den Sophokleiska tragediens innehåll och
mening, tvifvel uppstår hos läsaren om pålitlig-
heten af Saimas antaganden i afseende å den,
skall detta tvifvel sannolikt föranleda till närmare
pröfning af andra yrkanden i recensionen, och
åtminstone göra uppfattningen af min dikt friare
och mindre beroende af någon förutfattad me-
ning. Och med denna fördel på min sida går
jag nu till framställningen af kung Fjalars saga.

Det första, som härvid nödvändigt måste
fasthållas, är att Fjalar framträder såsom trot-
sande gudarne, såsom hyllande den öfvertygelse,

att den starke, oberoende af dem, kan skapa sin verld och sitt öde. På detta Fjalars öfvermod och på intet annat är kompositionen byggd. Att det i och för sig icke saknar rimlighet, finnes lätt, om man ger akt på, att Fjalar länge varit van att herrska, att segra, att se allt vika för sin vilja. Han har öfver allt varit den öfverlägsne, han har lärt sig tro på sig sjelf, han glömmet sitt beroende af gudarne och aflägger sin stolta ed. Dargar uppträder varnande, hotande; men långt ifrån att svigta, öker kungen sitt trots, han, menniskokufvaren, ställer nu sin kamp mot gudarne och firar, ehuru med blödande hjerta, sin triumf öfver dem, i det att han ger åt döden sitt barn. Nu börjas striden, eller rättare, striden har fortgått redan, äfven gudarne hafva framträdt i handling, fastän tyst, såsom det egnar dem, ty gudar stoja icke. De hafva handlat i Fjalars egen handling, de hafva låtit honom skilja sin dotter ifrån sig. Fjalar skulle icke få hafva de båda barnen omedelbart under sina ögon, icke bevaka deras framtid så, som han kunnat göra det, om de vuxit upp i hans vård, han måste skilja dem från hvarandra och sjelf förlora det ena ur sigte; gudarne ville så, Fjalar måste handla i deras

plan, och hvad han tyckte sig göra till sin egen vissa seger, det gjorde han just till deras.

I förbigående torde jag här få bemöta ett inkast, som förekommit i något af våra tidningsblad, att nemligen en motsägelse skulle ligga deri, att Fjalar uppoffrar sin dotter, ehuru han icke tror på gudarnes makt. En sådan otro röjer Fjalar icke. Tvärtom visar han, just genom sin handling, att han tror på både deras tillvaro och makt, ehuru han tillika förmenar sig sjelf, genom att uppbjuda all sin kraft att verka och försaka, kunna göra dess råd om intet, kunna besegra dem. Han förnekar ej gudarne, han föraktar ej deras makt, han tror blott sig sjelf vara mäktigare än de. — Men jag återkommer till sagan.

Fjalar har låtit utkasta sin dotter i hafvet. Att hon genom ett halft under räddas är väl nödvändigt för utvecklingen af händelserna, men utgör visst icke någon finhet i kompositionen. Gudarne synas här för mycket närvarande, göra här liksom en för tydlig ansträngning, de nödgas gripa i händelserna med hela handen, i stället för att styra dem med en knappt märkbar vink af det minsta finger; detta visar dem icke i deras rätta storhet. Men snart uppträda de åter mera egen- domligt.

Fjalars namn var känt öfver allt. Hans företag, hans öden kunde rimligtvis icke blifva obekanta. Hvar helst hans dotter kom att hamna, skulle man således genom den enklaste sammanställning af händelserna igenkänna henne såsom hans. Men sådant hade korsat gudarnes plan, det fick icke ske, och Fjalar måste göra det sista, som på honom berodde, för att hindra det. Han sattes i rörelse af sin egen sjelfviskhet, sorgen öfver sitt barn, harmen att hans seger varit honom så dyrköpt, kanske blygseln öfver att han visat sig svag och svigtande; hela tilldragelsen är för honom bitter, han vill icke se den bekantgjord, och han förbjuder hvar och en att med ett ord erinra om den. Ytterst är det dock blott gudarnes vilja Fjalar här verkställer; för dem var det nödvändigt, att Oihonna förblef okänd, och den stolte kungen måste afskära möjligheten af hennes igenkännande. Här är sagan åter finare, här styra gudarne mera förborgadt.

Men nu har också Fjalar gjort allt, hvad han förmått göra, för att befordra de högre makternas afsigter, han har nemligen bortskaffat dottren undan sin uppsigt och ställt så till, att hon icke ens af främmande skulle kunna upptäckas vara

hans. Det skall kanhända skänka någon ett nöje att betrakta, huru den väldige styraren af lifvets gång nu bortkastas af gudarne såsom ett onyttigt verktyg och lemnas qvar i sin blinda sjelfbelåtenhet, i stoltheten öfver sin förmenta seger, medan de sjelfve, aldrig slumrande, sakta verka för sitt mål.

Det är förut antydt, att gudarnes sätt att handla i samma mon bör förefalla upplyftande och dem värdigt, som det icke uppenbarar sig i ett groft ingripande i sakernas naturliga gång, utan i en vis och tyst ledning af dem. Genom det skenbart obetydliga, genom det under vattnet dolda lilla rodret styres kolossers lopp; så foga de himmelska blott ett obemärkt roder vid händelserna, och de gå i deras plan.

Dikten öfvergår nu till Oihonna. Att hon kom att hamna i Morven, deri torde vi längre fram kunna finna en afsigt; hvad som närmast möter vår uppmärksamhet är, att hon skildras såsom skön.

Skulle man i hennes fägring blott vilja se uttrycket af den svaghet för vackra figurer, som vi, diktens män, gerna röja, så inrymde man den en för inskränkt betydighet. Här är den nemligen nödvändig, ja, man kunde säga gifven

henne af gudarne, icke af skalden. Hon måste vara skön, för att hennes rykte skulle spridas och hinna Hjalmar. Han, den unge vikingen, kunde blott sålunda dragas till henne, om det icke skulle ske genom en blind nyck, utan rimlighet och sanning. Alltså, hon blef skön, vi äro berättigade att föreställa oss det, i högre makters vård och efter deras vilja, emedan hon blott såsom sådan kunde af Hjalmar blifva bemärkt och sökas. Men just denna hennes skönhet, som å ena sidan var nödvändig för gudarnes plan, var å den andra ett stort och hotande hinder för densamma; ty under samma villkor, som den borde fångslat Hjalmar, skulle den äfven utöfva verkan på hennes omgifning i det land, der hon befann sig, och sålunda helt naturligt och omedelbart framkalla förhållanden sådana som de, hvilka i den andra sången af poemet träda i den uppenbaraste konflikt med de högre makternas råd. Fasthåller man i sin föreställning denna konflikt, så torde man finna, att äfven den andra sången i Fjalar icke är en blott lösryckt episod, utan ganska nära förbunden med diktens helhet. Skall Oihonna här bortges åt någon af Morannals söner, och skall hon sjelfmant möta med kärlek nå-

gon af dem? På dessa frågor hvilat intresset, må vara till och med det dramatiska i denna sång. Blir hon maka åt någon af kungasönerne, så är rimligheten af hennes förening med Hjalmar afskuren, så har Fjalar segern. Det är sannt, för läsaren uppträder Oihonna här icke ännu tydligt presenterad; men en lätt aning torde dock snart leda honom på tanken, att det är Fjalar-dottrens öde, som med hennes afgöres. Är man nu intagen af intresse för gudarnes sak och tänker sig, att den är förlorad, om Oihonna blir förmäld, måste man, då man alls icke ser gudarne göra något ingrepp i händelsernas enkla gång, öfver allt i sången se hotande anfall och sväfva i oviss-het om utgången. Först skall man icke med likgiltighet afbida den gamle kungens beslut, då hans söner uppmana honom att bortge Oihonna åt någon af dem. Det gäller på ena sidan hans rikes välfärd, hans söners framtida lugn och fri-den inom hans familj, å den andra en okänd, främmande, ur hafvet räddad flickas rätt att få följa sitt tycke och sjelf bestämma sitt val. Skall han icke besluta sig för hennes uppoffrande, då det är fråga om att derigenom befordra sina vigtigaste intressen? Man måste väl anse gudarnes

seger här vara åtminstone tvifvelaktig, och dock hafva de obemärkt på förhand aflägsnat all fara. I hvarje annat land på den tid, inom hvilken dikten faller, hade Oihonna blifvit bortgifven; men här är det Morvens kung, som drömmar, bunden af stora, dyrkade fäders seder, af minnen från Finjals och Ossians dar. Gudarne behöfva ej gripa våldsamt in i händelserna, de hafva styrt så, att Oihonna kommit till Morven, de behöfva icke synas nu i sjelfva striden, det hade varit mera groft och mindre mäktigt. De veta, att Morannal icke kan korsa deras afsigt.

Förhållandet är detsamma i de följande scenerna i sången. Öfverallt ser man gudarnes seger ställd i våda och åter betryggad utan deras omedelbara inskridande, genom något redan på förhand afgjort, något, som de likasom längesedan förberedt, utan betraktarens vetskap. Oihonnas sinne är redan förut så stämdt, att gudarne kunna lemna sin sak i hennes händer. Hon, den nordiska tärnan, med vikingars blod i sina ådror, älskar modet, kraften, friskheten; men Finjals ättlingar äro milda, nästan förvekligade. Hon har lärt sig jaga på Morvens kullar, hon har i kungsalen lyssnat till sångerna från fordom, och då

den stolte jägaren kommer, säger hon: "min båge har klang som din," och den smäktande kärleks-sångaren visar hon till blommorna i dalen, att sjunga för dem. Äfventyret går dock längre. Det finns en yngling, stämd för strid och bragder, tidigt pröfvad i drabbningen, egande allt, hvad man tycker Oihonna fordra af den, hon skall kunna älska. Äfven han begär hennes kärlek, och afvisas. Hon ser i honom en broder, hon kan ej blifva hans. Här tyckas gudarne sist liksom leka med faran, då den för betraktarens öga framstår som störst. Ty det är dock nära nog en lek att låta just den känsla hos Oihonna, som nekar henne att blifva den blott som broder ansedde främlingens maka, föra henne i den verkliga broderns armar.

Men om man vill vidhålla det inkast, att Oihonna ingenstädes i sången bestämdt utpekas såsom Fjalars dotter, och att läsaren således i den icke kan se och följa annat än en ung, obetydlig flickas öde, torde dock det intresse, man i sådant fall förlorar, snart nog ersättas, då man äntligen upptäcker det sanna förhållandet, och tanken faller tillbaka på det förflutna. Man skall nemligen då se händelserna, som under deras fort-

gång föreföllo mindre viktiga, på en gång uppenbara sig såsom betydelsefulla, och blott lifligare öfverraskas af upptäckten, att gudarne afböjt favor, dem man icke anat. Diktens scener ega i detta afseende vackra motsvarigheter i det verkliga lifvet. Men för att sentera kompositionen på detta sätt (jag återkommer ännu till en förut berörd omständighet) måste man fullkomligt aflägsna all föreställning om någon konflikt mellan familj och stat, såsom utgörande ett grunddrag i poemet, och helt enkelt hålla sig vid den brytning, som fortgår mellan Fjalars vilja och gudarnes.

Tredje sången börjas med att vidare utföra målningen af Oihonna. Om man, efter den karakter hon röjer i den andra, ville tycka, att gudarne behöft dana henne alltför ovanlig, nästan oqvinlig, för att betrygga sin seger, finner man henne här sammanställd med den veka, qvinliga Gylnandyne. Visserligen, hade hon varit till lynnet fullkomligt sådan som den sörjande, öfvergifna älskarinnan, skulle hon väl icke försmått den kärlek, som egnades henne; men, å en annan sida, huru litet äro ej de båda flickorna hvarandra olika. Båda röja de i så många fall samma tycken, båda söka de ett föremål för sin kär-

lek, sakna, dyrka och svärma. Oihonna, Fjalars dotter, är blott litet mera högsint, litet mindre vek, och på denna obetydliga skiftning i hennes sinne ser man sålunda, att gudarne räknat.

Det är svårt att ända in i små detaljer så ådagalägga diktens mening, att den öfverallt skall kunna gripas med blotta tanken. Mycket måste öfverlåtas åt sensationen ensam. Detta anmärkes med särskildt afseende å scenen mellan de båda flickorna, så vida min utläggning af dess betydelse i dikten lätt kan förefalla ofullständig, till och med sökt. I öfrigt erkänner jag villigt, att gruppen af de två jägarinnorna i natten, mellan dagg och stjernor, varit för mig så frestande att måla, att jag icke gerna kunnat afhållas af annat, än att teckningen varit i uppenbar strid med tafelan i dess helhet.

Uppträdet mellan Fjalar och hans son på hafvet har Saima ansett i hög grad kapricieradt. Vi må då se bort från den schattering, Oihonnas personlighet får genom hennes berättelse om detta äfventyr, äfvensom från den förberedelse till hennes förening med Hjalmar här göres, hvilka båda fördelar må betraktas endast såsom bisaker, och uteslutande hålla oss till blotta händelsen, som

hon beskriver. Följande anmärkningar erbjuda sig då sjelfmant.

Hittills har gudarnes sätt att leda Oihonnas öden utgjort ett föremål för skildringen. Det är dock icke på henne ensam deras seger beror, äfven Hjalmar har sin betydelse för dem. Underkastar han sig sin faders lag och förblir hemma i frid och hvila, så är det ingen rimlighet, att han skall möta och vinna Oihonna. Hos honom väckes således, i enlighet med gudarnes ändamål, samma kämpahåg, som fört hans fäder i dennes ungdom ut på vikingafärder, och han följer den och far. Men alldeles så, som Oihonnas fågring på en gång var nödvändig för de himmelska makternas plan och medförde den våda för densamma, att hon, i följd af denna sin skönhet, lätt kunde komma att af någon annan på förhand bortryckas från Hjalmar, har dennes nödvändiga brott mot fadrens lag och vilja här den fara med sig, att Fjalar, efter sitt stolta, stränga och oböjliga lynne, kunde taga en blodig hämd på sin son och sålunda, ehuru omedvetet, göra gudarnes seger om intet. Vill man nu åter se händelserna gå sin naturliga gång och personerna handla fritt och utan omedelbart tvång, skall man icke kunna

vara så viss om utgången af detta äfventyr, att icke äfven dess lösning skall motses med intresse. Och ändtligen, då man ger akt på, huru den gamle kungen, hvars arm varit för svag att klyfva sonens hjälm, slutligt besegras af hans blottade anlete, kan man äfven här finna skymten af de makter, som redan tidigare i dikten med små, nästan omärkliga medel, doldt men säkert, verkat till sin seger.

Det kan anmärkas, att den svaghet Fjalar röjer så väl här som i första sången, då det är fråga om att uppoffra ett af barnen, vore mindre förenlig med hans lynne i öfrigt. Onaturlig vill jag ej tro, att den skall anses. Men för dikten har den en vigtig betydelse, emedan Fjalar genom den framstår såsom människa, värd att af gudar vårdas med samma kärlek, som den han känner för sina barn. Utan denna menskliga känsla hade han rimligare förskjutits af gudarne såsom stel och förstockad, än blifvit, såsom fallet är här, ett föremål för deras tillrättavisning och ledning. Ty att i den hårda aga, som drabbar honom, ligger lika mycken nåd som stränghet, är en sak, som längre fram skall ådagaläggas.

Fjerde sången för Hjalmar till Oihonna. Här har Saima fäst en ogillande uppmärksamhet vid den omständighet, att Hjalmars frieri saknar all romantisk färg, att han på kämpavis med svärdet skaffar sig en brud. Att detta är enligt med tidens kostym, kan icke nekas och erkännes också af Saima. Men att flere andra lika viktiga, kanske viktigare, motiver ligga till grund för en sådan behandling af saken, tyckes icke hafva blifvit varsnadt. Hade Hjalmar uppträdt som en romantiserad kärlekshjelte, hvad hade väl varit rimligare och mera enligt det lynne, som dikten gifvit Oihonna, än att han blifvit försmådd och afvisad af henne, likasom de flere andra dylika, hvilka hon förut förskjutit? Deremot fulländas just genom det friska, manliga draget hos Hjalmar, att med vapen genomdrifva sin vilja, den karakter hos honom, som redan tidigare gjort honom intressant och dyrbar för Oihonna. Vidare måste erkännas, att en bjertare romantisk kolorit, ett mera intresserad dröjande vid teckningen af ett kärleksförhållande mellan tvenne syskon, haft med sig så mycket anstötligt för natur och känsla, att det varit i högsta grad oartistiskt att icke undvika allt sådant. Och sist, då på de båda

syskonens förmälning all vikt i kompositionen hvilat, men deremot alls ingen på höjden och beskaffenheten af deras kärlek, hade en utförligare behandling af den haft ingen betydelse för det hela och således blott åstadkommit, jag vågar mena det, den enda rätt kapricierade episod i hela poemet.

Äfven här kan man således antaga, att i Hjalmars uppträdande med väpnad arm en högre skickelse uppenbaras, så vida han blott på detta sätt kunde fånga ett lynne sådant som Oihonnas. Ingenting hade varit lättare för skalden än att föra Hjalmar till Morven och låta honom der, romantiskt utstyrd, med kärlek vinna Oihonna, men sådant har man undvikit för att icke fela mot diktens antecedentier, och för att icke nödgas begå det felet att i en skildring af gudars styrelse låta dem, allt efter ögonblickets kraf, rubba sina förutgifna, bestämda lagar.

Men var det i följd af Oihonnas lynne nödvändigt, att Hjalmar skulle fria som viking och icke som riddare, så föranleddes åter häraf nya äfventyr för honom och för gudarnes sak. Stormen på hafvet, Morvens anryckande härar, striden, särdeles anfallet mot Hjalmar af Morannals

alla söner äro skildringar, som, betraktade ur denna synpunkt, icke borde vara främmande för dikten. Och då Morannal vid envighet mellan de unge kämparne befäller sina söner möta främlingen blott en och en, är det icke kungens ädelmod ensamt, som kan väcka intresse, utan fastmer den omständighet, att Oihonna blifvit förd till ett land, der en sådan adel i seder och lynnen var ärfd och hemfödd. Jag erinrar isynnerhet här om hvad redan förut blifvit antydt, att Oihonnas uppträdande i Morven icke bör betraktas som en tillfällighet, utan som en afsigtlig styrelse från de makters sida, hvilkas storhet och seger var förbunden med Hjalmars.

I öfrigt torde här såsom en bisak få anmärkas, att skildringen af den gamle Morannals person och hans död icke betydelselöst inleder femte sången af Fjalar. En jemförelse mellan de båda kungarne skall åtminstone visa den sistnämndes skuld större, och, i följd deraf, det hårda slag, som drabbar honom, desto mer berättigadt. Man må blott ge akt på, huru Morannal, ehuru han icke ärft någon tro på höga, eviga gudar, likväl troget och ödmjukt håller sig fast vid dyrkan af sina fäders bleknade hamnar,

medan Fjalar trotsande sätter sig upp mot makter, hvilkas öfverjordiska tillvaro och gudomliga storhet den religion, i hvilken han uppvuxit, lärt honom känna.

I femte sången, just när allt är förberedt för att krossa Fjalar, når hans själfförtröstan sin höjd. Han solar sig i sitt lands herrlighet, den han förmenar sig ensam hafva skapat, och då han af Sjolf erinras om gudarne, drifver stolheten öfver den förmenta segern honom att nästan förneka dem. Han kallar dem nu makter, dem ingen sett, drömmars väsen, hvilkas välde man vill nödga honom att erkänna, ehuru han så fullkomligt bevist deras vanmakt. Ännu då Dargar så plötsligt och öfverraskande inställer sig på hans uppmaning, bjuder han till att i hans uppträdande se blott en slump. Så söker han fortfarande stå fast i sin stolthet, till dess det afgörande slaget drabbar honom i hans sons bekänneelse, och han nödgas ödmjuka sig och erkänna sig besegrad.

Jemför man nu de båda kungarne, skall man finna, hvad dikten menat med deras sammanställande. Morannal är öfvervunnen, hans här är slagen, hans söner hafva stupat, han står

ensam qvar i sin blindhet, ett segrarens byte; och likväl eger han sin tröst och sitt hopp. Han står och faller icke med sig sjelf, hans längtan höjes till fäderna på molnen, hans bästa lif är att utan vanfrejd vara med dem, och han väntar att snart nå deras rymder. Han är sålunda genom tillbakasettandet af sig sjelf förtröstansfull och segerande äfven i olyckan, han är redan genom sin dyrkan af skuggor lyftad öfver förgängligheten af sin egen person. Fjalar åter triumferar öfver sitt fulländade verk, han tillbedes af ett land, hvars lycka och flor han skapat, det finns ingen, som vågar mäta sig med honom, hvad han på jorden kunnat åtrå, har han vunnit, han tyckes äga allt, och dock äger han intet bortom det mål, dit åren föra honom, bortom förvissning och död. Den enda tröst, hans stolthet pekar på, är att kasta lifvets bleknande fröjd och storhet bort och dö. Först när gudarnes straff drabbar honom, och han förödmjukad nödgas erkänna dem, kommer han i Morannals ställning och är, såsom krossad och böjd, i större mening glad och segerande, än han var under sin förmenta storhet. Äfven för honom klarnar nu ett lif bortom döden och han utbrister till gudarne:

"Jag har lärt er känna, ej jag blyges

Att mig böja för er en gång.

Mätt jag är på lifvet, och jordisk storhet

Är mig ringa vorden. Jag går till er."

Det är icke mer döden han ser såsom ett mål, det är ett lif hos gudarne.

Detta slut visar nu beskaffenheten af det straff, som drabbade gudabekämparen, det var lika mycket en nåd som ett straff. Fjalar var för ädel, för menskligt hög och stor för att lemnas qvar i sin förvillelse och sjelfviskhets, han måste väckas genom ett slag, visserligen strängt, ty ett mildare hade han väl ej aktat, hvarigenom han lärde sig lefva för en annan storhet än den, som ålderdomen och döden en gång skulle tvinga honom att lemna. Vill man derföre — särdeles med afseende å det omedvetna brott, i hvilket Hjalmar och Oihonna inledas — kalla Fjalar-dikten en Schicksalsdram eller något dylikt, så möter man den svårighet, att det totala af kompositionen ingalunda uttalar ett blindt, allt krossande öde, utan tvärtom en mild och vis styrelse af högre makter till en menniskas uppfostran och förädling. Mycket säkrare vore det derföre att kalla Fjalar en sång till gudarne, ett litet epos, hvori deras storhet och nåd utgör ämnet.

Hvad Hjalmars och Oihonnas öde beträffar, hafva de båda sin försoning just deri, att de handla omedvetet, att de begagnas blott såsom medel för ett högre ändamål. De äro således att betrakta såsom helt underordnade personer i dikten, utan svar och utan skuld, ja, berättigade till lön inför de makters domstol, som funnit nödigt uppföra deras jordiska väl för deras faders öfverjordiska, och sålunda utkorat dem till försoningsoffer för honom.

Vill man nu följa ofvan antydda gång af dikten, skall man troligen icke beskylla den för alltför mycket afvikande utsprång och episoder utan samband med det hela. Man ser här en man uppträda i trots mot gudarne och dessa tyst och vaksamt leda en följd af personer och händelser så, att deras kärleksfulla afsigt att krossa och tillrättaföra honom segrande tillintetgör alla motverkande omständigheter och omsider fullkomligt vinnes.

Sådan är i min föreställning hela dikten; läsaren finner här de yttersta konturerna, inom hvilka den rör sig. Att den icke blifvit sammanfattad efter ett på förhand uppgjort, så beskaffadt schema, behöfver väl icke nämnas. Man diktar

efter en intuition mer än efter beräkningar, men är intuitionen äkta, skall dock dikten icke sakna plan och enhet.

Då jag nu sökt framställa kompositionen i kung Fjalar och yrkat, att dess delar icke äro utan samband med det hela, skulle man mycket missförstå mig, om man trodde mig anse diktens värde härigenom ådagalagdt. Det följdräkaste poem kan sakna lif och skönhet, och det är derföre blott i ett afseende jag försvarar mitt, det enda, i hvilket jag kunnat och bort göra det, nemligen i afseende å dess inre sammanhang.

Men så litet dikten genom allt detta kan göra anspråk på att kallas lyckad, så säkert är, att frånvaron af ett sådant sammanhang varit ett ohjelpligt och vårdslöst fel. Saimas åsigt, att man i episka skaldestycken icke behöfver fordra en enhet, en grundtanke, som omsluter och uttalar sig i alla episoder, är oriktig och förefaller så mycket mer främmande, som Hegel sjelf, en auktoritet, hvilken Saima nyss förut hyllat i en sak, der han tagit miste, här är af en helt annan mening och, hvad mer är, har fullkomligt rätt. I en ganska utförlig afhandling visar han skönt och klart nödvändigheten af enhet äfven i epos

och bestyrker sin sats med exemplen af särskilda tiders yppersta episka skaldeverk. Redan hos Aristoteles finner man samma sak tydligt uttalad. Sagan, säger denne, är en, icke om en, ty oändligt mycket händer en och samma, bland hvilket dock få omständigheter höra tillhopa. Och ur denna synpunkt klandrar han de grekiska skaldernas sätt att föra tillsamman en följd af händelser, utan annat samband än det, att de träffat samma person, tilldragit sig i samma krig o. s. v., då deremot hos Homerus allt hänför sig till samma utgångspunkt och af den får sin förklaring. Visserligen har äfven den mening, att ett epos låter sjunga sig framåt i oändlighet, haft sina försvarare, men dessa äro redan hängångna, och åsigten hade bort få åtfölja dem. Eljest är väl ingenting lättare, än att sjunga så, att man får gå från en sak till en annan, utan att bekymra sig om deras inbördes samband och deras förhållande till en hufvudsyftning, men emedan detta är så föga konstnärligt, är det angeläget att snarare motarbета, än auktorisera det.

Mycket kunde vidare vara att andraga mot särskilda yttranden och antaganden i Saimas kritik, men för att ej öfver höfvan utvidga omfån-

get af denna uppsats, må det mesta förbigås. Ganska många anmärkningar mot poemet Fjalar äro dessutom af den beskaffenhet, att de af sig sjelfva falla undan, om min framställning af dikten befinnes träffande. Innan jag dock slutar, måste jag beklaga, att Saima gjort sig så mycken möda med att söka intvinga min dikt än på antikens, än på romantikens, än på epikens, än på dramats områden, hvarigenom hon kommit att uppställa fordringar, som hvarken kunnat eller bort tillfredsställas af en af gifna nationella och tids-förhållanden bestämd episk skildring, och för en sådan torde dock poemet Fjalar böra få gå och gälla. Hvarje folk, hvarje tid har sitt sjelfständiga skaplynne, som vid efterbildningen måste bibehållas, om teckningen icke skall blifva förfelad i det allra väsendtligaste. Likaså har äfven det episka skaldeslaget sin egendomlighet, för hvilken mycket måste uppoffras både af lyrikens eld och dramats rörliga styrka. Det är i allmänhet svårare än man vill tro, att taga hvarje sak för hvad den är, och i afseende å Fjalar tyckes Saima hafva varit mer än vanligt besvärad af denna svårighet. Men då fråga en gång var om klassifikation, hade man bort kunna

vänta en säkrare uppfattning af använda konsttermers betydelse, än den Saima ådagalagt. Att Fjalar-dikten afgjordt bör föras till det "romantiska skaldeslaget", hör man henne yrka — ehuru det tillika försäkras, att deri saknas såsom hufvuddrag de väsendtliga elementerna i den romantiska dikten — men hvad hon egentligen menar med ett romantiskt skaldeslag, är svårare att inse. Väl hör man ofta benämningen romantiskt epos, romantisk lyrik, romantiskt drama, med ett ord, en romantisk poesi, under hvilken de särskilda skaldeslagen ordnas, men alldeles besynnerligt och ovanligt är det namn, Saima brukat. Och om' man nu än skulle hjälpa sig med dess antydning, att ett romantiskt skaldeslag är det, hvori kärleken, äran, andakten utgöra elementer, är man åter utan ledning, då det längre fram antages, att författarens romantiska skaldestycken blott skola bilda en öfvergång till dramat. Hvad vill då allt detta säga? Då det är en afgjord sak, att dramat lika så väl kan vara romantiskt som något annat skaldeslag, huru skall man då fatta en sådan öfvergång från romantik till drama? Eller vore det väl möjligt, att Saima förvexlat begreppen: romantik och lyrik? Men i sådant fall

åter, huru skulle hon vilja föra Fjalar till romantiska, det vore det lyriska skaldeslaget, då hon öfver allt i detta poem ser blott episka eller dramatiska syften? Hela denna sak förefaller som en gåta, på hvilken man knappast vågar hoppas att få en upplösning.

Hvad den svåra och viktiga beskyllningen vidkommer, som man gjort mot Fjalar, att denna dikt vore för sval för att kunna väcka en djupare känsla hos läsaren, är jag alldeles obehörig att yttra mig öfver den. Min egentliga afsigt med denna uppsats har blott varit att visa, huru jag tänkt mig gången af poemet, och att undanröjda de svårigheter för dess uppfattning, som förete sig, om man följer Saimas ledning. I öfrigt torde mitt uppriktiga erkännande, att, äfven med förutsättning af fullkomlig riktighet och sanning i det, som här ofvan blifvit yttradt, min dikt dock kan sakna allt högre värde, freda mig från miss-tankar att af fåfänga och granntyckthet hafva uppträdt för att fäkta för en sak, som på sätt och vis är min egen.

Till författaren af "Svar till den gamle trädgårdsmästaren."

(1838).

Med förvåning och, jag måste säga det uppriktigt, med ledsnad läste jag för någon tid sedan ert "Svar till den gamle trädgårdsmästaren,"* isynnerhet ert postskriptum, hvari ni, af obekant anledning, påstår er vara den, till hvilken min gamle vän skrifvit de underrättelser om sin dotters sorgliga öde, dem jag låtit införa i Helsingfors' Morgonblad och kallat "Den gamle trädgårdsmästarens bref." Då många af mina och den numera afidnes gemensamma vänner, boende i skilda orter af landet, känt min föresats att offentliggöra dessa bref, och samma aktningsvärda personer nu öfverraskas af ett svar, utgifvet för dens, som fått brefven, och fullt af hårda be-

* Se Helsingfors' Morgonblad 1838 N:o 5, 6, med anledning af Den gamle trädgårdsmästarens bref, införda i H. M. 1837 N:o 98, 99, samt i Joh. Ludv. Runebergs Samlade Skrifter, tredje bandet, sid. 275.

skyllningar mot den fromme och fridsamme mannen, hvad skola de väl, åtminstone i första ögonblicket, tänka om mig? Att jag genom ett trollslag blifvit helt och hållet förändrad, eller att jag gjort mig skyldig till det svåra fel, att under sken af deltagande hafva låtit den gamle nedlägga i min hand sin bekännelse och sina sorger, för att sedan bryta lös och anfakta hans vördnadsvärda och skuldlösa minne. Må ni därför sjelf dömma, om min ledsnad varit billig, och om jag icke haft skäl att så fort som möjligt protestera mot er besynnerliga uppgift, att ni, som skrifvit svaret, äfven vore den, till hvilken brefven varit skrifna. Huru det kunnat falla er in att yrka sådant, förekommer mig verkligen oförklarligt, så mycket mer som stor anledning är att förmoda, det ni alldeles icke känt den person, från hvilken ni säger er hafva fått brefven. Åtminstone har man i annat fall svårt att begripa er fullkomliga okunnighet om hans redan för en god tid tillbaka inträffade frånfälle. Det är dock vanligt bekanta emellan, att den ena får veta af den andras död, så att, då man ser någon skrifva bref till en, som redan en längre tid legat i grafven, man med allt fog sluter, att förtroligheten

varit ringa eller ingen. Också bestyrker ert svar i flere punkter sannolikheten af en sådan förmodan. Ni tyckes nemligen antaga, att min afl. vän all sin tid varit trädgårdsmästare, och vet ej, att han ända till sitt femtionde år, då hans ålder och andra tillfälliga omständigheter tilläto honom att välja ett oberoende lefnadssätt, varit en nitisk och verksam embetsman i staten. Att jag kallade honom trädgårdsmästare, kom blott deraf, att han i förtroligare brefvexling plägade under-teckna sig så. Vål älskade han ensligheten ända från sin ungdom, då en olycklig kärlek var på väg att krossa hans hjerta, och sannt är äfven, att han någon gång fick anledning att beklaga den förlust, han genom sitt indragna lif gjort på verldserfarenhet i yttre mening, men detta störde icke hans lugna verksamhet i ett kall, som var af vida viktigare inflytande i samhället än vården af en trädgård. Han var en vän af blom-mor, och han var det redan som ung; orätt tror ni dock, att han lefvat ett äkta medvetslöst lif, likasom begrafven i ett blindt tycke för dem. Han älskade dem såsom oskyldiga bilder af den frid, till hvilken han sjelf genom strider kommit, eller han älskade dem för deras anspråkslösa skönhet,

eller kanhända mest af det menskliga behofvet att äga någonting på jorden att gifva trefnad och lycka åt. Sådan var han, sådan skall han åtminstone till grunddragen återfinnas i sina bref, dem ni, m. h., verkligen icke haft om händer förr, än ni läste dem i Morgonbladet. Och denna försäkran torde ni äfven utan vidare bevis låta gälla såsom sann, om ni besinnar, huru orimligt det måste förefalla hvar och en, att min vän skulle i årtal underhållit brevexlingar med en man, som med sådan intolerans betraktar hans åsigter af livets viktigaste förhållanden. Låt oss derföre komma öfverens derom, att ert postskriptum är allenast en dikt, och att orsaken, hvarföre den icke lyckats fullkomligare, endast är att söka i den köld, att icke säga den afsky, hvarmed ni tror er böra förkasta diktens hela konst, öfver hvilken ni i ert svar, ty värr, uttalat en alltför hård fördömelse.

Skulle ni anse mig i mina anmärkningar mot ert postskriptum hafva gått till väga med för stor vidlyftighet och ifver, må jag sluta dem med den bekännelse, att jag i denna mindre viktiga del af min skrifvelse till eder både velat nedlägga och verkligen nedlagt all den lilla vrede, ert svar

väckt hos mig, för att icke störas af någon ovänlig stämning vid affattandet af den berättelse och de anmärkningar, jag nu går att framlägga för eder.

Redan länge hade jag fägnat mig åt hoppet att få träffa min gamle vän. En resa, som jag för angelägenheter ärnade företaga till de trakter, der han bodde, gaf mig utsigt att vid förbifarten kunna besöka hans hem, och efter flere års frånvaro åter tillbringa någon dag i hans treffliga sällskap. Budet om hans död nådde mig, innan jag hunnit begifva mig på min färd, men min föresats att ännu en gång se mig omkring i den stilla verld, der den åldrige tillbragt aftonen af sin lefnad, och der jag sjelf fått fägna mig öfver så många angenäma stunder, rubbades dock icke. Vintern hade redan länge herrskat med mörker och kulna dagar; det var afton, då jag nådde min väns boning. Tystnad rådde i nejden; jag hörde blott suset af vinden, som då och då flög med snö genom de kala träden. Jag stannade ovilkorligt en stund på gården och vill icke försöka att skildra de känslor, som i denna ödslighet genomströmmade mitt hjerta. Ingen vänlig strimma af ljus inbjöd mig nu till min väns rum, Rosas kammare var äfven mörk som grafven, och

blott i den gamle tjenarens låga fönster såg jag eld. Jag inträdde till honom. Han satt ensam vid sitt bord framför en uppslagen bok, som jag såg vara en bibel. Den gode mannen syntes öfverraskad af ett besök, som säkert var alldeles ovanligt under nuvarande omständigheter; men då han igenkände mig, bröt en tår fram från hans öga, och jag märkte tydligt, att hans röst darrade, då han bad mig vara välkommen. Jag beklagade de förluster, han gjort; han svarade icke ett ord, utan skakade blott sorgligt sitt gråa hufvud och kramade hårdare min hand.

Samtalet under qvällen ledde från den ena omständigheten vid Rosas och hennes fars död till den andra, och det var mig på en gång sorgligt och kärt att få höra de närmare uppgifterna om båda. Jag hade icke tilltrött den gamle tjenaren den klarhet och verkliga insigt, han under vårt samtal i all sin enkelhet rörde. Väl var det mig bekant, att det förhållande, som ägt rum emellan honom och hans husbonde, isynnerhet de senaste åren, varit mera det förtroliga mellan tvenne vänner än det aflägsna mellan den befallande och lydande; men att han skulle äga bekantskap med frågor, som vanligen ligga helt

och hållet utom den tjenande klassens område, var en sak, som jag aldrig kunnat vänta. Jag tillkännagaf min förundran häröfver och tillade den anmärkning, att jag icke kunnat föreställa mig honom, som jag i min afidne väns bref sett skildrad såsom intagen af en blind tro på förbud och dylikt, så långt fram om den bildningsgrad, på hvilken vidskepelsen eljest plägar vara hemmastadd. Till svar yttrade han blott, att han på sin ålderdom fått af sin herre inhemta många goda lärdomar, emedan denne icke försmått att i sin ensamhet tala med honom i allahanda ämnen, och i afseende å sin vidskepelse sade han sig redan från barndomen hafva sett och hört omtalas underliga tilldragelser i verlden, äfvensom han märkt, att mången spådom besannats. Jag åtnöjde mig med denna förklaring, och då jag nu erinrade mig, att jag under resan bekommit de båda numrorna af Helsingors' Morgonblad, hvari ni, m. h., nedlagt er skarpa protest mot min väns åsigter, och tillfälligtvis äfven hade till hands de bref, som föranledt ert svar, beslöt jag att meddela den gamle mannen dessa båda akter, för att se hans sätt att upptaga och betrakta dem. Det viktigaste af hvad som i anledning häraf fö-

reföll emellan oss, har jag behållit i minnet och ber att få framlägga det i trogen teckning för er. Om ni på ett eller annat ställe finner, att ett hårdare ord undfallit den gamle, så må ni tillskrifva det hans af sorgen och olyckan skakade lynne. För min del underlät jag icke att, så mycket i min förmåga stod, söka mildra hans ifver, så ofta jag befarade, att den kunde förleda honom till något bittrare utbrott, hvilket ni lätt torde kunna inhemta, om ni behagar följa gången af vårt samtal.

Jag gjorde början med att uppläsa för den gamle min väns bref. Han åhörde mig med tystnad, och jag visste icke, huruvida han förstod att med djupare deltagande följa de skildringar, som i dem förekomma. Men då jag slutat läsningen och från papperet kastade min blick på den åldrige, såg jag honom sitta i sitt hörn, orörlig som en bildstod, med ögonen riktade mot höjden, medan stora tårar, som i hvarandras spår föllo ned öfver hans kinder, gjorde ett sällsamt afbrott mot hans stela, oförändrade anletsdrag. En stund förflöt, och jag började läsningen af ert svar. Då jag hunnit ett stycke fram, hörde jag den gamle då och då yttra ett sakta ljud af miss-

nöje, och då jag slutat, såg jag honom stiga upp och med häftighet gå några hvarf fram och åter i den trånga kammaren, tills han slutligen satte sig ned och liksom tröstad sade: "Låt det vara skrifvet. Hvar och en söker sitt bästa på sin väg; men väl gör den, som ej fördömmar." Då jag sålunda såg honom åter lugnad, beslöt jag att, liksom från er ståndpunkt, göra honom några frågor i anledning af min väns bref. Jag började med att antyda ett lätt tvifvel om, huruvida den afiidne ställt människans omsorg om sitt eviga väl så högt, som denna viktiga angelägenhet borde ställas, och sporde honom, om han ansåg något annat än Guds uppenbarade ord vara värdt att älskas och betraktas?

Afgörandet af den första punkten hemställde den gamle till den evige domaren; i afseende å den andra utlät han sig vidlyftigare. — "Hvarför," sade han, "skulle den verld, som omger människan, så herrlig, hvarthelst hon skådar, vara skapad, om icke äfven den vore värd att älskas och uppbygglig att betrakta? Och hvad är väl bibeln annat, än en förklaring öfver denna verld, i hvilken och öfver hvilken Gud är uppenbar och herskar? Vi kalla ju bibeln ordet; och hvilken an-

nan mening kan derunder ligga än den, att den innehåller liksom ord till och benämningar på alla de förhållanden, som förefinnas mellan Gud och hans skapade verk? Skulle nu ordet icke hafva sin motsvarighet i verlden, så vore det ett tomt ord och skulle likna ett namn, som icke betecknade någonting i naturen. Om nu så är, hvarför skulle det vara människan förménadt att med kärlek och tröst skåda in i verlden och der finna i verk, hvad Gud i sitt ord förkunnar?"

Dessa den gamle mannens åsigter väckte hos mig ett särdeles intresse, och jag önskade att qvarhålla honom än vidare vid samma ämne. "Menar ni då," sade jag, "att blotta betraktandet af verlden och lifvet är tillräckligt för människan till sanningens inseende, och är således ordet öfverflödigt?"

"Ingalunda," svarade den gamle och lade sin hand på den uppslagna bibeln. "Att se in i verlden utan att urskilja de föremål som i den finnas, utan att äga ord och namn för dem, det är som att se in i en sol eller en natt, der allt sammansmälter i hvartannat; derföre säger det uppenbarade ordet: sådant finnes i Gud och skapelsen, se och förnimm det till din uppbyggelse

och frid. Men om jag, som nu allenast upprepar ur minnet, hvad jag ofta hört min affidne herre säga, och som sjelf är ovan att tala i så höga ämnen, får bruka ett enfaldigare sätt och likna stora ting vid små; så ville jag gifva er i handen denna bok, som innehåller en förteckning på de blommor och örter, som vi alla somrar plägat odla. Om ni nu föreställer er, att ni aldrig sett sådana, och icke heller finge se upp från denna bok för att betrakta dem i sin växt och blomning, så kunde ni läsa, så länge ni lefver, deras namn och skulle dock ingen uppbyggelse och kunskap vinna. Likaså vore det eder onyttigt, att sommaren igenom hålla edert öga på denna trädgård, om ni icke urskilde den ena blomman från den andra, eller, hvad som är det samma, hade namn på dem och deras egenskaper. Ordet behöfver derföre saken och saken ordet, och båda måste i hvarandra sökas och finnas. Derföre må man icke läsa endast, utan äfven lefva och skåda in i Guds verld, och der se hans ord i lif och verk, i tro och tanke, såsom vi hvarje sommar kunna se orden i denna bok likasom blomstra och lefva i vår trädgård ”

Ännu ville jag göra ett inkast. ”Ni har,”

sade jag, "jemfört ordet med verlden och sagt, att de båda höra tillsammans, såsom namnet hör till den sak, det betecknar; men säges det icke sannt, att verlden är ond, förderfvad, från Gud fallen? Huru kan den då hafva något gemensamt med Guds heliga ord?"

"Man kan," svarade den gamle, "med verlden mena allenast det, som är fallet och förtappadt; men man kan också med den mena Guds heliga och försonade verld, såsom man med ordet kan förstå den döda bokstafven, men äfven andans ord."

Så ungefär erinrar jag mig hans uttryck, så förstod jag dem åtminstone. Jag fann, att han såg verlden i ett mildare ljus, än ni tycktes se den, att den för honom var en lefvande uppenbarelse af Gud, likaså helig som det uppenbarade ordet, hvars läror han trodde den i sig innehålla, likasom en sak i sig innehåller alla de sanningar, som om den kunna sägas. Vidare fann jag, att han lika rent och varmt som ni erkände det uppenbarade ordets nödvändighet och trodde, att människan icke af egen makt kunde komma till insigt af det trösterika lif, som i skapelsen möter hennes ögon; men att han tillika ansåg det vara

nödvändigt, till vinnande af en sann och båtande kunskap, att med ordets ledning uppsöka i verlden motsvarigheter till de läror, detta lemnar. Ändtligen finner jag såsom en följd af hans sats, att då ordet förkunnar försoningens sanning såsom den högsta, en försoning måste vara till i verlden och i den evigt fira sin höga seger.

Frågar ni nu, hvarthän allt detta syftar, så svarar jag: först att bota den förfärliga söndring, i hvilken man råkar, om man antager, att verlden blott och endast står såsom en fiendtlig myndighet mot Gud, och icke besinnar, att försonaren söndertrampat ormens hufvud, det är, brutit verldens makt och gjort den underdånig; sedan att inleda den öfvertygelse, att verlden, sådan den andas omkring oss, är likasom ordet en helig källa till vår frid och förtröstan, endast vi med ordets ljus och försoningens tro i våra hjertan betrakta dess företeelser: och sist att skydda min aflidne vän för beskyllningen att hafva vandrat förtappelsens väg, för det han älskat naturen och gladt sig åt att äfven i dess minsta verk se speglas de stora sanningar, han i fromhet och frid dyrkade.

Ser ni, min herre, såsom verlden, tagen i

högre och heligare bemärkelse, kan söndras i Gud och verld, så kan äfven ordet söndras i anda och ord. Ty huru se vi alla de föremål, som möta oss, om icke ur dem en strimma af den Eviges ljus strålar emot oss? Jo, såsom mörka och fallna, ofruktbara för vårt högre behof och rika blott på förtviflan och död. Och hvad är för oss bibeln, om icke ur densamma den gudomliga sanningens anda skiner emot oss? Likaså endast en samling af ord, icke mer bidragande till vår uppbyggelse, än de äro det i en ordbok, der de alla kunna återfinnas. Nu är det kristendomens milda och segrande lära, att man icke får slafviskt fasa tillbaka för denna söndring, att man icke får frukta för bibeln, derföre att man i den finner ord, som i och för sig sjelfva och utom sitt förbund med andan vore tomhet och mörker, och likaså icke bäfva för verlden, derföre att den är död utom Gud; utan att man bör tro och med lefvande öfvertygelse bekänna, att söndringen af försonaren är upphäfven, att det fallnas makt att vara fallet är bruten, ordet såsom stridigt kufvadt och fredligt gjordt af andan, verlden såsom ond öfvervunnen af Kristus. Och då så är, hvarför skulle man envist vilja se strid och splittring i allt, så-

som om ingen seger öfver söndringen vore vunn-
nen, hvarför icke hellre med trons fasta förhopp-
ning dröja vid allt, tills man sett denna seger af
detsamma bevittnas?

Min gamle vän har på något ställe i sitt bref
yttrat, att lifvet skapar sin skönhet af mörker och
ljus. Han betraktade blomman i sin trädgård och
såg, att stoftet, som ingick i hennes varelse, icke
var i en sjelfmäktig, oförenlig strid med ljuset,
utan tvärtom i försoning med detta, — och denna
iakttagelse, ledde väl den honom till en okristlig
tanke?

Ett den skarpa söndringens sätt att se jor-
den är att se henne såsom ett dystert fängelse
för anden, ur hvilket denne, blott genom att ändt-
ligen upptagas till en jorden motsatt himmel, kan
befrias. Kristendomen erkänner icke en sådan
andens trældom, ty den vill hafva vunnit seger
öfver fängelsets tvång och gjort det till en glädje-
boning. Ett exempel: ni har i ert fädernesland
arbetat för hvad ni ansett rätt och godt, ni har
der fullbordat ert verk och vill nu komma till en
aflägsen del af jorden, för att äfven der uträtta
det goda. Då äro de länder, som ligga mellan
er och det ställe, dit ni syftar, de haf, som skilja

er derifrån, onda tvingande makter, som hämma er frihet, om icke er ande har medel att öfvervinna deras tvång. Akta er då att bäfva tillbaka! Denna bäfvan föder af sig den grymma önskan att en gång se alla dessa länder, alla dessa haf, som ligga i vägen för er goda sak, borta och alldeles upphäfd ur skapelsen och den punkt, till hvilken ni ville vara förflyttad, sammanfallen med den, på hvilken ni befinner er. Hvart skulle det väl leda, om uppfyllandet af en sådan önskan vore tänkbart, hvart, om icke till att upphäfva allt? — Nej, låt er ande fatta sig sjelf i mod och förtröstan, och den skall äga krafter att kufva det fiendtliga i afståndet och dock låta den rika herrligheten, som bildar detta afstånd, vara qvar till er hugnad och glädje. Vill ni nu, om ock endast såsom i en spegel eller ett mörkt tal, se, huru försoningen segrar öfver verlden, utan att tillintetgöra den, ja, utan att göra den till annat än skönare och mera himmelsk, så betrakta de medel, menniskoanden i lugn och långsam, men evigt säker fortgång funnit och finner att besegra afstånden och dock hafva till sin fröjd i behåll den jord, som bildar dem. Märk, huru en rymd, som fordom antingen helt och hållet gäckade eller

med långa tiders tvång belade den menskliga viljan, nu likasom böjd och kufvad åtnöjer sig med offret af några dagars ansträngningar och försäkelser, om man ens får bruka så allvarsamma benämningar, om man icke snarare bör säga några dagars segrar. Och sålunda, när skall väl menskligheten upphöra att i stigande klarhet realisera den lära, att menskoanden måste vara jordens herre och icke jordens slaf, taga af den sin glädje och icke sina bojer?

Jag nämnde, att menniskans fortgång till frihet, eller om ni så vill, till sitt högre lif, sker i likhet med växtligheten långsamt och utan språng. Här möter oss den bild, min affidne vän begagnade för att läka sin sjuka dotter; jag menar bilden af liljan, som han lösryckte från jordens stoft och blottade för solen, för att låta den på en gång tillegna sig alla dess strålar, och som vissnade i stället för att fullkomnas. Af edra åsigter följer, och ni torde äfven tillåta mig säga, att ni påstår, det ett sådant blott steg för steg skeende fortskridande till det högsta och till målet är af alldeles intet värde. Ja, de mest beslutsamma bland dem, som dela edra åsigter, kalla det blott synd och skam. Låt oss då närmare

betrakta denna sak. Frågan kan i biblisk anda framställas så: hvad är en sann omvändelse?

Att omvändelsen är den fallna människans återgång till Gud, derom kunna vi icke vara oense. Men nu blir det att betänka, huru denna återgång är för människan verkställbar, och huru den visar sig. Er tanke är den, att omvändelsen är half eller snarare ingen, om icke människan på en gång flyr till Gud och når honom; min tanke åter är, att den är half och ingen, om icke människan flyr till Gud. Skilnaden är här i orden ringa, men i tillämpningen stor och vigtig. Föreställ er, att ni aflägsnat er från ert hem och gått vilse, men kommer ändtligen på en höjd, ser ert misstag, ser ert mål och vänder tillbaka med längtan att uppnå det åter. Är då er omvändelse half, derföre att ni ej ögonblickligt kan vara der ni önskar, och äro de steg, ni tager för att hinna fram, utan värde och förlorade? Ingalunda! Vägen är lång, den måste med tålmod tillryggaläggas. Människans väg till Gud är evigt längre; hon kan ej öfverspringa den i en blink, hon måste vandra framåt med ögat på sitt mål, hopp och saktmod i sitt hjerta och med glädje öfver hvarje steg hon gör, om hon icke skall störta med brustna

krafter, innan hon hunnit hälften af sin bana. I det hem, från hvilket ni gått vilse, sitter en vän, som ser er återvända. Var säker, att han icke försmår de steg ni gör, utan tvärtom räknar dem alla och glädes öfver hvart och ett, såsom om han redan hade er i sina armar. Så ligger visst i hvarje steg, som menniskan gör på lifvets väg, en hel omvändelse, och hennes varma sträfvande till Gud är af honom icke förkastadt, utan upptecknad, henne till salighet.

Jag återkommer till mitt samtal med den gamle tjenaren, från hvilken jag nog länge varit borta. Den häftighet, den sinnesrörelse, hvarmed min affidne vän emottog upptäckten af sin dotters själstillstånd, förekom mig främmande för hans karaktär. Jag frågade i anledning deraf, om hans förhållande mot den goda flickan icke någon gång varit mindre mildt, än det bort vara.

"Han var menniska," svarades mig, "och då han såg sitt enda barn och sin ålderdoms glädje förstöras, kan ingen undra, att hans sinne upprördes. Han hade, så plägade han ofta säga, skickat sin blomma bort för att uppammas i ljus, och man hade planterat henne i eld; han ville se sin dotter ledas till Gud, och man ka-

stade henne handlöst fram, utan att betänka, att hon måste krossas. Jag säger eder, herre, att då detta folk ser en menniska, som lefver som andra, är det dem, som om de skulle se henne gå på kammen af ett kyrkotak. De frukta hvar stund, att hon skall falla och ohjelpligen förderivas; men de råka så utom sig sjelfva af fruktan, att de ropa till henne icke kom ned, utan hoppa.

Ehuru jag önskat, att den gamle brukat mera blidhet i uttryck, kunde jag dock icke neka, att hans liknelse inträffade med verkliga förhållandet. Det är också afgjort, om man en gång antager, att ett återgående stegvis från den vådliga ställning, i hvilken menniskan genom sitt naturliga affall befinner sig, icke är annat än synd och skam, att man tillika måste uppmana henne att göra ett språng till den rätta punkten, äfven då hon derigenom måste helt och hållet krossas. Och med en sådan förstöring menar jag det tillstånd, i hvilket menniskan råkar, om allt, som omger henne i verlden, blir för henne ligkiltigt, vetande, krafter, sträfvanden och förhållanden förlora sin betydelse och för henne likasom falla bort och försvinna, och om hon sålunda antingen i sin

inbillning sofver en ljuf sömn i Gud eller, svigtande mellan fruktan och hopp, arbetar ensamt med sig sjelf, af längtan att en gång i honom få sofva. Just i anledning af denna sista tanke frågade jag den gamle mannen, hvad han mente om den oro för sig sjelf, hvaraf den goda Rosa tycktes plågas, och den ängsliga omtanke, hvarmed hon nästan uteslutande sysselsatte sig, jag menar omtanken om, huru hennes räkning inför den evige domaren en gång skulle komma att utfalla, till hennes väl eller till hennes förderf?

"Hon var," svarade mig den gamle, "ett godt barn, och frid vare med henne. Hon var vår glädje, likasom hon hade sin glädje af att tänka på oss och för oss lefva och verka. Ty jag kan säga, att också jag var för henne kär. Sedan blef det annorlunda; hon hann då endast tänka på sig sjelf. Det var icke hennes fel, det var deras, som skrämde hennes oerfarna sinne och genom fruktan lärde henne att bli lika egennytig som de sjelfva. Men," tillade han med en nästan triumferande förtrytelse, "jag hoppas, att det skall gå dem så, som jag hört, att det gått med en annan af deras trosbröder."

Denna sista vändning i hans lynne och tal

väckte min nyfikenhet, och jag frågade, hvad som då händt denne? "Det var," svarade han halft leende, "en krigare, som drog ut i fält. När striden börjades, öfverkom honom en oro, ingalunda af fruktan för farligheterna, som han borde gå till mötes, utan fastner af bekymmer om, huru han vid stridens slut skulle kunna inför fältherren redogöra för sitt förhållande under den. Han begynte att ängslas, skilde sig från de andra, satte sig ned, betraktade med ömkan sina kamraters käcka framtågande och talte: o trummans och gevärets barn, huru litet besinnen J, att ett ansvar kommer efter striden, och att man måste vara betänkt på att då kunna hafva bestånd. Räkenskapsstunden nalkas: väl den som sett sig före så, att han då icke förkastas. I sådana tankar glömde han, af ångest för sig sjelf, att verka och handla efter fältherrens vilja, och det säges, att prygel blef den arme mannens lön för hans bekymmer om räkenskapsstunden."

Detta utfall af den gamle var både i ton och ord en uppenbar bitterhet, och jag hade önskat, att den verkliga sanning, han uttalade i sin saga, hade tillåtit mig att skarpare beifra det sårande i hans uttryck. Nu måste jag inskränka

mig till att blott bedja honom med större skon-
 samhet betrakta menniskor, som, om de än fara
 vilse, likväl alltid måste värderas för den värme
 för lifvets dyrbaraste intressen, hvaraf de drifvas
 och ledas. Den gamle ville icke låta förmå sig
 att antaga en blidare stämning, och jag kunde
 icke annat än ursäkta denna hans oförsonlighet,
 då jag betänkte de smärtande förluster, som stört
 hans ålderdoms lugn, och dem han nödvändigt
 måste tillskrifva de personer, mot hvilka han nu
 var uppbragt. Emellertid ledde mig vårt samtal
 om försonlighet och mildhet i bedömmande af
 andra till tanken på ett viktigt moment i er be-
 kännelse. Jag gjorde mina slutsatser på följande
 sätt. Om man antager, att hvarje steg, som men-
 niskan gör mot ett högre ljus, utan att genast
 fullkomligt nå och omfatta det, är, såsom om det
 icke vore gjordt, utan värde och alldeles icke bi-
 dragande till hennes frälsning, så måste man
 också uttala fördömdelse öfver hvar och en, som
 under sin vandring här icke uppnått detta ljus.

Den gamle mannen, för hvilken jag fram-
 ställde detta resultat, tog med ifver ordet: "Säg
 icke," började han, "om man antager; man må
 hafva antagit eller icke, så finnas sådane, som

tro sig med all visshet kunna fördömma er och mig och hvar och en, som med oss framhärdar i samma tankar. Jag har hört folk säga, att he-dendomen, som funnits förr, än uppenbarelsens ljus kom öfver människoslägtet, icke varit annat än en styggelse för Gud, att" — — — dock vill jag skona er från att höra flere af dessa skärande föreställningar. Jag vill hellre söka utreda den frågan: huru får människan dömma sin like? Det är afgjort, att, då hon äger förmåga att urskilja rätt och orätt, hon äfven bör och måste kunna bedömma en annans handling eller tanke, huruvida den är öfverensstämmande med det rätta eller icke. Men då denna tanke, denna handling icke utgör den tänkande eller handlande personens hela väsendtlighet, utan blott en yttring af densamma, så är klart, att den dom, som öfvergår yttringen, icke kan uppsvälja hela väsendet. Och då detta väsende evigt är ett fält för människan att uppdaga, så kan hon väl icke tillvälla sig rättighet att dömma öfver annat än det, som hon i detsamma upptäckt, det vill säga: hon kan dömma öfver personens handlingar m. m., men domen öfver personen sjelf måste hon öfverlemna åt Gud. Huru förfärlig är icke derfore

föreställningen, att en menniska skulle våga säga åt sin like: du är nu, i detta nu, förtappad! Vi kunna glömma oförrätter, vi kunna älska dem, som gjort oss skada, som felat: huru påminner icke detta oss om, att den felande icke är det-samma som felet, att vi i honom se och i ett sammansmälta djup, hvilka felet icke mäter! Sjelfva språket varnar oss för att fälla en dom, som ett människohjerta aldrig bör fatta, en men-niskotunga aldrig uttala. Det tillåter oss säga: denna menniska är syndig, men nekar oss att säga: denna menniska är synd. Och hafva vi vågat bruka ett sådant uttryck, så hafva vi tillika uttalat den fasaväckande lögnen, att Gud gifvit väsende åt en synd.

Så tillfredsställande det vore för mig att än längre få fortsätta mitt bref, måste jag dock, af billig fruktan att trötta ert tålmod, tänka på att förkorta mina andraganden och vill derföre för-bigå det samtal, som än vidare och långt inpå natten ägde rum mellan mig och den gamle tje-naren. Jag finner också, att de vigtigaste satser, i hvilka er åsigt af lifvet blottar en svaghet, redan äro af mig berörda; jag menar den skarpa sön-dringen, som bortskär skapelsen från skaparen, det

sjelfviska bekymret, som afser blott en egen individual salighet, och den stolta ofördragsamhet, som uttalar förtappelsens dom öfver varelser i Guds verld. Dessa tre förvillelser höra nära tillsammans och framspringa den ena ur den andra. Tillåt mig att ytterligare nämna blott några ord om hvar och en af dem. Ni bestämmer med så trånga gränser salighetens område, att ni, om jag får bruka en bild, likasom säger till blodet i edra ådror: "håll dig i hjertat allenast; hjertat är lifvets källa, och du är på en afgrundsväg, om du befinner dig utom detta." O min herre, låt ni blodet strömma fritt i sina ådror; den skall vända om till hjertat för att hemta lif, men också gå utom det för att lefva och lifva. Säg icke att menniskan i den menskliga handlingen, i konsten, i vetenskapen är stadd på förtappelsens väg: äfven dessa äro ådror, utgående i grenar ur samma hjerta, religionen, och hon måste lefva äfven i dem och genom dem sprida lif i en kropp, som icke består af hjerta ensamt.

Vidare ville jag varna hvar och en för den sjelfviskhet, att göra sin egen begränsade personlighet till ett föremål för all sin omtanke, äfven om denna omtanke afser blott höga intressen.

En kristen lefver sitt sanna lif i sin tro, sin kärlek, i sina tankar och handlingar. Att tro med ljus, att älska med rikedom, att tänka sannt och handla rätt, detta är den eviga salighet, den kristne bör eftersträfvä, och i den lefvande tjueningen öfver sin tankes, sin handlings öfverensstämmelse med det rätta glömmet han lätt och ljuft, att det är han, som tänker och gör. Och denna glömska af vår eget sjelf är det milda offer, vår lära bjuder oss nedlägga på den Högstes altare. Sist några rader i afseende å er stränghet att dömma andra. Det förtäljes i en skön legend, att en yngling begaf sig från sitt hem, för att tjena den mäktigaste herre på jorden. Han kom till en konung, denne älskade hans frimodiga väsende, hans friska kraft, och tog honom i sin tjänst. Under qvällen nämndes satans namn, och konungen korsade sig dervid. Ynglingen märkte deraf, att det fanns en mäktigare herre än den, han nu hyllade, och gick ut att uppsöka honom. Men äfven denne såg han undvika ett kors vid vägen, och då han frågade, hvarför sådant skedde, fick han till svar, att afgrundsfursten fruktade det träd, på hvilket hans eviga fiende lidit. Då ville den unge kämpe

söka Kristus och tjena honom. Han kom till en eremit i skogen och frågade, hvar han kunde finna försonaren, för att egna honom sina krafter. Den fromme mannen bad honom söka Herren i hans ord och i bönen. Snart märkte dock ynglingen, att han icke var skapad med förmåga att på denna väg finna den han sökte, och han bad eremiten visa honom ett arbete, som han finge påtaga sig för Kristi skull. Den gamle förde honom till stranden af en flod och ålade honom att der bära öfver den farliga böljan fromma pilgrimer. Legendan säger, att Kristus under natten kom till stranden och begärde hans hjälp, och att densamme, som icke kunde läsa eller bedja, dock befanns värdig att bära världens försonare.

Krafterna äro mångfaldiga, gåfvorna mångfaldiga, och sätten att arbeta i Guds ändamål likaså. Säg därför icke, då ni ser en broder, som icke vakar och tänker i böner såsom ni: se, denne är en förtappad. Säg snarare: låt mig se efter, om icke äfven denne står vid den brusande flodens strand och trotsar vakor, mödor och fador och kämpar med sina friska lemmars krafter, för att bära deröfver Kristi utkorade och arbeta för hans sak. —

Jag slutar här. Måtte ni i dessa mina utan bitterhet framkastade tankar se en fridsam hel-
ning äfven från min bortgångne vän. Dessa åsig-
ter hafva under hans jordiska lefnad varit hans,
och då han nu ser i en än högre förklaring de-
ras sanning, skall han säkert icke fördömma er
för den hårda dom, ni om honom uttalat, att han
icke känt det minsta af hvad kristendom är.

